

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
ปริญา

ภาษาไทย สาขา ภาษาไทย
ภาควิชา

เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

An Analytical Study of the Names of Tourist Places in Tak Province

นามผู้วิจัย นางสาวระพีพรรณ แก้วจันทร์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ (รองศาสตราจารย์ประเทือง ทินรัตน์, Ph.D.)

กรรมการ (รองศาสตราจารย์ภาววรรณ อยู่เย็น, ศศ.ม.)

กรรมการ (อาจารย์หม่อมหลวงจรัสวิไล จรูญโรจน์, อ.ค.)

หัวหน้าภาควิชา (รองศาสตราจารย์วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อากงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 30 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2549

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

An Analytical Study of the Names of Tourist Places in Tak Province

โดย

นางสาวระพีพรรณ แก้วจันทร์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-1393-8

ระพีพรรณ แก้วจันทร์ 2549: การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
ประธานกรรมการที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ประเทือง ทินรัตน์, Ph.D. 207 หน้า
ISBN 974-16-1393-8

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว ลักษณะการตั้งชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยศึกษาเฉพาะรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่ประกาศโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือเขต 4 ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งมีจำนวน 71 ชื่อ การเก็บข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์และการค้นคว้าเอกสารต่างๆ ประกอบกัน โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ส่วน คือ 1) จัดประเภทสถานที่ท่องเที่ยว 2) วิเคราะห์ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว 3) วิเคราะห์ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว 4) วิเคราะห์ลักษณะการตั้งชื่อและการเปลี่ยนแปลงของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว 5) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับลักษณะทางภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดมีความหมายตรงตามรูปภาษา ยกเว้นชื่อคอยแม่ระเมิง มีความหมายเปรียบจำนวน 2 ชื่อ มีความหมายตามตำนานจำนวน 23 ชื่อ สามารถจำแนกลักษณะการตั้งชื่อสรุปได้ดังนี้ ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศจำนวน 12 ชื่อ ตั้งชื่อตามชื่อแม่น้ำลำธารจำนวน 4 ชื่อ ตั้งชื่อตามชื่อพืชจำนวน 3 ชื่อ ตั้งชื่อตามชื่อสัตว์จำนวน 2 ชื่อ ตั้งชื่อตามชื่อบุคคลจำนวน 10 ชื่อ ตั้งชื่อตามตำนานหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จำนวน 12 ชื่อ ตั้งชื่อตามชื่อสถานที่ที่มีอยู่เดิมจำนวน 9 ชื่อ ตั้งชื่อตามคำภาษากะเหรี่ยงจำนวน 11 ชื่อ ตั้งชื่อเพื่อความเป็นมงคลจำนวน 5 ชื่อ ตั้งชื่อในลักษณะอื่นๆ จำนวน 3 ชื่อ บางชื่อมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำแนกการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงจำนวน 7 ชื่อ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านคำจำนวน 2 ชื่อ 3) การเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่จำนวน 10 ชื่อ การศึกษาชื่อที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศจำแนกได้ดังนี้ 1) บ่งบอกว่าเป็นสถานที่บนภูเขา 2) บ่งบอกลักษณะบางประการของหน้าผา 3) บ่งบอกสภาพของป่าไม้หรือชนิดของต้นไม้ และ 4) แสดงลักษณะภูมิประเทศในลักษณะอื่น ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับตำนานหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองหรือบุคคลที่ประชาชนนับถือ 2) มีความสัมพันธ์กับตำนานทางพระพุทธศาสนา 3) มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้น ส่วนชื่อที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อ และวัฒนธรรมทางภาษา

ระพีพรรณ แก้วจันทร์

ลายมือชื่อนิติ

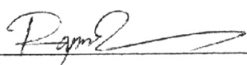
ลายมือชื่อประธานกรรมการ

24 / มี.ค. / 49

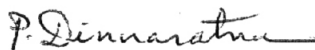
Rapee Pan Kaewchantha 2006: An Analytical Study of the Names of Tourist Places in Tak Province. Master of Arts (Thai Languages), Major Field: Thai Languages, Department of Thai Languages. Thesis Advisor: Associate Professor Pratuang Dinnaratna, Ph.D.
207 pages.
ISBN 974-16-1393-8

This thesis aims to study the origin and the meanings of tourist places. It also studies the relationship between the names of places, landscape, history and local tradition, emphasizing the 71 names that have been accepted by the Tourism Authority of Thailand since 2004. The data for the study is collected by means of interviewing and studying related documents. There are 5 parts of analyzing data: 1) categorizing the tourist places 2) analyzing the origin of the names of tourist places 3) analyzing the meanings of the name of tourist places 4) analyzing how the names of the tourist places are changed 5) analyzing the relationship between the names of places, landscape, history and local tradition.

The findings show that the names of all places have denotation meaning, except Doi Mae Ra-Merng. There are 2 names having figurative meaning, 23 names having legendary meaning. The names of those places have been found in various aspects as follows: 12 names are according to the landscape, 4 names the rivers' name, 3 names the flora, 2 names the fauna, 10 names the men's names, 12 names the history, 9 names the local area, 11 names the Karen words, 5 names for the suspiciousness, and 3 names are according to other aspects than the above. Besides, some of those names have been changed in 3 aspects: 1) the pronunciation change 2) the verbal change and 3) the whole. The study of the relationship between the names and the geographic condition of the places has showed an indication of the things as follows: 1) the mountainous places, 2) the condition of the cliff, 3) the condition of wood, 4) the landscape related to historical events or features like the monarch, the Buddhist legends, the local community. A number of names are also related to the local belief and the language culture.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

24 / 03 / 06

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง ทินรัตน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ภาววรรณ อยู่เย็น กรรมการวิชาเอก และ อาจารย์ ดร. หม่อมหลวงจรัสวิไล จรูญโรจน์ กรรมการวิชาการ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและให้แนวทางในการทำวิจัย พร้อมทั้งพิจารณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุเชาว์ พลอยชม ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่างๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณครู และอาจารย์ทุกท่าน ที่มีส่วนสร้างพื้นฐานทางการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณวิทยากร ผู้บอกข้อมูลทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลอันมีค่ายิ่งต่อผู้วิจัย

ขอขอบคุณรุ่นพี่ และเพื่อนๆ โดยเฉพาะ คุณอรรถพร ศรีพุ่ม คุณเรืองลอง เอียกุล และคุณณฤมล หลวงใจ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ เรื่อง ขอขอบคุณ คุณวินัย หาญพรหม ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนามในเขตอำเภอแม่สอด

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อสิทธิพงศ์ และคุณแม่ยุพิน แก้วจันทร์ ที่ช่วยสนับสนุนทุนทรัพย์ทางการศึกษา และเป็นกำลังใจสำคัญของผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้หากพึงมี ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณคุณพ่อคุณแม่ พร้อมทั้งขออุทิศเพื่อบุชาบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และสติปัญญาให้ผู้วิจัยได้นำไปพัฒนาตนเองและประเทศชาติต่อไป อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ระพีพรรณ แก้วจันทร์

มีนาคม 2549

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
-------------	-----

บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดตาก	6
ชาวเขาในจังหวัดตาก	10
การจัดแบ่งประเภทสถานที่ท่องเที่ยว	13
การศึกษาด้านคติชนวิทยา	17
การศึกษาด้านภาษาถิ่น	22
การศึกษาด้านความหมาย	25
การศึกษาด้านโครงสร้างภาษา	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	38
แหล่งข้อมูล	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล	41
การวิเคราะห์ข้อมูล	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	45
ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	45
ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	83
การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	127
การเปลี่ยนแปลงชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	131
ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม	136
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	148
สรุปผลการวิจัย	148
การอภิปรายผล	153
ข้อเสนอแนะ	155
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	156
ภาคผนวก	163
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	207

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงผลสรุปความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว	126
2	แสดงผลสรุปลักษณะการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	130
3	แสดงผลสรุปการเปลี่ยนแปลงชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	135

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ชื่อ เป็นสมมติบัญญัติที่บุคคลในแต่ละกลุ่มแต่ละเหล่ากำหนด รับรู้และเข้าใจร่วมกัน ในช่วงหนึ่งสมัยหนึ่ง (สันติย์, 2537: คำนำ) ชื่อ จึงมักเป็นสิ่งที่สะดุดความสนใจ ไม่ว่า จะเป็นชื่อของบุคคล สัตว์ วัตถุสิ่งของ หรือสถานที่ต่างๆ ล้วนมีคุณค่าในการบ่งบอก และจำแนก เอกลักษณ์ของคนนั้น หรือสิ่งนั้นให้แตกต่างจากสิ่งอื่นทั้งสิ้น

ตามความนิยมของคนไทยมีความเชื่อว่า การตั้งชื่อนั้นเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะชื่อบุคคล ย่อมต้องการให้มีเสียงไพเราะ ให้มีความหมายดี ให้คล้องกับรูปร่างหน้าตา ให้สมกับเพศ ให้สมกับฐานะ ให้สมกับบุญวาสนา ให้สมกับความใฝ่ฝันของบิดา มารดา และเป็นเครื่องจูงใจ คลบ้นดาล ให้เจ้าของนามนั้นมีมิ่งขวัญอันดีต่อไปตลอดชีวิต (เทพ, 2539: 11) ทั้งนี้ เพราะคนไทยเชื่อกันว่า หากตั้งชื่อที่เป็นสิริมงคลก็จะทำให้เจ้าของชื่อนั้น ประสบแต่สิ่งดี และมีความเจริญก้าวหน้า ในชีวิต แต่หากชื่อนั้นไม่เป็นสิริมงคลหรือมีความหมายไปในทางที่ไม่ดี ก็จะทำให้เจ้าของชื่อ โชคร้าย หรือไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต

การตั้งชื่อสิ่งต่างๆ รวมทั้งสถานที่ย่อมอาศัยความคิดเดียวกัน โดยเฉพาะการตั้งชื่อสถานที่ นั้นจะแสดงลักษณะเด่นที่น่าสนใจบางประการ นั่นคือ ชื่อนั้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้นด้วย ดังที่ กฤษณา (2546) กล่าวไว้ว่า ชื่อสถานที่ต่างๆ ของไทยมาจาก นิยายปรัมปรา ชื่อบุคคลผู้สร้างถิ่นฐาน ชื่อบุคคลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือในบริเวณนั้น สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ลักษณะภูมิประเทศ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และอาชีพต่างๆ ดังนั้น การศึกษาชื่อสถานที่ต่างๆ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพท้องถิ่น วัฒนธรรม ลักษณะทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งเป็นข้อมูลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

ชื่อสถานที่ประเภทหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรค่าแก่การศึกษาอย่างยิ่ง นั่นคือ ชื่อของสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วทุกภาค การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ย่อมมีความหมาย และมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ

โดยเฉพาะภาคเหนือ ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นดินแดนแห่งศิลปวัฒนธรรมอันเก่าแก่ รวมทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จึงทำให้ภาคเหนือมีทรัพยากรที่สำคัญทางการท่องเที่ยวมากมาย

จังหวัดตากเป็นจังหวัดหนึ่งใน 17 จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งเปรียบประดุจหัวใจของภาคเหนือในปัจจุบัน เพราะเป็นจังหวัดศูนย์กลางการพัฒนาและการคมนาคมภาคเหนือ เป็นจังหวัดที่น่าสนใจด้านการท่องเที่ยว (บริษัทดวงกมลสมัย จำกัด, 2532: 61) นอกจากนี้ ตากยังเป็นเมืองเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ด้วยสาเหตุดังกล่าวประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จึงทำให้จังหวัดตากมีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ดังคำขวัญประจำจังหวัดว่า “ธรรมชาติน่าыл ภูมิพลเชื่อนใหญ่ พระเจ้าตากเกรียงไกร เมืองไม้และป่างาม” ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีชื่อที่น่าสนใจ

เนื่องจากจังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังที่ ขวัญเมือง (2539: 32-33) กล่าวว่า เมืองตากในอดีตมีสภาพเป็นหัวเมืองที่เป็นตะเข็บรอยต่อทางวัฒนธรรมระหว่างเขตอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมของอาณาจักรอยุธยากับอาณาจักรล้านนา นอกจากนี้บริเวณเขตภูมิประเทศที่เป็นหุบเขายังเป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยภูเขาหลายกลุ่ม สาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ในท้องถิ่นจังหวัดตากมีภาษาพูดที่หลากหลาย อาทิ ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาชาวเขากลุ่มต่างๆ เป็นต้น จากสาเหตุข้างต้นจึงทำให้การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัดนั้น มีภาษาต่างๆ ปรากฏอยู่ เช่น อุ่มผาง เป็นชื่อของอำเภอหนึ่งของจังหวัดตาก และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ คำว่า “อุ่มผาง” เพี้ยนมาจากภาษากะเหรี่ยงว่า “อุมพะ” ซึ่งหมายถึง การเปิดกระบอกไม้ไผ่เพื่อแสดงเอกสาร เนื่องจากในอดีตอำเภออุ่มผางนั้นเป็นเมืองหน้าด่าน และมีด่านตรวจคนเข้าเมือง การเดินเข้าออกประเทศจึงต้องมีการแสดงหนังสือเดินทาง ซึ่งหนังสือเดินทางนั้นถูกเก็บไว้เป็นอย่างดีในกระบอกไม้ไผ่ เมื่อถึงบริเวณอำเภออุ่มผางในปัจจุบันจึงต้องมีการการเปิดกระบอกไม้ไผ่เพื่อแสดงเอกสาร ดังนั้น คำว่า “อุมพะ” ซึ่งเป็นภาษากะเหรี่ยงจึงเป็นที่มาของชื่ออำเภอนี้ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 8023), ม่อนกระตัง คำว่า “ม่อน” เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ มีความหมายว่า เนินเขา ยอดเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 843) ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ จึงสันนิษฐานว่า บริเวณภูเขาลูกนี้ในอดีตคงเป็นแหล่งอาศัยของเหล่ากระตัง จึงเรียกขานบริเวณนี้ว่า “ม่อนกระตัง” เป็นต้น

การที่จังหวัดตากมีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อีกทั้งสถานที่เหล่านั้นมีชื่อเรียกขานด้วยภาษาที่หลากหลายและน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรศึกษาเกี่ยวกับชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ในรายละเอียดด้านต่างๆ เช่น ภาษา ความหมาย และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เป็นต้น การศึกษาชื่อ สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาในด้านต่างๆ แล้ว การศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชื่อเหล่านั้น ยังมีคุณค่าทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย ดังที่ สุวิไล และ สุชุมาวดี (2527) กล่าวไว้ว่า

...เรามักจะมีความคิดว่า ชื่อ จะต้องมีลักษณะที่เป็นตัวแทนของสิ่งนั้น หรือบอกอะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับสิ่งนั้น การศึกษาชื่อสถานที่ที่น่าสนใจและน่าจะได้เห็นลักษณะบางประการของท้องถิ่นนั้นๆ ที่สะท้อนออกมาจากการใช้ชื่อ ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนความเชื่อ หรือวัฒนธรรมบางประการของท้องถิ่นที่ทำให้เห็นภาพรวมๆ ของท้องถิ่นนั้นได้...

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ดังกล่าว จึงสนใจศึกษาความหมายและที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในท้องถิ่นและผู้สนใจ อีกทั้งมีส่วนช่วยในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหน และรู้คุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาลักษณะการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากกับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบที่มาและความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก
2. ทำให้ทราบว่า การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากมีลักษณะอย่างไรบ้าง และชื่อเหล่านั้นมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
3. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดตาก อันเป็นผลจากการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ที่ประกาศโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 4 ในปี พ.ศ. 2547 เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาด้านความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว ในกรณีที่ชื่อซ้ำกันผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เช่น อุทยานแห่งชาติลานสาง น้ำตกลานสาง เป็นต้น
2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวบางชื่อ ได้แก่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เขื่อนภูมิพล ผู้วิจัยจะศึกษาในบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ ศึกษาเฉพาะที่มา ลักษณะการตั้งชื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ส่วนการศึกษาคำความหมายของชื่อนั้น เนื่องจากเป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า คือ พระนามของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระปรมาริไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้วิจัยจึงมิศึกษาความหมายเหล่านั้น

นิยามศัพท์

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ หมายถึง การศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการพิจารณา ตรรกะตรง โดยการจัดกลุ่ม และแยกข้อมูลออกเป็นส่วนๆ ตามสิ่งที่พบโดยอาศัยทฤษฎีและหลักเกณฑ์ต่างๆ

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง คำที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้เรียกสถานที่ตั้ง หรือแหล่งสำหรับการท่องเที่ยวไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ภาษากะเหรี่ยง หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้เพื่อสื่อความของกลุ่มชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดตาก

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดตาก
2. ชาวเขาในจังหวัดตาก
3. การจัดแบ่งประเภทสถานที่ท่องเที่ยว
4. การศึกษาด้านคติชนวิทยา
5. การศึกษาภาษาถิ่น
6. การศึกษาด้านความหมาย
7. การศึกษาด้านโครงสร้างภาษา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดตาก

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ดังคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ 5 ธันวาคม 2542 (2544: 40-49) กล่าวว่า จังหวัดตากเป็นเมืองที่สร้างขึ้นก่อนสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี เมืองเดิมตั้งอยู่บนดอยเล็กๆ ลูกหนึ่ง อยู่เหนือที่ว่าการอำเภอบ้านตากในปัจจุบันประมาณ 9 กิโลเมตร อยู่ห่างจากแม่น้ำปิงไปทางทิศตะวันตก 400 เมตร ที่หมู่บ้านท่าพระธาตุ ตำบลเกาะตำเกา อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เดิมเป็นเมืองที่มอญสร้างขึ้น เพราะอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง และอยู่ตรงปากน้ำวังทางไปเมืองนครลำปาง เป็นเส้นทางสำคัญในการคมนาคมในสมัยนั้น

เมืองตากในสมัยโบราณนับว่าเป็นศูนย์กลางการค้าขาย การคมนาคมทางเรือระหว่างคนไทยกับมอญ และต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยังใช้เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเชียงใหม่ นครสวรรค์ และกรุงเทพฯ เพราะในครั้งนั้นยังไม่มีทางรถไฟ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของราษฎรในจังหวัดตาก เป็นไปตามความยาวของแม่น้ำปิง ห่างจากฝั่งออกไปไม่ค่อยมีคนอาศัยอยู่ แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดตากในสมัยก่อน นับว่าเป็นเมืองที่บริบูรณ์และครึกครื้นเมืองหนึ่ง สินค้าต่างมารวมกันหลายทาง คือ มาจากเชียงใหม่บ้าง เมืองมะละแหม่งบ้าง ขึ้นไปจากกรุงเทพฯ บ้าง

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของจังหวัดตาก คือ เป็นเมืองหน้าด่านที่พม่าใช้เป็นเส้นทางเดินทัพ ตัวอย่างเช่น พระเจ้าบุเรงนองของพม่าได้ยกกองทัพเข้าทางด่านแม่ละเมา แขวงเมืองตาก ทำสงครามกับไทยในสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นจังหวัดตากยังเป็นเมืองที่มีมหाराชเจ้าในอดีตได้เสด็จมาชุมนุมกองทัพถึง 4 พระองค์ คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงชนช้างกับขุนสามชนเจ้าเมืองจลน สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง แล้วยกทัพกลับราชอาณาจักรไทยโดยเสด็จผ่านดินแดนเมืองตากเป็นแห่งแรก สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงนำทัพไปตีหัวเมืองฝ่ายเหนือ และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองตาก ราษฎรพลเมืองนิยมเรียกชื่อว่า พระยาตาก ซึ่งเป็นที่มาของพระนามที่เรียกกันสามัญว่า พระเจ้าตาก ด้วยเหตุนี้ชาวจังหวัดตากจึงได้สร้างศาลหลักเมืองสี่มหาราชขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของมหाराชทั้งสี่พระองค์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544: 3)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

จังหวัดตากตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีเนื้อที่ประมาณ 16,406.65 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,054,156.26 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่มากเป็นอันดับสองของภาคเหนือ รองลงมาจากจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตากมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ 9 จังหวัด และ 1 ประเทศ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี นครสวรรค์ และกาญจนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ประเทศสหภาพพม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็นพรมแดน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดตาก ประกอบด้วย ป่าไม้และเทือกเขาสูง ส่วนพื้นที่ราบสำหรับการเกษตรมีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงเป็นทิวเขาดันตรงชันสูง สลับซับซ้อน แบ่งจังหวัดตากออกเป็น 2 ส่วน คือ

ด้านตะวันออก ประกอบด้วย 3 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา และกิ่งอำเภอวังเจ้า ลักษณะภูมิประเทศด้านนี้ประกอบด้วยภูเขาสูงประมาณ 56% ของพื้นที่

ด้านตะวันตก ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ อำเภออุ้มผาง ลักษณะภูมิประเทศด้านนี้ประกอบด้วยภูเขาสูงประมาณ 80% ของพื้นที่ ปกคลุมไปด้วยป่าโปร่ง ป่าดงดิบและป่าสน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542 , 2544: 2-4)

ภาษาของชนกลุ่มต่างๆในจังหวัดตาก

จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น กลุ่มคนไทย ถิ่นเหนือ กลุ่มชาวเขา กลุ่มชาวมอญ กลุ่มชาวไทยใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในเขตพื้นที่จังหวัดตากมีการใช้ภาษาที่หลากหลาย

อมรา (2545: 69) อธิบายความหมายของคำว่า ชาติพันธุ์ว่า ชาติพันธุ์ หมายถึง ลักษณะทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มในกลุ่มหนึ่ง สิ่งที่บ่งบอกชาติพันธุ์ ได้แก่ ภาษา เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหารการกิน และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

ขวัญเมือง (2539: 32-33) อธิบายเกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรมของจังหวัดตากไว้ว่า เนื่องจากจังหวัดตากค่อนข้างมีความแตกต่างทางภูมิประเทศ กล่าวคือ พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นภูเขาสูง ซึ่งมีที่ราบหุบเขาหรือที่ราบแคบๆ ระหว่างลุ่มน้ำปิง พื้นที่ทางทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้เป็นแนวเทือกเขาสูงจรดพรมแดนประเทศสหภาพพม่า ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบลูกฟูกสลับพื้นที่ราบสูง จากความแตกต่างทางภูมิประเทศจึงทำให้จังหวัดตากมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย และในขณะที่ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของเมืองตากค่อนข้างมีความแตกต่างจาก

หัวเมืองเหนือหรือหัวเมืองฝ่ายเหนืออื่นๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพราะเมืองตากในอดีตมีสภาพเป็นหัวเมืองรัฐชายขอบ หรือหัวเมืองชายพระราชอาณาเขต จากสภาพที่ตั้งดังกล่าวจึงทำให้เมืองตากนอกจากเป็นรัฐชายขอบแล้ว เมืองตากยังมีสภาพเป็นหัวเมืองที่เป็นตะเข็บรอยต่อทางวัฒนธรรมระหว่างเขตอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมของอาณาจักรอยุธยากับอาณาจักรล้านนา ลักษณะทางวัฒนธรรมจึงแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มวัฒนธรรมสยาม ได้แก่ กลุ่มคนที่ใช้ภาษาไทยกลางแบบสำเนียงอยุธยาหรือสำเนียงกรุงเทพฯ และสำเนียงภาษาสุโขทัย กลุ่มนี้อาศัยอยู่ในบริเวณเขตลุ่มแม่น้ำและเขตพื้นที่จังหวัดตากที่ติดต่อกับจังหวัดกำแพงเพชร และสุโขทัย โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองและบางส่วนของอำเภอบ้านตาก
2. กลุ่มวัฒนธรรมล้านนา ได้แก่ กลุ่มคนที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ กลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอที่ติดต่อกับจังหวัดลำปาง ตลอดจนท้องที่ในเขตอำเภอแม่สอดและอำเภอใกล้เคียง
3. กลุ่มวัฒนธรรมมอญ-พม่า ได้แก่ คนที่ใช้ภาษามอญ และภาษาพม่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองโดยเฉพาะชาวมอญ ในขณะที่ชาวพม่าอาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่สอด และพื้นที่ที่ติดกับชายแดนพม่า
4. กลุ่มวัฒนธรรมชาวเขา ได้แก่ กลุ่มคนที่ใช้ภาษาต่างๆ ในตระกูลจีน ทิเบต และตระกูลม้ง-เย้า กลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในเขตที่สูงหรือภูเขาสูง เช่น ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ และเย้า เป็นต้น

จากกลุ่มวัฒนธรรมทั้ง 4 กลุ่ม แสดงให้เห็นว่า ในเขตพื้นที่จังหวัดตากมีการใช้ภาษาที่หลากหลายทั้งภาษาไทยมาตรฐาน (ภาษาไทยถิ่นกลาง) ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษามอญ ภาษาพม่า และภาษาชาวเขากลุ่มต่างๆ

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542 (2544: 100-101) กล่าวถึงลักษณะภาษาของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดตาก ไว้ดังนี้

บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ บริเวณอำเภอเมืองตาก อำเภอแม่สอด ภาษาไทยกลางที่ใช้ออกเสียงสำเนียงเหนือเล็กน้อยถึงสำเนียงเหนือมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าตำบลเชียงทอง ซึ่งติดต่อกับตำบลระแหง จะมีการใช้ภาษาถิ่นเหนือปะปนกับภาษาไทยกลาง สำเนียงเหนือมาก ซึ่งแตกต่างไปจากตำบลอื่นๆ ในอำเภอเมืองตาก ภาษาไทยถิ่นกลางที่ใช้ในอำเภอแม่สอด เป็นภาษาที่ชาวไทยภาคกลางที่อพยพหรือโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแม่สอด ใช้ภาษาหลักในการติดต่อสื่อสาร และในการศึกษาเล่าเรียน

บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ บริเวณอำเภอสามเภา อำเภอบ้านตาก อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง

ภาษาไทยใหญ่ ใช้ในการสื่อสารติดต่อระหว่างพวกไทยใหญ่ด้วยกัน เช่น ตำบลท่าสายลวด บางส่วนของตำบลแม่สอด และตำบลแม่ปะ

ภาษาชาวไทยภูเขา เช่น ภาษากะเหรี่ยง ภาษาม้ง ภาษามูเซอ จะใช้เป็นภาษาพูดในกลุ่มชาวไทยภูเขาด้วยกัน และใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือผสมกับภาษาไทยกลางในการสื่อสารทั่วไป

ภาษาอีสาน มีชาวไทยอีสานได้ย้ายครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอพบพระ ในช่วงปี พ.ศ. 2524 โดยจัดเป็นชุมชนอีสาน ใช้ภาษาพูดภาคอีสาน ในหมู่บ้านใหม่ทรายงาม ตำบลพบพระ ตำบลวังประจวบ อำเภอเมืองตาก

ชาวเขาในจังหวัดตาก

ชาวเขา คือ กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง หรือบนภูเขาสูง รัตนพร, พิริยะ และ อุทิศ (2546 อ้างถึงใน วันช, 2539) กล่าวว่า “ชาวเขา” เป็นคำที่ใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. 2502 เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชาวเขาขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยใช้คำว่า ชาวเขา มีความหมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนที่สูง ได้แก่ ม้ง เมี่ยน (เย้า) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มูเซอ) อาข่า (อิก้อ) ปะกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ขมุ ลัวะ และถิ่น ที่ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทย โดยมาจาก ประเทศพม่าตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2518 และมาจากประเทศลาวตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2519 คนอื่นๆ แม้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับกลุ่มชาวเขาข้างต้น ก็จะไม่เรียกว่า ชาวเขา แต่จะเรียกว่า ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย คำเรียกว่า ชาวเขา จึงแสดงถึงสถานภาพว่ากลุ่มชนนี้เป็นที่

ยอมรับว่าเป็นพลเมืองของไทยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงไม่ใช่คนต่างด้าว ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่สถาบันวิจัยทางภาษาเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล (2538: บทนำ) กล่าวถึงชาวเขาว่า กลุ่มชาวเขาในประเทศไทยมีทั้งหมด 9 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ลีซอ ม้ง เย้า มูเซอ อีเก้อ กะเหรี่ยง ลัวะ ถิ่น ขมุ โดยกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีนโยบายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 9 กลุ่มนี้ว่า ถ้าผู้ใดเกิดในประเทศไทยก็มีสิทธิเป็นพลเมืองไทย

กลุ่มประสานการจัดสวัสดิการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2547) กล่าวว่า ชาวเขา คือ กลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณป่าเขตในพื้นที่ภาคเหนือและตะวันตก รวม 20 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา ตาก สุโขทัย น่าน กำแพงเพชร แพร่ พิชญ์โลก เพชรบูรณ์ เลย อุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ แบ่งเป็นเผ่าสำคัญ 9 เผ่า คือ ม้ง อีเก้อ (อาข่า) เย้า (เมี่ยน) กะเหรี่ยง ลีซอ มูเซอ ลัวะ ถิ่น ขมุ นอกจากนี้ชาวเขายังถูกแบ่งเป็นชาวไทยภูเขา ซึ่งเป็นชาวเขาที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมในประเทศไทยเป็นคนไทย และชาวเขาอพยพจากนอกประเทศซึ่งไม่ได้รับสัญชาติไทย แต่บางกลุ่มสามารถไปขอสถานะบุคคลต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายได้

ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดตาก (2547) กล่าวว่า จังหวัดตากมีประชากรชาวเขาอาศัยอยู่ จำนวน 6 เผ่า ส่วนใหญ่กระจายตัวอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่สูงในพื้นที่ทุกอำเภอของจังหวัด หมู่บ้าน โดยเฉลี่ยมีขนาดตั้งแต่ 10-50, 60-100, 100 หลังคาเรือนขึ้นไป โดยมากจะอยู่กันเป็นป๊อก^{1/} หลายๆ ป๊อก จะรวมเป็น 1 หมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 20 ปีขึ้นไป การจัดตั้งเป็นหมู่บ้านที่ถูกต้องตาม พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มีจำนวน 111 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติมี จำนวน 307 หมู่บ้าน อยู่ในเขตรักษาพันธุ์ป่า จำนวน 64 หมู่บ้าน อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ จำนวน 11 หมู่บ้าน ทำให้ประสบปัญหาการจัดที่ดินและที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องตามกฎหมายสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวเขาเหล่านี้ส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวและพืชผักต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงหมู ไก่ วัว เพื่อเป็นอาหาร ทำพิธีกรรม และขาย อีกทั้งเลี้ยงควาย และช้าง สำหรับรับจ้างใช้งาน ยึดติดกับความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่นประกอบ ชาวเขาในจังหวัดตาก ประกอบด้วย 6 เผ่า ดังนี้

^{1/} ป๊อก คือ กลุ่มของบ้านหลายๆ หลัง ซึ่งตั้งอยู่ในละแวกเดียวกัน

1. กะเหรี่ยง เป็นชาวเขาเผ่าที่ใหญ่ที่สุด ในจังหวัดตาก โดยรวมตัวกันอย่างหนาแน่นในพื้นที่ป่าเขาตามแนวชายแดนไทย-พม่า ในเขตอำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภออุ้มผาง อำเภอพบพระ อำเภอสามเงา และอำเภอบ้านตาก
2. แม้ว หรือม้ง เป็นชาวเขาเผ่าที่มีการกระจายตัวมากที่สุด โดยมีการกระจายตัวอยู่ในเขตอำเภอพบพระ อำเภอเมือง อำเภอแม่สอด อำเภออุ้มผาง และอำเภอบ้านตาก
3. เย้า หรือเมี่ยน อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพบพระ เพียงอำเภอเดียว
4. มูเซอ หรือลาหู่ อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด อำเภอเมือง และอำเภอพบพระ
5. ลีซอ หรือลีซู อาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่สอด อำเภอเมือง และอำเภอพบพระ
6. อีเก้อ หรืออาข่า อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพบพระ เพียงอำเภอเดียว

กลุ่มประชากรการจัดสวัสดิการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง (2547) ระบุข้อมูลประชากรบนพื้นที่สูงในปี พ.ศ. 2545 ไว้ว่า จังหวัดตากมีประชากรบนพื้นที่สูงรวมทั้งสิ้น 145,079 คน ซึ่งมีจำนวนมากเป็นอันดับ 3 รองจากจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีจำนวน ประชากรบนพื้นที่สูง 322,709 คน และ 221,196 คน ตามลำดับ

จากการค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในจังหวัดตาก พบว่า ชาวเขาในจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด คือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2529:13) กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2528 ชาวเขาในจังหวัดตากที่มีประชากรมากที่สุด คือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 71.1 ของประชากรชาวเขาทั้งหมดในจังหวัดตาก อำเภอที่มีชาวเขามากที่สุด คือ อำเภอท่าสองยาง รองลงมา คือ อำเภออุ้มผาง ด้วยเหตุที่ในอำเภอทั้งสองนี้มีประชากรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จึงเป็นภาษากะเหรี่ยง เช่น น้ำตกทีลอซู น้ำตกทีลอเล ถ้ำตะโกะบิ ถ้ำแม่อุสุ หมู่บ้านกะเหรี่ยงปะหละทะ เป็นต้น

การจัดแบ่งประเภทสถานที่ท่องเที่ยว

คำว่า “สถานที่ท่องเที่ยว” ประกอบด้วยคำ 2 คำ ได้แก่ “สถานที่” และ “ท่องเที่ยว” ซึ่งแต่ละคำ ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

“สถานที่” น. ที่ตั้ง, แหล่ง เช่น สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ตากอากาศ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

“ท่องเที่ยว” ก. เที่ยวไป

คำว่า “สถานที่ท่องเที่ยว” จึงหมายถึง ที่ตั้งหรือแหล่งสำหรับการเที่ยวไปเพื่อความสุขเพลิดเพลิน

การจัดแบ่งประเภทสถานที่ท่องเที่ยว มีหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

นิคม (2535: 54-54) จัดแบ่งสถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้ชื่อเรียกว่า “แหล่งท่องเที่ยว” ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (Natural Attractions) ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็นภูมิอากาศ (Climate) ทัศนที่สวยงาม (Scenery) และสัตว์ป่า (Wildlife)

2. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง (Manufactured Attractions) ได้แก่ สิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ วัด โบสถ์ อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑ์ แหล่งโบราณคดีต่างๆ สถานที่ก่อสร้างของรัฐบาล เช่น พระราชวังเก่าแก่ รวมทั้งวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ

วินิจ (2532: 70-71) กล่าวถึง “สถานที่ท่องเที่ยว” ไว้ในความหมายของคำว่า “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” ดังนี้

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง “สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณี ที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้” สามารถแบ่งออกตามลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

2. ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน

3. ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในลักษณะของพิธี งานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิตในชนบท ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง ไร่ สวนพืช ผัก ผลไม้ และเหมือง

ยุพดี (2544: 288, 293) กล่าวถึงการจัดแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว ออกเป็น 3 ประเภท โดยมีความสอดคล้องกับจัดแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวของ วินิจ (2532: 70-71) ดังนี้

1. ประเภทธรรมชาติ

- 1.1 ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร
- 1.2 ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ
- 1.3 เกาะ แก่ง
- 1.4 น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน
- 1.5 เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์เปิด
- 1.6 อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ
- 1.7 เขื่อน อ่างเก็บน้ำ

1.8 แหล่งน้ำจืด (ห้วย หนอง คลอง บึง)

1.9 ปะการัง และธรรมชาติใต้ทะเล

2. ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา

2.1 วัด

2.2 โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์

2.3 ชุมชนโบราณ

2.4 พิพิธภัณฑ

2.5 ศาสนสถาน

2.6 กำแพงเมือง คูเมือง

2.7 อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน

3. ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

3.1 งานประเพณี

3.2 ชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิตชาวเล

3.3 ศูนย์วัฒนธรรม

3.4 สวนสนุก สวนน้ำ พิพิธภัณฑสัตว์น้ำ

3.5 ไร่ นา สวน พืช ผัก ผลไม้

3.6 เหมือง

3.7 กีฬาต่างๆ ทั้งทางน้ำและทางบก

3.8 แหล่งซื้อของ ศูนย์การค้า

3.9 แหล่งบันเทิง

3.10 โรงละคร โรงภาพยนตร์ สถานที่จัดแสดงทางวัฒนธรรม การละเล่นอื่นๆ

ในท้องถิ่น

3.11 โรงงานอุตสาหกรรม

3.12 บริเวณเมืองที่ทันสมัย

3.13 สินค้าพื้นเมืองและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน

3.14 ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540: 64-65) กล่าวถึงทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตาก โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่ หนองน้ำมณีบรรพต น้ำตกลานสาง น้ำตกทีลอซู คอยแม่ระเมิง เนินพิสวง เขื่อนภูมิพล เกาะวาเลนไทน์ บ่อน้ำร้อนแม่กาษา เป็นต้น
2. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดเขาถ้ำ เจดีย์ยุทธหัตถี ศาลเจ้าพ่อพะวอ ผาสามเงา วัดคอย้อยเขาแก้ว พระพุทธบาทคอยเขาหนาม เป็นต้น
3. ประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ตรอกบ้านจีน อำเภอท่าสองยาง อำเภอบ้านตาก ตลาดริมเมย หมู่บ้านกะเหรี่ยงปะหละทะ เป็นต้น
4. งานประเพณี ได้แก่ งานประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณี ตักบาตรทำบุญข้าวสาร ประเพณีลอยกระทงสาย

จากการค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวจัดเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งได้รวมเอาสถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เข้าไว้ด้วย การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัด ตากในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะชื่อของสถานที่ท่องเที่ยว หรือชื่อแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนประเพณีและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งไม่จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงไม่ศึกษา

ผู้วิจัยแบ่งประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยอาศัยหลักการจัดแบ่งประเภท ของทรัพยากรการท่องเที่ยว จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นได้ดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ
2. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา
3. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม
4. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในสมัยปัจจุบัน

การศึกษาด้านคติชนวิทยา

ที่มาและความหมายของคติชนวิทยา

อารี (2546: 1) กล่าวถึงความเป็นมาของคติชนวิทยาว่า คำว่า คติชาวบ้าน หรือคติชนวิทยา เป็นศัพท์วิชาการ แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า folklore ซึ่ง William Thoms นักวิชาการคติชนชาวอังกฤษเป็นผู้คิดและวางรากฐานวิชานี้ ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2409 วิชานี้แปลตามตัวว่า ความรู้เกี่ยวกับปวงชน เมื่อวิชานี้เข้าสู่ประเทศไทย พระยาอนุมานราชธน และราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติคำไทยว่า “คติชาวบ้าน” แทนศัพท์เดิมในภาษาอังกฤษว่า folklore

คำว่า folklore นั้น Paul Procter (1984: 430) ให้คำนิยามไว้ดังนี้

the scientific study of all the knowledge, beliefs, habits, etc., of a racial or national group, still preserved by memory, or in use from earlier and simpler times

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 216) ให้ความหมายของคำว่า คติชาวบ้าน ว่าเรื่องราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่าเล่าปากต่อปากและประเพณีสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนในรูปคติ ความเชื่อ ประเพณี นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนาคำทาย ศิลปะ สถาปัตยกรรม การละเล่นของเด็ก เป็นต้น

กิ่งแก้ว (2519: 4) เสนอความคิดว่า คำว่า folklore ควรใช้คำว่า คติชนวิทยา แทนคติชาวบ้าน โดยให้เหตุผลว่า คำว่า คติชาวบ้านเป็นคำที่แคบกว่าขอบข่ายของวิชา ทั้งคำ “ชาวบ้าน” อาจสร้างความเข้าใจผิดได้ว่า เกี่ยวข้องเฉพาะชาวชนบทหรือบุคคลบางระดับชั้นของระบบเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว folklore นี้ เกี่ยวข้องกับคนทุกสถานภาพที่มีลักษณะร่วมกันอย่างน้อยหนึ่งลักษณะ เช่น ลักษณะอาชีพ หรือศาสนา ดังนั้นคำว่า คติชนวิทยา จะมีความหมายที่กว้างกว่า คติชาวบ้าน ด้วยตามศัพท์ folklore จะเป็นเรื่องที่ว่าด้วยวิถีชีวิตตามประเพณีของกลุ่มชน

ขนิษฐา (2545: 3) กล่าวว่า คติชนวิทยา คือ ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่ได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยอาศัยการบอกเล่ามากกว่าการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์ และไม่สามารถบอกแหล่งที่มาของข้อมูลทางวัฒนธรรมนั้นๆ ได้

Aurelio (1949 อ้างถึงใน เสาวลักษณ์, 2542) กล่าวถึงคติชน หรือความรู้ของปวงชน ว่าเป็น แหล่งสะสมสิ่งที่มนุษย์ชาติได้พบเห็น มีประสบการณ์เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติกันมาหลายชั่วอายุในฐานะที่มันเป็นความรู้ที่กว้างขวางและเก่าแก่ คติชนประกอบด้วยความเชื่อ ประเพณี ความเชื่อโชคลาง ภาษิต ปริศนา เพลง เรื่องปรัมปรา ตำนาน นิทาน พิธีฉลอง การทำไสยศาสตร์ การแสดงออกตลอดจนการปฏิบัติของผู้คนในสมัยดั้งเดิมและไม่มีตัวหนังสือและของผู้คน “ธรรมดาสามัญ” ในสังคมที่มีอารยธรรมแล้วนั้นคติชนมีรากที่ฝังลึกมากและจะมีผู้คนพบร่องรอยของมันอยู่เสมอแม้แต่ผู้คนที่อยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมระดับสูง อาจกล่าวได้ว่า คติชนเป็นการแสดงออกอย่างแท้จริงและตรงไปตรงมาของจิตใจของคนในสมัยดั้งเดิมนั่นเอง

จากการศึกษาความหมายคำว่า คติชนวิทยา สรุปได้ว่า คติชนวิทยา หมายถึง ข้อมูลซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง โดยวิธีบอกเล่าเป็นข้อมูลมุขปาฐะ ปฏิบัติและจดจำกันต่อๆ มา บางครั้งอาจมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง มีลักษณะสำคัญ คือ ไม่ทราบต้นตอที่มาแน่ชัด และมีลักษณะเก่าแก่พอสมควร

ประเภทของคติชนวิทยา

Brunvand (1968 อ้างถึงใน อารี, 2546) ได้แบ่งคติชนวิทยาออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. คติชนวิทยาประเภทที่ใช้ภาษา (verbal folklore) คติชนวิทยาประเภทที่ใช้ภาษาเป็นตัวกำหนด มี 6 ประเภทย่อย ดังนี้

- 1.1 คำพูดของชาวบ้านรวมทั้งภาษาถิ่นและการตั้งชื่อ (folk speech, dialect naming)
- 1.2 สุภาษิตและคำกล่าวที่เป็นภาษิต (folk proverb หรือ proberbail saying)
- 1.3 ปริศนาคำทาย (folk riddles)
- 1.4 คำพูดที่คล้องจองกัน (folk rhymes)

1.5 การเล่าเรื่อง (folk narrative)

1.6 เพลงชาวบ้าน (folk songs)

2. คติชนวิทยาประเภทที่ไม่ต้องใช้ภาษา (non-verbal folklore) คติชนวิทยาประเภทที่ไม่ใช้ภาษาเป็นตัวกำหนด มี 7 ประเภทย่อย ดังนี้

2.1 สถาปัตยกรรมชาวบ้าน (folk architecture)

2.2 ศิลปะชาวบ้าน (folk art)

2.3 งานฝีมือของชาวบ้าน (folk craft)

2.4 การแต่งกายของชาวบ้าน (folk costumes)

2.5 อาหารของชาวบ้าน (folk food)

2.6 อากัปกริยาของชาวบ้าน (folk gesture)

2.7 ดนตรีชาวบ้าน (folk music)

3. คติชนวิทยาประเภทผสม (partly verbal folklore) คติชนวิทยาประเภทที่ใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษาผสมผสานกัน แบ่งออกได้ 6 ประเภทย่อย ดังนี้

3.1 ความเชื่อและคติในเรื่องโชคลาง (belief and superstition)

3.2 การละเล่นของชาวบ้าน (folk games)

3.3 ละครชาวบ้าน (folk dramas)

3.4 ระบำของชาวบ้าน (folk dances)

3.5 ประเพณีของชาวบ้าน (folk customs)

3.6 งานมหกรรม งานพิธี งานรื่นรมย์ของชาวบ้าน (folk festival)

กิ่งแก้ว (2519: 6) ได้กล่าวถึงการจัดจำแนกข้อมูลทางคติชนวิทยาไว้ว่า โดยทั่วไปการจัดจำแนกข้อมูลทางคติชนวิทยามักจัดไว้สามประเภท คือ มุขปาฐะ อมุขปาฐะ และผสมดังนี้

มุขปาฐะ

บทเพลง

นิทาน

อมุขปาฐะ

ศิลปะ

หัตถกรรม

ผสม

การร้องรำ

ละคร

มุขปาฐะ	อมุขปาฐะ	ผสม
การละเล่น	สถาปัตยกรรม	พิธีกรรม
ปริศนา		ประเพณี
ภายิต คำพังเพย		
ภาษาถิ่น		
ความเชื่อ		

ขนิษฐา (2545: 10-12) จัดแบ่งประเภทของคติชนวิทยาไว้ดังนี้

1. ประเภทมุขปาฐะ เป็นคติชนประเภทที่ใช้ถ้อยคำเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูล แบ่งออกเป็นประเภทย่อยๆ ดังนี้

1.1 เพลงกล่อมเด็ก เป็นเพลงที่ใช้เพื่อกล่อมเด็ก ปลอดภัย และประกอบการละเล่นของเด็ก

1.2 นิทานชาวบ้าน เป็นนิทานประเภทต่างๆ ใช้เล่าเพื่อความสนุกสนานบันเทิง ซึ่งอาจมีหลายรูปแบบ เช่น นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานสอนใจ นิทานศาสนา ตำนาน นิทานเรื่องสัตว์ เป็นต้น

1.3 ภายิต เป็นคำกล่าวที่มีการสืบทอดกันมา ซึ่งจะมีหลายรูปแบบ เช่น สำนวน สุภาษิต คำพังเพย ฝนภายิต สำนวนโวหารต่างๆ ไป เป็นต้น

1.4 ปริศนาคำทาย เป็นการเล่นสนุกที่ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการคิดหาคำตอบ โดยอาจจะแทรกคติความรู้ในคำถามนั้นด้วย ซึ่งมักจะขึ้นต้นคำว่า อะไรเอ่ย

1.5 เพลงชาวบ้าน เป็นเพลงพื้นบ้านที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นได้แต่งขึ้นเพื่อร้องเล่นให้เกิดความสนุกสนานในโอกาสต่างๆ

1.6 ความเชื่อและโชคลาง เป็นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ซึ่งจะแฝงอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเสนห้ายาแฝด ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง เป็นต้น

1.7 ภาษาถิ่น เป็นภาษาเฉพาะของคนในท้องถิ่นที่ใช้กันในวงแคบและเป็นที่ยอมรับกันเฉพาะถิ่นนั้นๆ เช่น ภาษาอีสาน ภาษาชาวเขา ภาษาเหนือ เป็นต้น

1.8 นามภูมिवิทยา เป็นการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่ต่างๆ

2. ประเภทमुखपात्र เป็นคติชนประเภทที่ไม่ใช่อ้อยคำในการถ่ายทอดข้อมูล แต่จะถ่ายทอดโดยการประพฤติปฏิบัติ เอาแบบอย่าง หรือใช้วิธีการสังเกต ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อยๆ ดังนี้

2.1 ศิลปะชาวบ้าน คือ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ที่ชาวบ้านได้ทำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์และให้เกิดความสวยงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา

2.2 หัตถกรรมพื้นบ้าน คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ชาวบ้านได้คิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ รวมถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพด้วย

2.3 สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน คือ สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้น เช่น หอระฆัง โบสถ์ ชุมประตู่ อาคารบ้านเรือน เป็นต้น

2.4 การแต่งกาย คือ ลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค

2.5 ดนตรีพื้นบ้าน คือ เพลงซึ่งมีเครื่องดนตรีบรรเลงให้เป็นเสียงไพเราะ

3. ประเภทผสม เป็นคติชนที่ผสมระหว่างการใช้ถ้อยคำกับไม่ใช่ถ้อยคำ ทั้งนี้รวมถึงการใช้กากับกิริยาท่าทาง ลักษณะการกระทำ ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อยๆ ได้ดังนี้

3.1 การละเล่นพื้นบ้าน อาจจะเป็นการเล่นของเด็ก หรือกีฬาพื้นบ้าน ซึ่งจะมีเพลงประกอบท่าทางการละเล่น

3.2 การแสดงพื้นบ้าน มีทั้งการร้อง การรำ การร้องผสมรำ หรือ อาจผสมดนตรีให้เข้าจังหวะ เช่น เพลงฉ่อย ลำตัด เป็นต้น

3.3 ละครขวบ้าน เป็นการละเล่นโดยทั่วไปของชาวบ้านที่มีการแสดงเป็นเรื่องราว เช่น ละครชาตรี ลิเกทรงเครื่อง เป็นต้น

3.4 ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นงานประเพณีตามเทศกาลต่างๆ งานประเพณีทางศาสนา งานประเพณีเนื่องในโอกาสต่างๆ เช่น แห่นางแมวขอฝน เมื่อเกิดความแห้งแล้ง การไหว้ครู พิธีทำขวัญข้าว เป็นต้น

การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเป็นการศึกษาภาษาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการศึกษาด้านคติชนวิทยา ประเภทนามภูมิวิทยา ซึ่งเป็นการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่ต่างๆและสัมพันธ์กับภาษาของถิ่นนั้นๆ ด้วย ดังนั้นการศึกษาเชิงวิเคราะห์การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องศึกษาภาษาถิ่น และประวัติความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ ด้วย

การศึกษาภาษาถิ่น

การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับภาษาถิ่นในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากภาษาถิ่นแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ทำให้การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวแตกต่างกันไปด้วย เช่น คำว่า “ภูเขา” ภาษาไทยถิ่นเหนือใช้คำว่า “คอย” เช่น คอยสุเทพ คอยดุง คอยอินทนนท์ คอยขุนตาล ขณะที่ภาษาไทยถิ่นอีสาน ใช้คำว่า “ภู” เช่น ภูกระดึง ภูเรือ ภูเวียง ภูลังกา ภูสระดอกบัว เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวจึงควรศึกษาภาษาถิ่น และภาษาชนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวด้วย

ความหมายของภาษาถิ่น

คำว่า “ภาษาถิ่น” มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

ธวัช (2529: 3) กล่าวว่า ภาษาถิ่น คือ ภาษาที่ใช้พูดกันตามท้องถิ่นต่างๆ สื่อความหมายความเข้าใจกันระหว่างคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากภาษามาตรฐาน (ภาษากลาง) และภาษาในท้องถิ่นอื่นทั้งทางด้านเสียง คำ การใช้คำ แต่การเรียงคำในประโยค และความหมายของคำนั้นคงเดิม คือ ไม่แตกต่างกันหรือต่างกันบ้างแต่สามารถที่จะทำความเข้าใจกันได้ ภาษาถิ่นของไทย ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ และภาคกลาง

ในภูมิภาคต่างๆ นั้น ยังสามารถแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อยๆ ลงไปอีก เช่น ภาษาถิ่นสุพรรณบุรี ก็มีเสียงเพี้ยนไปจากภาษาภาคกลาง และในภาคเหนือยังแบ่งออกเป็นภาษาถิ่นย่อยลงไปอีก เช่น ภาษาของ ภาษาไทจีน ภาษาเงี้ยว (ไทใหญ่) ส่วนในภาคอีสานยังมีภาษาถิ่นย่อยๆ อีก เช่น ภาษาพูไท ภาษาพวน ภาษาฮ่อ (ไทฮ่อ) ส่วนภาษาถิ่นภาคใต้ก็ยังมีความแตกต่างกันในท้องถิ่นต่างๆ เช่น ภาษาสงขลา ภาษานครศรีธรรมราช ภาษาภูเก็ต นอกจากนี้ ภาษาไทยถิ่นนั้นยังหมายถึง ภาษาไทยนอกประเทศอีกด้วย เช่น ภาษาไทอาหม ภาษาไทพากะ ภาษาไทลื้อ และภาษาไทยที่ใช้ อยู่ในรัฐฉานของพม่า เป็นต้น

กรณีการ์ (2534: 2) อธิบายความหมายของภาษาถิ่นว่า ภาษาย่อยของภาษาใดภาษาหนึ่ง ที่ใช้พูดในแต่ละชุมชน ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทยเราสามารถแบ่งภาษาไทยตามความคล้ายคลึงกันทางเสียงและคำศัพท์ได้ 4 กลุ่ม คือ ภาษาถิ่นกลาง ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นใต้ โดยทั่วไปแล้วคนไทยจะสามารถระบุได้ว่าภาษาที่ตนได้ยินอยู่นั้นเป็นเสียงพูดของคนภาคใดหรือเป็นภาษาถิ่นใด แต่จะไม่อาจจะระบุได้ว่าเป็นคนจังหวัดใดยกเว้นคนที่อยู่ในภาคนั้นๆ จึงจะทราบได้เพราะความแตกต่างที่ละเอียดปลีกย่อยเล็กน้อยลงไปอีกจากความแตกต่างของภาษา ระหว่างภาค ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าในแต่ละภาคนั้นหากต่างจังหวัดกันหรือจังหวัดเดียวกัน แต่ต่างตำบลกัน ภาษาก็จะแตกต่างกันออกไปอีกเป็นภาษาถิ่นย่อยของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ

เรืองเดช (2531: 27-36) ศึกษาภาษาถิ่นตระกูลไท และให้ความหมายของภาษาถิ่นว่า ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ Dialect เป็นภาษาย่อย (Sub Language) ของภาษาที่คนส่วนใหญ่พูดกัน ในแต่ละประเทศหรือในแต่ละท้องถิ่นของประเทศ บางทีเรียกว่า ภาษาท้องถิ่น โดยปักษินภมาศ ศาสตร์ จะหมายถึงภาษาที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่างๆ ที่เจ้าของนั้นๆ มีหลักแหล่งอยู่ แต่เจ้าของภาษาถิ่นเหล่านั้นสามารถพูดจาติดต่อสื่อความกันได้จากการใช้ภาษาถิ่นของตน เช่น ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ เพราะฉะนั้นภาษาถิ่นก็คือ ภาษาที่มีลักษณะต่างๆ ไป ไม่ว่าทางด้านเสียง คำศัพท์และระบบประโยคเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันมากที่สุด และเจ้าของภาษามีความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติอย่างใกล้ชิดกันมาแต่ดั้งเดิมจนเจ้าของภาษาถิ่นนั้นๆ สื่อความหมายซึ่งกันและกันโดยใช้ภาษาถิ่นของตน แม้ว่าอยู่กันคนละท้องถิ่นคนละภูมิภาค หรือคนละประเทศก็ตาม เช่น คนไทยเหนือในประเทศไทยกับคนไทลื้อในประเทศจีน สามารถสื่อสารได้โดยที่ต่างก็ใช้ภาษาของตนเอง

ภาษาไทยถิ่น บางที่เรียกว่า ภาษาพื้นเมืองนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นภาษามาตรฐาน (Standard Language) ของประเทศ ซึ่งที่จริงแล้วภาษามาตรฐานก็เป็นภาษาถิ่นหนึ่ง แต่บังเอิญเป็นภาษาถิ่นที่ถือเป็นภาษามาตรฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเป็นภาษาที่พูดกันในเมืองหลวง ภาษาถิ่นต่างๆ ที่จัดอยู่ในภาษาถิ่นตระกูลไท ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ นอกจากนี้ นักภาษาศาสตร์ยังให้ความสำคัญของภาษาถิ่นว่าเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาภาษาถิ่นจึงเป็นการแลกเปลี่ยนภาษาอันเป็นวัฒนธรรมของตนเอง กับภาษาถิ่นและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นอีกด้วย

สรุปได้ว่า “ภาษาถิ่น” หมายถึง ภาษาที่คนในแต่ละท้องถิ่นใช้พูดสื่อสารกัน ซึ่งเป็นภาษาที่แสดงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

การแบ่งภาษาถิ่น

ภาษาถิ่นในประเทศไทย โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามภูมิภาคของประเทศ ดังที่ วิไลศักดิ์ (2544: 1) กล่าวถึงการแบ่งภาษาถิ่นที่ใช้พูดกันในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยว่า ถ้าแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ หรือท้องที่ที่ผู้พูดภาษานั้นอาศัยอยู่ อาจแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการแบ่งภาษาถิ่นของ กาญจนา (2528: 1) ดังนี้

1. ภาษาถิ่นเหนือ ได้แก่ ภาษาที่พูดในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น
2. ภาษาถิ่นอีสาน ได้แก่ ภาษาที่พูดในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด เป็นต้น
3. ภาษาถิ่นใต้ ได้แก่ ภาษาที่พูดในจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุง ภูเก็ต พังงา เป็นต้น
4. ภาษาถิ่นกลาง ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดในจังหวัดทางภาคกลางของประเทศไทย

การศึกษาด้านความหมาย

ความหมายของคำ

พรพิลาส (2535: 8-24) กล่าวว่า คำประกอบด้วยรูป (Form) และความหมาย (Meaning) รูปของคำจะสื่อถึงความหมาย การวิเคราะห์ความหมายของคำจะต้องแยกความหมายออกเป็น ส่วนต่างๆ ได้แก่

1. ความหมายตรง
2. ความหมายแฝง
3. ขอบเขตการใช้

1. ความหมายตรง (Designation, Conceptual meaning) คือ ความหมายที่ระบุถึงลักษณะ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งที่ จะแสดงหมวดหมู่พร้อมทั้งรายละเอียดอื่นๆ เช่น วัตถุประสงค์ ส่วนประกอบ รูปร่าง หน้าที่ การทำงาน ฯลฯ ของสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึง เช่น คำว่า “ปากกา” มีความหมายตรง คือ เป็นอุปกรณ์ (หมวดหมู่) ใช้สำหรับเขียน (วัตถุประสงค์) รูปร่างยาว ปลายแหลม มีไส้หมึก (ส่วนประกอบและรายละเอียดอื่นๆ) เป็นต้น

2. ความหมายแฝง (Connotation) คือ ความหมายส่วนที่ระบุทัศนคติต่อสิ่งที่คำนั้นบ่งถึง ประเภทของความหมายแฝงแบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้

2.1 แบ่งตามด้านของความหมาย ได้เป็น 2 ส่วน คือ

2.1.1 ความหมายแฝงด้านนัยประหวัด คือ ความหมายที่เจ้าของภาษา (Native speaker) หรือผู้ใช้ภาษา มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่คำนั้นบ่งถึง อาจเป็นเหตุการณ์หรือเรื่องราว ที่ประสบหรือได้ยินได้ฟังมา เช่น คำว่า “เหี้ย” เจ้าของภาษาจะมีความเชื่อกันต่อๆ มาว่าถ้าขึ้นบ้าน ใครจะนำความอัปมงคลมาสู่บ้านนั้น

2.1.2 ความหมายแฝงด้านความรู้สึก คือ ความหมายที่เจ้าของภาษา (Native speaker) หรือผู้ใช้ภาษา มีความรู้สึกต่อสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึงอย่างไร ซึ่งอาจแสดงความรู้สึกใน

ทางบวกทางลบหรือเป็นกลางก็ได้ อาจเป็นความรู้สึกที่เป็นอารมณ์ เช่น รู้สึกว่าสิ่งนั้น น่าพอใจ น่ารักน่าสงสาร น่ากลัว น่ารังเกียจ น่าเกลียด อาจเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม เช่น รู้สึกว่าสิ่งนั้นสูงส่ง หรือต่ำต้อย อาจเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ของชุมชน เช่น รู้สึกว่าสิ่งนั้น เหมาะสม ถูกต้อง ไม่สมควร หรือผิด เป็นต้น เช่น คำว่า “ขโมย” มีความหมายแฝงด้านความรู้สึกว่า ไม่ดี คำ กล่าวคือ มีความหมายแฝงด้านความรู้สึกทั้งที่เกี่ยวกับความเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ของชุมชน และสถานภาพ

2.2 แบ่งตามที่มาของความหมาย ได้เป็น 2 ส่วน คือ

2.2.1 ความหมายแฝงของสังคม คือ ความหมายที่มาจากทัศนคติของเจ้าของภาษาที่มีร่วมกันทั้งสังคม หรือกล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางความรู้สึกนึกคิด เช่น “เท่า” สังคมไทยถือว่าเท่าเป็นของต่ำ ดังจะเห็นได้ว่าคนไทยจะไม่ใช้เท่าชี้หรือเจียอะไรให้ใคร หากทำเช่นนั้นถือว่าเป็นการลบหลู่ไม่ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่น ผู้ที่ทำเช่นนั้นถือว่ามียกยารยาททราม

2.2.2 ความหมายแฝงของบุคคล คือ ความหมายที่มาจากทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นทัศนคติซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์เฉพาะตัว หรือเป็นความรู้สึกส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคม

3. ขอบเขตการใช้ (Range of application) คือ ความหมายส่วนที่ระบุถึงข้อจำกัดในการนำคำไปใช้ในการสื่อสาร คำบางคำมีข้อจำกัดว่าจะต้องใช้ในภาษาย่อย (language variety) แบบหนึ่งเท่านั้น เช่น คำว่า “โรงพัก” “เมีย” “หมา” ใช้เฉพาะในภาษาแบบไม่เป็นทางการ (informal) คำว่า “สถานีตำรวจ” “ภรรยา” “สุนัข” จะใช้เฉพาะในภาษาแบบเป็นทางการ (formal) บางคำมีข้อจำกัดว่าจะต้องใช้คู่กับคำหนึ่ง เช่น คำว่า “เมีย” “พี่” “ภรรยา” และ “สามี” เราจะใช้คำว่า “เมีย” คู่กับคำว่า “พี่” (ในภาษาแบบไม่เป็นทางการ) และใช้คำว่า “สามี” คู่กับ “ภรรยา” (ในภาษาแบบเป็นทางการ) คำสรรพนามบุรุษที่ 1 “กู” ใช้คู่กับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 “มึง” คำสรรพนามบุรุษที่ 1 “อ้าวะ” ใช้คู่กับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 “ลื้อ” กล่าวได้ว่าคำบางคำมีขอบเขตการใช้

อุดม (2537: 232-233) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความหมายของคำ จำเป็นที่จะต้องรู้เกี่ยวกับความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย กล่าวคือ

ความหมายโดยตรง (Denotation) หมายถึง ความหมายที่คำเชื่อมโยงกับสัณฐานภาพ (Entities) อันเป็นสิ่งที่มีความหมายที่อ้างถึงได้ หรือข้ออ้างอิง (Referents) เป็นความหมายที่เจ้าของภาษาและผู้ใช้งานโดยทั่วไปทั้งในรูปแบบของสัญลักษณ์หรือตัวอักษรอาจจะนำมาเก็บบรรจุไว้ในพจนานุกรมหรือไม่ก็ได้ เช่น คำว่า หน้าหนาว หรือ ฤดูหนาว เป็นหน้าหรือฤดูที่ตามหลังหน้าฝนหรือฤดูฝน เช่นนี้ถือว่าเป็นความหมายตรง

ความหมายโดยนัย (Connotation) หมายถึง ความหมายที่เพิ่มเติมขึ้น หรือความหมายรองนอกเหนือจากความหมายโดยตรง เช่น คำว่า หน้าหนาว คนเชียงใหม่อาจจะนึกถึงความหนาวเย็น มีแม่คะนิงเกาะใบไม้ใบหญ้า ต้องห่มผ้าหนาๆ และผิงไฟจึงจะทุเลาความหนาว ลักษณะเช่นนี้เป็นความหมายโดยนัย

สุริยา (2544: 120-124) แบ่งประเภทความหมายของคำออกเป็นความหมายหลักและความหมายเปรียบเทียบ สรุปได้ดังนี้

ความหมายหลัก (literal meaning) และความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning หรือ metaphorical meaning)

ความหมายหลัก (literal meaning) เป็นความหมายตรงเป็นความหมายที่เกิดขึ้นในการพูดอย่างตรงไปตรงมา บางท่านก็เรียกว่าเป็นความหมายตรงตามตัวอักษร พูดหรือเขียนว่าอย่างไรก็หมายความว่าพูดหรือเขียนนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายไปเป็นอย่างอื่น โดยทั่วไปแล้วบรรดาพจนานุกรมต่างๆ มักจะให้ความหมายหลัก (literal meaning) ของคำไว้เป็นลำดับแรก แล้วจึงให้ความหมายอื่นๆ (ถ้ามี) เรียงลำดับต่อจากความหมายหลักนั้น คนส่วนมากเข้าใจว่าความหมายหลัก (literal meaning) เป็นความหมายที่ตายตัว คัดแปลงให้ผิดเพี้ยนไปจากความหมายหลักที่ปรากฏในพจนานุกรมไม่ได้ เช่นความหมายหลักของคำว่า เกลือ ก็คือวัตถุที่มีรสเค็ม ใช้ประกอบอาหาร เป็นต้น โดยทั่วไปได้มาจากน้ำทะเล น่าสังเกตว่าพจนานุกรมไม่กล่าวถึงคุณสมบัติอื่นของเกลือที่ไม่ใช่ความหมายหลัก เช่น ไม่กล่าวว่าสีขาว เพราะเกลือในนาเกลือก็มีที่สีขุ่นดำๆ แล้วก็ไม่ได้กล่าวถึงรูปลักษณะว่าเป็นผงหรือเป็นเม็ด เพราะไม่ใช่ความหมายหลัก ในอนาคตอาจมีบริษัทที่ผลิตเกลือในเชิงพาณิชย์ในรูปแบบของการอัดเป็นแท่งก็เป็นได้ ความหมายหลักจึงเป็นทั้งความหมายตรงและความหมายสำคัญที่ผู้เป็นเจ้าของภาษามักจะนึกถึงเป็นลำดับแรกในเวลาที่ได้ยินคำนั้น โดยทั่วไปแล้วความหมายหลักมักจะเป็นความหมายที่ไม่ขึ้น

ถ้าไม่ใช่คำที่มีหลายความหมาย (polygamy) ถ้าไม่ใช่ในกรณีที่เป็นคำหลายความหมายแล้ว ความหมายหลักของคำแต่ละคำจะไม่ใช่ความหมายที่ค้นได้ในกรณีที่พูดจากันอย่างปรกติสามัญทั่วไป

ความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning หรือ metaphorical meaning) เป็นการเกิดความหมายขึ้นได้จากการเปรียบเทียบ โดยอิงความหมายหลักไว้เป็นแนวยึด ความหมายเปรียบเทียบของคำว่า เกลือ ก็คือเป็นคนที่มึนอุปนิสัยเต็ม ไม่ยอมเสียเปรียบใครจะเอาให้มาก ยอมเสียแต่น้อย หรือไม่ยอมเสียอะไรให้ใครเลย โดยทั่วไปแล้วการใช้ความหมายเปรียบเทียบ จะไม่ได้ความหมายที่ตรงไปตรงมา ตามตัวอักษร แต่จะเป็นการพ่วงการเปรียบเทียบไปตรงที่คุณสมบัติบางอย่างของความหมายหลักเท่านั้น

ทัศนาลัย (2543: 115) แบ่งประเภทของความหมายออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. ความหมายตรงของรูปภาษา (Denotation) หมายถึง ความหมายตามรูปภาษา เช่น คำหรือวลีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษากับสรรพสิ่งหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกภายนอก จัดว่าเป็นความหมายหลักหรือความหมายแก่นของคำศัพท์

2. ความหมายแฝง (Connotation meaning) หมายถึง ความหมายอื่นนอกเหนือจากความหมายตรงของรูปภาษา ครอบคลุมด้านต่างๆ เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติที่ผู้ใช้ภาษามีต่อคำหรือวลีนั้นๆ

ดังนั้น จากประเภทของความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ประเภทของความหมายของคำจะต้องวิเคราะห์ความหมาย 3 ลักษณะสำคัญ คือ

1. ความหมายโดยตรงหรือความหมายหลัก
2. ความหมายโดยนัย แฝง หรือเปรียบเทียบ
3. ความหมายตามขอบเขตการใช้

Jackson (1988: 60-64) กล่าวถึงประเภทของความหมายตามสังคม (Associative meaning) ซึ่งสรุปได้ว่า สิ่งที่จะนำไปสู่ลักษณะของความหมายของคำ นอกจากความหมายที่ได้จากความคิดหรือมโนทัศน์และสรรพสิ่งในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว คำยังแสดงความหมายต่อสังคมอีกด้วย มีคำหลายคำสร้างความเข้าใจหรือก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้ที่ใช้ภาษานั้นเป็นภาษาแม่ได้ เพราะเป็นความหมายที่เกิดขึ้นในระหว่างการสื่อสาร และเป็นสิ่งที่รับรู้ร่วมกันในสังคม สิ่งเหล่านี้จะนำพาให้ผู้ใช้ภาษามีทัศนคติในการเรียนรู้ความหมายของคำในแง่ของสังคม เพื่อใช้สื่อความหมายด้านความรู้สึกและทัศนคติของตนเองในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม ความหมายตามสังคมออกแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. Connotative meaning คือ ความหมายว่าคำนั้นให้ความรู้สึกไปทางด้านใด บวก ลบ หรือเป็นกลาง ๆ ความหมายนี้ประเภทนี้จะเกี่ยวเนื่องมาจากวัฒนธรรมและประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลเป็นสำคัญ เช่น คำว่า mother ให้ความหมายแฝงที่ให้ความรู้สึกที่ดี woman มีความหมายแฝงที่ให้ความรู้สึก กลาง ๆ ส่วน witch มีความหมายแฝงที่ให้ความรู้สึกที่ไม่ดี คำว่า fox ในภาษาอังกฤษจะให้ความหมายแฝงในทางที่ไม่ดี โดยที่คนจะนึกถึงความเจ้าเล่ห์ ไม่ซื่อสัตย์ แต่ในสังคมอื่นอาจไม่มีความรู้สึกเกี่ยวกับคำนี้ก็ได้

2. Stylist (social) meaning คือ ความหมายตามรูปแบบการใช้ แบ่งเป็น 6 รูปแบบย่อย คือ

2.1 geographical dialect ความหมายนี้ตามท้องถิ่น ความหมายเฉพาะถิ่น British English ใช้ว่า petrol ส่วน American English ใช้ว่า gas หรือ happy กับ diaper

2.2 technical language คำศัพท์เฉพาะแต่ละวงการ เช่น incision-medical term for 'cut' กับ lesion-medical term for 'wound'

2.3 levels of formality ระดับภาษา

- formal ระดับทางการ
- neutral ระดับกลางๆ
- informal ระดับไม่เป็นทางการ
- slang ระดับคำสแลง หรือคำเฉพาะกลุ่ม

เช่น lexicon/dictionary, antirrhinum/snapdragon, younger generation/children/kids, residence/villa/house

2.4 poetic language คำศัพท์ทางคำกลอน กวีนิพนธ์ เช่น whither (= where to), bard (= poet), arbour (= shady place), bower (= pleasant, flowery place)

2.5 time restricted ยุคสมัยของคำศัพท์แบ่งเป็น 3 ยุค คือ

- archaic ภาษาโบราณ
- old-fashioned ภาษาเก่า
- 'mod' ภาษาสมัยใหม่

เช่น peradventure (archaic, = perhaps) กับ thou, thee, ye (archaic, = you singular or plural)

2.6 age or sex restricted คำศัพท์ที่ใช้โดยคนต่างวัยต่างเพศกัน

3. Affective meaning คือ ความหมายที่ต้องการสื่อความแบบไม่ตรงไปตรงมาแฝงด้วยอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดว่ารู้สึกต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไร เช่น You're a liar! ให้ความรู้สึกรุนแรง กับ You're telling fibs! ให้ความรู้สึกลดลงมา

4. Reflected meaning คือ ความหมายชวนคะนึ่ง เกิดจากคำหรือเสียงของคำนั้นชวนให้ระลึกหรือนึกไปถึงคำและความหมายอื่นได้ เช่น คำว่า Daz, Lux, Rice, Krispies, Cream Crackers, Energen rolls เป็นคำที่ชวนให้นึกถึงขนมขบเคี้ยว เป็นต้น

5. Collocative meaning คือ ความหมายพิเศษโดยการเปลี่ยนที่ หรือโดยการนำคำนั้นมาใช้ให้ได้ความหมายอย่างที่ต้องการ เช่น วิธีการพูดที่จะเลียงไม่ให้เกิดความสะเทือนใจ เมื่อพูดถึงสิ่งที่รู้สึกไม่ดีโดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้เกิดความรู้สึกดี เช่น die-pass away กับ toilet-restroom

เห็นได้ว่า ความหมายตามสังคม หรือ Associative Meaning ทั้ง 5 ประเภทนี้มีลักษณะครอบคลุมความหมายโดยนัยของคำ ความหมายเปรียบ และความหมายตามขอบเขตการใช้

ดังที่ พรพิลาส อุดม ทัศนาลัย และสุริยาได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น การพิจารณาความหมายของคำในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็นการศึกษาความหมายตรงตามรูปภาษา และการศึกษาความหมายเปรียบเทียบ

การศึกษาด้านโครงสร้างภาษา

การศึกษาด้านโครงสร้างภาษาในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโครงสร้างภาษาในระดับคำ เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของในภาษาไทยไว้ดังนี้

วิจิตร (2541: 8-11) อธิบายเรื่องโครงสร้างของคำในภาษาไทย โดยกล่าวถึงหน่วยคำในภาษาไทยว่า หน่วยคำหรือหน่วยความ (morpheme) คือ ส่วนของคำพูดที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย ซึ่งอาจเป็นคำด้วย หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำก็ได้ เช่น นาฬิกา นาฬิกา ถือว่าเป็นคำที่มี 1 หน่วยคำ ส่วนคำว่า สิบห้า ถือว่ามี 2 หน่วยคำ เพราะแยกได้อีกเป็นสิบกับห้า

หน่วยคำแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หน่วยคำอิสระ และหน่วยคำไม่อิสระ

1. หน่วยคำอิสระ หมายถึง หน่วยคำที่ปรากฏตามลำพังเป็นคำได้ เช่น ยืน คน สบาย นาฬิกา ฯลฯ

2. หน่วยคำไม่อิสระ หมายถึง หน่วยคำที่ต้องปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นเท่านั้น เช่น นัก-ต้องปรากฏร่วมกับคำอื่น เช่น เรียน ร้อง เขียน เป็นคำว่า นักเรียน นักร้อง นักเขียน เป็นต้น

อุดม (2542: 125-140) กล่าวถึงการศึกษาเรื่องโครงสร้างของคำ โดยจำกัดเฉพาะหน่วยคำพันธะ หน่วยคำมูล คำประธาน คำประสม คำสมาส และการรวมคำเป็นวลี สรุปได้ดังนี้

หน่วยคำพันธะ เป็นหน่วยคำที่ไม่อิสระต้องอาศัยเกาะหน่วยคำอื่น ซึ่งมีทั้งในภาษาไทย และทั้งที่ยืมมาจากภาษาเขมร และภาษาบาลีสันสกฤต

หน่วยคำมูล เป็นหน่วยคำอิสระที่สามารถเกิดโดดๆ โดยไม่จำเป็นต้องเกาะพ้องหน่วยคำอื่น อาจจะเป็นคำไทยแท้ หรือคำที่ยืมจากภาษาอื่นก็ได้

คำประสม แบ่งออกเป็น คำประสมแท้ ได้แก่ การนำหน่วยคำพื้นฐานมารวมกัน คำประสมเทียม ได้แก่ การนำคำมูลรวมกับหน่วยคำพื้นฐาน คำประสมเสริม ได้แก่ คำประสมแท้ รวมกับหน่วยคำพื้นฐาน

คำประสม ได้แก่ การประสมหน่วยคำมูลกับหน่วยคำมูลมีทั้งนามประสมและกริยาประสม ตามโครงสร้างแบบขยาย แบบแยก แบบเชื่อม และ/หรือ แบบเชื่อมอนุกรมและแบบซ้อน

คำสมาส เป็นการนำเอาคำบาลีสันสกฤตหลายคำมาประกอบกันตามระเบียบของ ไวยากรณ์ภาษาบาลีสันสกฤต มีทั้งคำสมาสแบบขยาย และคำสมาสแบบเชื่อม

การรวมคำเป็นวลีในภาษาไทย วลีที่สำคัญที่ใช้ในภาษาไทย คือ นามวลี และกริยวลี นามวลีอาจประกอบด้วยนาม สรรพนาม ลักษณนาม สังขยา นิยมลักษณณ์และอาจมีกริยานุเคราะห์ และกริยาแทรกอยู่ก็ได้ ส่วนกริยวลีประกอบด้วย คำปฏิเสธ กริยานุเคราะห์ กริยา นามวลี คำท้ายประโยค

ธวัช (2545: 52-55) อธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของคำไว้ในเรื่องการสร้างคำตามแบบ ไวยากรณ์ภาษาบาลี และสันสกฤตว่า คำภาษาบาลีและสันสกฤตได้ถูกนำเข้ามาใช้ในภาษาไทย จำนวนมากกว่าร้อยละ 20 ของคำในภาษาไทยทั้งหมด ฉะนั้น หลักไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตจึงมีอิทธิพลต่อไวยากรณ์ภาษาไทยด้วย แม้ว่าการสร้างคำในภาษาบาลีจะมีหลายวิธี เช่น วิธีกฤต (การลงปัจจัย) วิธีคัทธิต วิธีลงอุปสรรค วิธีสมาส วิธีสนธิ แต่วิธีที่ภาษาไทยยืมมาใช้ในการสร้างคำใหม่ในภาษาไทย คือ วิธีสมาส และวิธีสนธิ

คำสมาส คือ การสร้างศัพท์วิธีหนึ่งของภาษาบาลีสันสกฤตมีลักษณะคล้ายกับคำประสมของภาษาไทย แต่คำประกอบจะนำมาวางไว้หลังคำหลัก ซึ่งต่างกับคำประสมที่นำคำประกอบมาวางไว้หลังคำหลักเสมอ คำสมาสจึงควรแปลจากหลังมานี้ เช่น อากาศยาน (ยานพาหนะทางอากาศ) มหันตโทษ (โทษหนัก) เป็นต้น

คำสนธิ คือ การเชื่อมคำในภาษาบาลีและสันสกฤตให้มีเสียงกลมกลืนกัน เพื่อให้ได้รูปศัพท์ใหม่มีความหมายเด่น และรูปศัพท์สละสลวย เช่น วิทยาลัย (วิทยา + อาลัย) ราโชบาย (ราช + อุบาย) อรุโณทัย (อรุณ + อุทัย) เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพียรทอง (2537) ศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้านในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า ชื่อบ้านในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ในปี พ.ศ. 2537 มีจำนวนทั้งสิ้น 114 ชื่อ เป็นชื่อบ้านที่มี ประวัติทั้งสิ้น จำแนกได้ 6 ประเภท คือ 1) ประวัติชื่อบ้านที่มีชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศ มี 29 ชื่อ 2) ประวัติชื่อบ้านที่เรียกตามชื่อพันธุ์ไม้และลักษณะที่เกี่ยวข้อง มี 36 ชื่อ 3) ประวัติชื่อบ้านที่เรียกตามชื่อสัตว์และลักษณะอาการของสัตว์ มี 10 ชื่อ 4) ประวัติชื่อบ้านที่เรียกตามชื่อบุคคลและลักษณะอาการของคน มี 16 ชื่อ 5) ประวัติชื่อบ้านที่เรียกตามชื่อสถานที่และสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม มี 10 ชื่อ 6) ประวัติชื่อบ้านที่เรียกชื่อตามลักษณะอื่นๆ มี 13 ชื่อ จากการศึกษาประวัติชื่อบ้านในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านการเลือกที่อยู่อาศัย มีหลากหลายด้วยกัน คือ ที่ใกล้แหล่งน้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง ตลูก ที่ดอน และที่โล่งกว้าง ด้านการประกอบอาชีพ คือ การเกษตรกรรม มีการทำนา ทำไร่ เป็นอาชีพหลัก ด้านความเชื่อมี 4 ประเภท คือ 1) เชื่อบุญธรรมชาติ 2) เชื่อบุญญาณผิบรรพบุรุษ 3) เชื่อบุญปาฏิหาริย์และบุญบารมี 4) เชื่อบุญเรื่องคำและความหมายของคำ ด้านภาษามีลักษณะเด่น 3 ลักษณะ คือ 1) ตัดพยางค์ของคำให้สั้นเพื่อสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร 2) การกลายเสียง 3) การสร้างคำขึ้นใหม่ใช้เรียกสิ่งใหม่ๆ ด้วยวิธีการแบบคำประสม

จินตนา (2519) ศึกษาประวัติของชื่อดำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากการวิจัยพบว่า ชื่อดำบลและหมู่บ้านในเขต อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีที่มาดังนี้ 1) ส่วนใหญ่จะตั้งตามตามลักษณะภูมิศาสตร์ เช่น ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ ชื่อต้นไม้อ ชื่อแม่น้ำ ลำคลอง หนอง ห้วย 2) ชื่อดำบลและหมู่บ้านบางแห่ง ได้มาจากตำนานซึ่งมีลักษณะเป็นนิทานชาวบ้านที่เล่าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ปรากฏผู้เล่าดั้งเดิมว่าเป็นใคร ลักษณะตำนานจะมีเนื้อเรื่องสัมพันธ์กับชื่อดำบลและหมู่บ้าน 3) ดำบลและหมู่บ้านหลายแห่งตั้งชื่อตามวัด ชื่อเหล่านี้ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ประชาชนในท้องถิ่น 4) มีตำบลและหมู่บ้านบางแห่งที่ตั้งชื่อตามถิ่นฐานเดิมที่ย้ายมา

โถมสุภาวค์ (2535) ศึกษาความหมายชื่อหมู่บ้าน และตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดเลย พร้อมทั้งศึกษาวิธีการตั้งชื่อ การเปลี่ยนแปลงชื่อและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงชื่อ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชื่อหมู่บ้านและตำบลกับสภาพชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า 1) ชื่อหมู่บ้านและชื่อตำบล 111 ชื่อ สามารถจำแนกตามความหมายได้ 5 ประเภท คือ ชื่อที่มีความหมายเดียว ชื่อที่พิจารณาความหมายจากชื่อคำแรกและคำถัดไป ชื่อที่พิจารณาความหมายจากการนำคำขยายมาไว้หน้าคำที่มีความหมายเป็นหลัก และชื่อที่พิจารณาความหมายจากกลุ่มคำเป็นชื่อแรก 2) ชื่อหมู่บ้านและตำบลที่มีความหมายเดียวตั้งตามชื่อพืชพรรณมากที่สุด ชื่อที่พิจารณาความหมายจากชื่อแรกและถัดไปเป็นชื่อที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ ชื่อที่มีคำขยายเป็นชื่อคำแรกเป็นชื่อที่แสดงจำนวนหรือขนาด และชื่อที่มีกลุ่มคำเป็นชื่อคำแรกเป็นชื่อพืชพรรณ 3) การเปลี่ยนแปลงชื่อและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้นหมู่บ้านส่วนใหญ่ใช้ชื่อเดิมแต่บางหมู่บ้านเปลี่ยนชื่อตามความนิยม เปลี่ยนตามที่มาของชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ และเปลี่ยนเนื่องจากความเข้าใจผิด 4) ชื่อหมู่บ้านและตำบลสัมพันธ์กับสภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพ การเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน

รุ่งอรุณ และ มะลิวัลย์ (2537) ศึกษาลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และศึกษาลักษณะความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านเหล่านั้น ผลการศึกษาสรุปได้ว่า จำนวนชื่อหมู่บ้านทั้งหมด 90 ชื่อ สามารถจัดหมวดหมู่ตามประเภทของคำที่นำมาประกอบกันได้ 3 ประเภท คือ ชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำคำเดียว สองคำ และสามคำ ตามลำดับ และจัดหมวดหมู่ตามความหมายของคำคำแรก สามารถจัดได้เป็น 5 ประเภท คือ ประเภทที่บอกลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประเภทที่ไม่ใช่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประเภทที่บอกทิศทางหรือที่ตั้ง ประเภทที่บอกลักษณะเฉพาะด้านอื่นๆ และประเภทที่เป็นชื่อประเพณี ในจำนวนชื่อหมู่บ้านทั้งหมดนั้น ชื่อหมู่บ้านที่เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์มีจำนวนมากที่สุด และชื่อหมู่บ้านประเภทที่บอกที่ตั้งหรือทิศทางมีจำนวนน้อยที่สุด นอกจากนี้ การศึกษาชื่อหมู่บ้านทำให้เห็นภาพของหมู่บ้านในด้านภูมิศาสตร์ กล่าวคือ อำเภออุเทนนั้นเป็นพื้นที่ลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ มีลำห้วย มีที่ดอน และป่าโปร่งอยู่บ้างเล็กน้อย ในด้านประวัติศาสตร์นั้นชื่อหมู่บ้านทำให้ทราบข้อมูล ที่มาของผู้คนในหมู่บ้านมาอพยพมาจากประเทศลาว ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ชื่อหมู่บ้านในฐานะที่เป็นเครื่องรักษาวัฒนธรรม ได้แสดงลักษณะความคิด ความเชื่อ ในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน 6 ประการ คือ วัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน วัฒนธรรมการเกษตร วัฒนธรรมน้ำ วัฒนธรรมการดำรงชีวิต วัฒนธรรมเครือญาติ และวัฒนธรรมความเชื่อ

สุวิไล และ สุขุมาวดี (2527) ศึกษาชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ มีจำนวน 463 หมู่บ้าน ชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชื่อที่มาจากภาษาเขมรสูง และส่วนน้อยที่เป็นภาษาส่วย การตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นมาจากสิ่งแวดล้อมและโลกทัศน์ของชาวบ้านในเขตนั้น ได้แก่ การตั้งชื่อตามชื่อต้นไม้ การตั้งชื่อตามชื่อสัตว์ การตั้งชื่อตามลักษณะพื้นที่และภูมิประเทศ การตั้งชื่อตามชื่อบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับหมู่บ้านนั้น การตั้งชื่อตามสิ่งทีคนสร้างขึ้น การตั้งชื่อตามสิ่งแปลกๆ สิ่งเด่นๆ หรือลักษณะบางประการ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ชื่อพื้นบ้านกับชื่อราชการมีความแตกต่างกันมากน้อยเป็นระดับต่างๆ กัน ซึ่งแสดงให้เห็นปัญหา และวิธีการในการบันทึกชื่อพื้นบ้านซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นลงเป็นชื่อราชการด้วยภาษาไทยมาตรฐาน ดังนี้ 1) เขียนชื่อพื้นบ้านเป็นภาษาไทยตามเสียงภาษาท้องถิ่น (ภาษาเขมรสูง, ส่วย) ตรงตัว แต่ไม่สามารถถ่ายทอดเสียงภาษาเขมรได้ถูกต้องทั้งหมด 2) เขียนชื่อพื้นบ้านเป็นชื่อราชการโดยอาศัยเค้าเสียงเดิมในภาษาเขมรแล้วนำมาเขียนเป็นคำภาษาไทยที่มีเสียงใกล้เคียงกันโดยที่ความหมายมิได้สัมพันธ์กันแต่อย่างใด 3) เขียนชื่อพื้นบ้านเป็นชื่อราชการ โดยแปลจากชื่อภาษาพื้นบ้านเป็นภาษาไทย 4) เขียนชื่อพื้นบ้านเป็นชื่อราชการด้วยการเขียนตามเสียงภาษาท้องถิ่น (เขมร) ด้วยอักษรไทยหรือแปลภาษาท้องถิ่นเป็นไทย 5) การเขียนชื่อราชการเป็นภาษาไทยบางชื่อไม่สัมพันธ์กับชื่อบ้านไม่ว่าจะเป็นด้านความหมายหรือรูปเสียง 6) ชื่อหมู่บ้านที่เป็นภาษาไทย หรือภาษาส่วย แต่การออกเสียงในภาษาพื้นบ้านจะมีลักษณะเป็นเสียงภาษาเขมร

ปราณี (2535) ศึกษาชื่อหมู่บ้านในมณฑลทวายและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบว่าชื่อหมู่บ้านจ้วงในมณฑลทวายสืบทอดหมู่บ้านในเขตจังหวัดเลยหนองคาย นครพนม และอุดรธานี ซึ่งเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีกลวิธีที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ผลการศึกษาปรากฏว่า วิธีการตั้งชื่อหมู่บ้านของชน 2 กลุ่ม ที่พูดภาษาตระกูลไทด้วยกันนี้ มีความเหมือนกันในหลักการ คือ ในลักษณะโครงสร้างภาษาใช้ลักษณะชื่อที่เป็นคำ 2 คำเป็นส่วนใหญ่ โดยคำหลังขยายความหมายของคำหน้า และหากชื่อหมู่บ้านเป็นคำ 3 คำ ก็ใช้ลักษณะเหมือนกัน คือ คำที่สามจะบอกทิศทางเป็นสำคัญ ส่วนโครงสร้างหลักทางภาษาของชื่อหมู่บ้านก็เหมือนกันในแง่ของการเรียงลำดับคำ หรือการใช้ประเภทของคำในชื่อ นอกจากนี้หลักการในการตั้งชื่อก็มีความเหมือนกัน คือ ใช้ลักษณะการทำมาหากิน และลักษณะภูมิประเทศในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

สุจริตลักษณ์ และ วชิราภรณ์ (2544) ศึกษาชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางภาษาศาสตร์ของชื่อเรียกหมู่บ้านมีลักษณะเหมือนโครงสร้างทางไวยากรณ์ระดับคำในภาษาไทย ส่วนโครงสร้างทางความหมายของชื่อหมู่บ้านใน 8 จังหวัด ซึ่งศึกษาโดยวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของนามทั่วไปที่ใช้เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่า สามารถแบ่งกลุ่มชื่อหมู่บ้านตามความหมายเป็น 5 กลุ่มที่สำคัญ คือ 1) กลุ่มอรรถลักษณะทางภูมิศาสตร์ แบ่งเป็นนามทั่วไปเกี่ยวกับน้ำ-แหล่งน้ำ, นามทั่วไปเกี่ยวกับที่ดอน และนามทั่วไปเกี่ยวกับภูมิประเทศลักษณะอื่นๆ 2) กลุ่มอรรถลักษณะที่ไม่ใช่คำบอกสภาพภูมิศาสตร์ แบ่งเป็นพืชพรรณทางธรรมชาติ, สัตว์, พื้นที่ที่ไม่ได้ถากถางเพื่อการเพาะปลูกและอาชีพ, สิ่งก่อสร้างหรือสถานที่พบปะของชุมชน, จำนวน, บุคคล, ภาษาชนกลุ่มอื่น 3) กลุ่มอรรถลักษณะบอกที่ตั้งหรือทิศทาง แบ่งเป็นบุพบทบอกสถานที่และนามทั่วไปบอกสถานที่หรือจุดตำแหน่งที่แน่นอน 4) กลุ่มอรรถลักษณะบอกความเป็นสิริมงคล และ 5) กลุ่มอรรถลักษณะบอกคุณสมบัติ นอกจากนี้ผลการแจกแจงความถี่ของนามทั่วไปที่ใช้เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้านปรากฏว่า นามทั่วไปเกี่ยวกับน้ำและแหล่งน้ำมีจำนวนมากที่สุดในทุกๆ จังหวัด

วันทนิษฐ์ (2526) ได้ศึกษาภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองโดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ บริเวณที่ทำการศึกษาได้แก่ 8 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า คำเมืองแบ่งเป็นภาษาถิ่นย่อยที่สำคัญ 2 ภาษา คือ คำเมืองตะวันตก และคำเมืองตะวันออก คำเมืองตะวันตกใช้พูดกันในพื้นที่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ส่วนคำเมืองตะวันออกใช้พูดในจังหวัดลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน การใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันระหว่างคำเมืองตะวันตกและคำเมืองตะวันออก ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีสาเหตุจาก ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน สภาพภูมิศาสตร์ การได้รับอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพฯ และการได้รับอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นอีสาน

จำลอง (2527) ศึกษาการแปรของศัพท์ในภาษาคำเมืองที่พูดในจังหวัดลำปาง โดยวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างของศัพท์ และนำผลการศึกษามาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อย ผลการวิจัยพบว่า ภาษาคำเมืองในจังหวัดลำปางมีการใช้ศัพท์แตกต่างกันในถิ่นต่างๆ โดยสามารถแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปางได้เป็น 2 ถิ่นย่อย คือ ภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนเหนือ ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในอำเภอวังเหนือ กิ่งอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมือง

ลำปาง กิ่งอำเภอแม่เมว อำเภอเสริมงาม อำเภอกะคา อำเภอแม่ทะ อำเภอสบปราบ และ
ภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนใต้ ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในอำเภอเถินและอำเภอแม่พริก นอกจากนี้
คำศัพท์ต่างๆ มีความแตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ แตกต่างกันทางลักษณะโครงสร้างของคำ
แตกต่างกันทางลักษณะการใช้คำ และแตกต่างกันตามธรรมชาติของภาษา

พจนารถ (2526) ได้ศึกษาระบบเสียงในภาษาโผล่ว (กะเหรี่ยงโปว์) ที่พูดที่บ้านนาสวน
ตำบลเขาโจด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระบบเสียงของภาษาโผล่ว
ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง ซึ่งอาจจะปรากฏร่วมกันเป็นเสียงพยัญชนะประสม
สองเสียง จำนวน 30 เสียง และเสียงพยัญชนะประสมสามเสียง จำนวน 11 เสียง หน่วยเสียงสระ
30 หน่วยเสียง ซึ่งแบ่งตามลักษณะโครงสร้าง (structure type) ของเสียงได้ 2 ประเภท คือ หน่วย
เสียงสระเดี่ยว จำนวน 17 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระประสมจำนวน 17 หน่วยเสียง และ
หน่วยเสียงสระทั้งสองประเภทแบ่งตามคุณสมบัติของเสียงออกเป็น 3 ลักษณะ คือ หน่วยเสียง
สระธรรมดา หน่วยเสียงสระกักเส้นเสียง และหน่วยเสียงสระนาสิก หน่วยเสียงวรรณยุกต์
4 หน่วยเสียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ระดับ 2 หน่วยเสียง และ
หน่วยเสียงวรรณยุกต์ตก 2 หน่วยเสียง

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้ 2) ข้อมูลรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิจัย 3) ข้อมูลประวัติที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดตาก ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่พบในจังหวัดตาก ข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก

1.2 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องการจัดแบ่งประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว

1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านคติชนวิทยา ได้แก่ ประเภทของคติชนวิทยา การศึกษาภาษาถิ่น

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านความหมายของคำและการศึกษาด้านโครงสร้างภาษา

โดยผู้วิจัยศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวมาจากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดสภาวิจัยแห่งชาติ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน สำนักหอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร หอสมุดประชาชน อ.เมือง จ.ตาก และเว็บไซต์ www.geocities.com

2. ข้อมูลรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้ข้อมูลรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยเก็บข้อมูลจากคู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 4

3. ข้อมูลประวัติที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

3.1 ข้อมูลที่เป็นเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมจากห้องสมุดประชาชน อ.เมือง จังหวัดตาก ห้องสมุดประชาชนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อ.บ้านตาก จังหวัดตาก สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 4 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก อุทยานแห่งชาติ และวัดในจังหวัดตาก

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นที่สถานที่ท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่ และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับชื่อและที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งได้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในเดือน เมษายน-เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ รายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือเขต 4 ระบุว่า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดตาก ในปี พ.ศ. 2547

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชากรทั้งหมดซึ่งมีจำนวน 71 ชื่อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกณฑ์การจัดประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว เกณฑ์การพิจารณาความหมายของชื่อสถานที่ โดยมียาละเอียดดังนี้

เกณฑ์การจัดประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว

ผู้วิจัยสร้างเกณฑ์การจัดประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยประมวลความรู้ทั้งหมดแล้วสร้างเป็นเกณฑ์การจัดแบ่งประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

เกณฑ์การจัดประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เป็นต้น
2. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนา กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน
3. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในด้านศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น หมู่บ้านชาวเขา ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น
4. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในปัจจุบัน หมายถึง สถานที่และสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสำคัญ แต่เอื้อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว เช่น เขื่อน สะพาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

เกณฑ์การพิจารณาความหมายของชื่อสถานที่

จากข้อมูลที่ศึกษาผู้วิจัยพบว่า การศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากควรแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายตรงตามรูปภาษา (denotation meaning) หมายถึง ความหมายตามรูปของภาษา เช่น คำและวลีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษากับสรรพสิ่ง หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกภายนอก อาจจัดได้ว่าเป็นความหมายหลักหรือความหมายแก่นของคำศัพท์ การศึกษาความหมายตรงตามรูปภาษานี้ ผู้วิจัยศึกษาโดยยึดความหมายจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

1.1 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

1.2 พจนานุกรมคำศัพท์ล้านนาเฉพาะที่ปรากฏในใบลาน ของ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ

1.3 พจนานุกรมภาษาไทย-กะเหรี่ยงสะกอ เล่ม 1 และ เล่ม 2 ของ สุริยา รัตนกุล

1.4 การสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลชาวกะเหรี่ยง

2. ความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning หรือ metaphorical meaning) เป็นความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบ โดยอิงความหมายหลักไว้เป็นแนวคิด โดยทั่วไปแล้วการใช้ความหมายเปรียบเทียบ จะไม่ได้ความหมายที่ตรงไปตรงมา ตามตัวอักษร แต่จะเป็นการพ้องการเปรียบเทียบไปตรงที่คุณสมบัติบางอย่างของความหมายหลักเท่านั้น

3. ความหมายตามตำนาน เป็นความหมายซึ่งมีที่มาจากเรื่องเล่าสืบต่อกันมา ความหมายในลักษณะนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวนอกเหนือไปจากการศึกษาความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบ ทั้งนี้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น

ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้อมูลรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือเขต 4 ระบุว่าเป็สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดตาก ในปี พ.ศ. 2547

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยเก็บข้อมูลจากคู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ในปี พ.ศ. 2547 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 4

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ

2.1 เก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยมีวิธีการดังนี้

2.1.1 ติดต่อบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 4 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูลบริการด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตาก ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาโดยชุมชน จังหวัดตาก ที่ทำการอุทยานแห่งชาติในเขตจังหวัดตาก เพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการไปเก็บข้อมูล

2.1.2 เลือกวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับชื่อและที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 4 หัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในเขตจังหวัดตาก เจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการระบุว่าวัดนั้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยว บุคคลที่มีภูมิปัญญาหรืออาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่สถานที่ท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่

2.1.3 สัมภาษณ์วิทยากร โดยใช้เครื่องมือแถบบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปสำหรับบันทึกภาพสถานที่ท่องเที่ยว

2.2 เก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากแหล่งข้อมูลในข้อที่ 3.1

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยจัดประเภทสถานที่ท่องเที่ยวที่รวบรวมได้ทั้งหมด ตามเกณฑ์การจัดประเภทสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

2. ผู้วิจัยวิเคราะห์ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยวิธีการดังนี้

2.1 ถอดข้อความจากแถบบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์วิทยากร โดยละเอียด

2.2 ประมวลและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก จากหนังสือและเอกสารต่างๆ

2.3 วิเคราะห์ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวที่เรียบเรียงไว้

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวด้วยการพิจารณาความหมายตรงของรูปภาษา ความหมายเปรียบเทียบ และความหมายตามตำนาน ตามเกณฑ์การพิจารณาความหมาย

4. ผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ลักษณะการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากว่าเป็นไปตามลักษณะใด

4.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

5. ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอแนะที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากกับลักษณะทางภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยอาศัยข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ในส่วนที่กล่าวไปข้างต้นประกอบกับข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดตาก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก โดยแบ่งตามประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ
2. ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา
3. ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม
4. ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในสมัยปัจจุบัน

ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติลานสาง

ตั้งอยู่ในท้องที่บ้านลานสาง ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

“อุทยานแห่งชาติลานสาง” เดิมคือ “ป่าลานสาง” มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับชื่อนี้ว่า เมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ 2 ทรงหยุดพักไพร่พลที่บ้านระแหงแขวงเมืองตาก มีพวกมอญหนีพม่าเข้ามาสวามิภักดิ์ พระเจ้าตากสินได้ยกทัพเข้าตีขับไล่พม่าซึ่งตามมอญเข้ามา ในคืนหนึ่งพระองค์ได้พลัดหลงทางออกไปจากกองทัพ ทำให้ไพร่พลทหารของพระองค์พากันออกติดตาม แต่ก็ไม่พบ ประจวบกับภูมิประเทศซึ่งในสมัยนั้นเป็นป่าทึบ ในเวลากลางคืน เดือนมืดทำให้ยากแก่การติดตาม ทหารทุกคนก็กำลังจึงพากันหยุดพัก ขณะที่เหล่าทหารหยุดพักอยู่นั้น ได้เกิดแสงสว่างพุ่งสู่ท้องฟ้าพร้อมกับได้ยินเสียงม้าร้องอื้ออึง ทหารต่างพากันรีบตรงไปหาจุดที่เกิดแสงสว่างนั้น พอไปถึงจึงเห็นพระเจ้าตากสินประทับม้าอยู่กลางลานหิน มีแสงสว่างออกมาจากพระวรกาย พร้อมทั้งมีทหารพม่าคุกเข่าหมอบสวามิภักดิ์ยอมเพื่ออยู่เบื้องหน้า ทหารไทยต่างตกตะลึงกับเหตุการณ์ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น ประจวบกับเป็นเวลาฟ้าสางพอดี ต่อมาจึงเรียกบริเวณนั้นว่า “ลานฟ้าสาง” และกลายเป็น “ลานสาง” เช่นในปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ. 2504 กรมป่าไม้ได้ริเริ่มดำเนินการสำรวจเบื้องต้นพื้นป่าลานสาง และ
ได้ประกาศให้ป่าลานสางเป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่เนื่องจากสภาพป่าธรรมชาติที่สวยงาม อีกทั้ง
มีน้ำตกหลายแห่ง มีสัตว์ป่าชุกชุม และมีทิวทัศน์ที่สวยงาม จึงได้รับการจัดตั้งเป็น “อุทยานแห่ง
ชาติลานสาง” เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2522 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 15 ของประเทศไทย

น้ำตกลานสาง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อของ “น้ำตกลานสาง” มีที่มาจากตำนานเดียวกันกับชื่อ “อุทยานแห่งชาติลานสาง”
ซึ่งบริเวณ “น้ำตกลานสาง” นี้เอง มีลักษณะพื้นที่เป็นลานหิน และมีรอยคล้ายรูปเกือกปรากฏอยู่ที่
บริเวณลานหินนั้น ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นรอยเท้าม้าทรงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
เมื่อครั้งที่พระองค์ประทับอยู่ท่ามกลางทหารพม่าคุกเข่าหมอบสวามิภักดิ์ยอมแพ้ และมีแสงสว่าง
ออกมาจากพระวรกายในเวลาที่ฟ้าสาง

น้ำตกลานเลี้ยวม้า

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกลานเลี้ยวม้า” นี้ มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า บริเวณน้ำตกแห่งนี้เคยเป็นที่หยุดพัก
ไพร่พลและหยุดพักม้าศึก ของกองทัพทหารของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งเสด็จ
ยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นตำนานที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับตำนานของ
“อุทยานแห่งชาติลานสาง” และ “น้ำตกลานสาง” นั่นเอง

น้ำตกผาลาด

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกผาลาด” มีที่มาจากลักษณะทางธรรมชาติของน้ำตกแห่งนี้ กล่าวคือ น้ำตก
ผาลาด เป็นน้ำตกที่ไหลลงมาจากหน้าผาหินที่มีความลาดชันเล็กน้อย กระแสน้ำของห้วยลานสาง

จะไหลบ่าไปตามผาหินที่ลาดชันนี้ แล้วแผ่กระจายออกเป็นแผ่นบางๆ แล้วค่อยรวมตัวไหลลงแอ่งเล็กๆ เบื้องล่าง ด้วยเหตุที่น้ำตกนี้มีลักษณะดังกล่าว จึงมีชื่อว่า “น้ำตกผาผึ่ง”

น้ำตกผาผึ่ง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกผาผึ่ง” มีที่มาจากในอดีตริเวณหน้าผาด้านตรงข้ามกับน้ำตกแห่งนี้ มีผิงหลวงทำรังขนาดใหญ่ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเมื่อทางอุทยานแห่งชาติลานสางสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยาน และพบว่าบริเวณด้านหน้าน้ำตกแห่งนี้มีลักษณะดังกล่าว จึงเรียกน้ำตกนี้ว่า “น้ำตกผาผึ่ง”

น้ำตกผาน้อย

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกผาน้อย” มีที่มาจากลักษณะทางธรรมชาติของหน้าผาบริเวณน้ำตก กล่าวคือ “น้ำตกผาน้อย” เป็นน้ำตกที่ไหลผ่านหน้าผาหิน ซึ่งเป็นช่องแคบๆ ลงสู่แอ่งน้ำด้านล่าง ลักษณะของน้ำตกที่ไหลผ่านผาช่องเล็กๆ นี้ จึงเป็นที่มาของชื่อ “น้ำตกผาน้อย”

น้ำตกผาเท

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกผาเท” มีที่มาจากลักษณะทางธรรมชาติของหน้าผาบริเวณน้ำตก กล่าวคือ “น้ำตกผาเท” เป็นน้ำตกที่กระแสน้ำไหลมาตามซอกเขา และไหลผ่านหน้าผาหินที่สูงชัน และมีความลาดเทมาก ก่อนที่จะตกลงสู่แอ่งน้ำด้านล่าง ด้วยลักษณะของหน้าผาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของชื่อ “น้ำตกผาเท” นั่นเอง

อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช

อยู่ในเขต อ.เมือง และ อ.แม่สอด ติดถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 105 (ตาก-แม่สอด)

“อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช” เดิมมีชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติต้นกระบากใหญ่” ชื่อเดิมของอุทยานแห่งนี้ มีที่มาจากเมื่อปี พ.ศ. 2523 นายสวาท ฦ น่าน ช่างอันดับ 2 ของสถานีโทรทัศน์คม จังหวัดตาก ได้รับการบอกเล่าจากชาวเขาเผ่ามูเซอว่า บริเวณป่าแห่งนี้ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งนี้ในปัจจุบัน มีต้นไม้ขนาดใหญ่ประมาณสิบคนโอบอยู่ต้นหนึ่ง และมีสะพานหินที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงเข้าไปสำรวจและพบว่าเป็นสภาพธรรมชาติที่สวยงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ จึงได้ทำหนังสือถึงกองอุทยานแห่งชาติ เพื่อรายงานถึงลักษณะทางธรรมชาติซึ่งมีความโดดเด่นดังกล่าว

ทางกองอุทยานแห่งชาติจึงได้มีคำสั่งให้ นายสมยศ สุชะพิบูลย์ ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสางในขณะนั้น ออกไปตรวจสอบ และพบเห็นว่าเป็นจริงดังคำบอกเล่า ซึ่งพื้นที่ป่าแห่งนี้มีความเหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติได้ จึงเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ และได้รับการประกาศเป็น “อุทยานแห่งชาติต้นกระบากใหญ่” เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2524 นับเป็นอุทยานแห่งชาติอันดับที่ 40 ของประเทศไทย

ชื่อ “อุทยานแห่งชาติต้นกระบากใหญ่” จึงมีที่มาจากลักษณะเด่นที่ปรากฏภายในพื้นที่เขตอุทยาน นั่นคือ ต้นกระบากต้นใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเท่าที่สำรวจพบในขณะนั้น

ต่อมากองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ พิจารณาเห็นว่า เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแด่องค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่อุทยานแห่งนี้ ตลอดจนเพื่อเป็นการรำลึกถึงสถานที่อันมีค่าทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย เห็นสมควรเปลี่ยนชื่อ “อุทยานแห่งชาติต้นกระบากใหญ่” เป็น “อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช” กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เพื่อใช้พระนามของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นชื่ออุทยานแห่งชาติ และได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตตามหนังสือสำนักพระราชเลขานุการพระบรมมหาราชวัง ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2529 ให้ใช้ชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช”

“อุทยานแห่งชาติต้นกระบากใหญ่” จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช” นับแต่นั้นมา

ต้นกระบากใหญ่

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อ.เมือง และ อ.แม่สอด จ.ตาก

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว “ต้นกระบากใหญ่” มีที่มาจากชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่ง ที่พบในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ นั่นคือ “ต้นกระบาก”^{2/} ซึ่งต้นกระบากดังกล่าวนี้ มีขนาดใหญ่กว่าต้นกระบากที่พบโดยทั่วไป และเป็นต้นกระบากที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีขนาดลำต้นวัดโดยรอบได้ 16.10 เมตร สูง 50 เมตร ต้องใช้คนประมาณ 12 คน จึงจะโอบได้รอบลำต้น

ด้วยบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ มีต้นกระบากซึ่งมีลักษณะเด่นดังกล่าว จึงเรียกชื่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ว่า “ต้นกระบากใหญ่”

สะพานหินธรรมชาติ

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อ.เมือง และ อ.แม่สอด จ.ตาก

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว “สะพานหินธรรมชาติ” มีที่มาจากลักษณะทางธรรมชาติของแท่งหินและหน้าผา กล่าวคือ สะพานหินธรรมชาติมีลักษณะเป็นแท่งหินขนาดใหญ่เชื่อมติดหน้าผาสองข้างเข้าด้วยกัน คล้ายสะพาน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงเรียกสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ว่า “สะพานหินธรรมชาติ”

น้ำตกผาขาว-ผาแดง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อ.เมือง และ อ.แม่สอด จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกผาขาว-ผาแดง” มีที่มาจากชื่อลำห้วยซึ่งเป็นต้นกำเนิดของน้ำตก นั่นคือ “ลำห้วยผาขาว” และลำห้วยซึ่งไหลผ่านถ้ำที่อยู่บริเวณใกล้เคียง นั่นคือ “ลำห้วยผาแดง” ซึ่งชื่อ

^{2/} ต้นกระบาก (ดูรายละเอียดหน้า 98)

ของลำห้วยนั้น มีที่มาจากลักษณะสีของหน้าผาซึ่งอยู่บริเวณต้นน้ำของลำห้วยทั้งสอง กล่าวคือ บริเวณต้นน้ำของลำห้วยผาขาว และลำห้วยผาแดง มีหน้าผาหินปูนสีขาว และหน้าผาหินสีแดง ปรากฏอยู่ตามลำดับ

ส่วนเหตุผลที่ทางอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช ตั้งชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า “น้ำตกผาขาว-ผาแดง” ไม่ใช่ “น้ำตกผาขาว” เพียงอย่างเดียว ทั้งที่น้ำตกผาขาวมีต้นกำเนิดจากลำห้วยผาขาวนั้น เพราะทางอุทยานฯ มีความเห็นว่าหากเรียกชื่อคู่กัน ทำให้เกิดความไพเราะและมีความน่าสนใจมากกว่า

ถ้ำธารลอดผาขาว-ผาแดง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อ.เมือง และ อ.แม่สอด จ.ตาก

ชื่อ “ถ้ำธารลอดผาขาว-ผาแดง” มีที่มาจากลักษณะของถ้ำ และชื่อของลำห้วย ซึ่งไหลลัดเลาะผ่านถ้ำแห่งนี้ และชื่อลำห้วยซึ่งเป็นต้นกำเนิดของน้ำตกบริเวณใกล้เคียง กล่าวคือ ถ้ำแห่งนี้มีลำห้วย “ผาแดง” ลอดผ่าน อีกทั้งถ้ำนี้ยังไม่ไกลจากน้ำตกผาขาว-ผาแดงมากนัก ด้วยเหตุผลเดียวกันกับการตั้งชื่อ “น้ำตกผาขาว-ผาแดง” จึงไม่เรียกชื่อเพียง “ถ้ำผาแดง” หรือ “ถ้ำธารลอดผาแดง” ทั้งที่มีเพียงลำห้วยผาแดงลอดผ่านถ้ำเท่านั้น แต่เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งนี้ อยู่ไม่ไกลกันมากนัก และเพื่อให้เกิดความไพเราะและน่าสนใจทางอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราชจึงตั้งชื่อว่า “ถ้ำธารลอดผาขาว-ผาแดง”

เนินพิศว

อยู่บนถนนสายตาก-แม่สอด บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 68

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีที่มาจากลักษณะของเนินเขาแห่งนี้ ซึ่งสิ่งที่มองเห็นไม่สัมพันธ์กับลักษณะที่เป็นจริงของสถานที่แห่งนี้ กล่าวคือ เนินพิศว มีลักษณะตามที่มองเห็นเป็นทางขึ้นเนิน แต่มีสิ่งที่สร้างความพิศวาสให้กับนักท่องเที่ยว นั่นคือ เมื่อจอดรถยนต์ไว้ตรงทางที่มองเห็นว่าเป็นทางขึ้นเนิน โดยที่ดับเครื่องยนต์ รถยนต์จะสามารถเคลื่อนที่ขึ้นเนินไปได้เอง ซึ่งปัจจุบันได้มีการพิสูจน์แล้วว่า เป็นภาพลวงตา ดังนั้น สถานที่แห่งนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “เนินพิศว”

น้ำพุร้อนแม่กาษา

อยู่ในเขตหมู่บ้านโพธิ์ทอง ต.แม่กาษา อ.แม่สวด จ.ตาก

ชื่อ “น้ำพุร้อนแม่กาษา” มีที่มาจากชื่อตำบล นั่นคือ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีน้ำพุร้อน อยู่ในเขตตำบลแม่กาษา จึงเรียกสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ว่า “น้ำพุร้อนแม่กาษา”

ส่วนที่มาของชื่อ “แม่กาษา” นั้น ไม่ปรากฏที่มาแน่ชัด มีเพียงตำนาน ที่เล่าต่อกันมาว่า ในอดีตมีช้างเผือกคู่ราชย์ออกอาละวาด ชาวบ้านจึงได้ปรึกษารือกันว่าจะจับช้างเผือกนั้นอย่างไร ที่แห่งหนึ่งซึ่งต่อมาที่แห่งนั้นเรียกว่า “บ้านแม่กาษา” (เพี้ยนมาจากคำว่า ปรักษา) จากนั้น ได้ออกตามช้างไปยังที่อีกแห่งหนึ่ง และได้เล่าลือกันเรื่องช้างเผือกนี้ ที่แห่งนั้นต่อมาจึงเรียกว่า “บ้านแม่จะเรา” (เพี้ยนมาจากคำว่า เล่าลือ) ชาวบ้านได้ตามช้างไปอีกที่หนึ่งแต่ก็ไม่พบ และคิด ไม่ออกว่าจะไปตามจับได้ที่ไหน (คิดไม่ออก ภาษาถิ่นเหนือเรียกว่า คิดบ่ออก) ที่แห่งนั้นต่อมา เรียกว่า “บ้านแม่กิด” (เพี้ยนมาจากคำว่า กิด มีความหมายว่า คิด) ในที่สุดก็ตามมาพบช้างเผือก ที่ในปัจจุบันเรียกว่า “บ้านแม่ปะ” (คำว่า ปะ ในภาษาไทยถิ่นเหนือแปลว่า พบ เจอ) จากนั้นจึงนำ ช้างนั้นไปเคียนสวดไปสวดมาในเมือง ซึ่งคืออำเภอแม่สวดในปัจจุบัน (คำว่า สวด ในที่นี้หมายถึง เคียนไปเวียนมา)

ถ้ำแม่กาษา หรือถ้ำแม่อุษา

อยู่ในเขตหมู่บ้านโพธิ์ทอง ต.แม่กาษา อ.แม่สวด จ.ตาก อยู่ห่างจากบ่อน้ำร้อนแม่กาษา ประมาณ 800 เมตร

ชื่อ “ถ้ำแม่กาษา” ซึ่งเป็นชื่อที่ทางราชการเรียกนั้น มีที่มาจากชื่อตำบลแม่กาษา เช่นเดียวกับชื่อของน้ำพุร้อนแม่กาษา เนื่องจากเป็นถ้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่กาษาและอยู่บริเวณ ใกล้เคียงกับน้ำพุร้อนแม่กาษา

ส่วนชื่อที่ชาวบ้านนิยมเรียกนั้น มี 2 ชื่อ คือ ถ้ำหัวคอย และถ้ำแม่อุษา

ชื่อ “ถ้ำหัวคอย” เป็นชื่อเดิมที่ชาวบ้านเรียกก่อนที่จะมีการสำรวจให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชื่อนี้มีที่มาจากตำแหน่งที่ตั้งของถ้ำแห่งนี้ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณส่วนต้นๆ ของภูเขา ชาวบ้านจึงเรียกถ้ำนี้ว่า “ถ้ำหัวคอย”

ส่วนชื่อ “ถ้าแม่อุษา” เป็นชื่อที่ชาวบ้านนิยมเรียกกันในปัจจุบัน มีที่มาจากตำนานที่ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า ในอดีตพระนางอุษาซึ่งเป็นธิดากษัตริย์มอญหรือพม่าไม่แน่ชัด ได้อาศัยถ้ำแห่งนี้เป็นที่หลบภัยสงคราม โดยขนทรัพย์สินสมบัติมาไว้ในถ้ำเป็นจำนวนมาก และได้เสียชีวิตในถ้ำแห่งนี้ ต่อมาเมื่อชาวบ้านเข้าไปในถ้ำ บางคนมองเห็นผู้หญิงแต่งกายสวยงามไม่เหมือนชาวบ้านทั่วไปจึงเชื่อว่าเป็นพระนางอุษาซึ่งสิงสถิตเฝ้าสมบัติอยู่ในถ้ำ ชื่อ “ถ้าแม่อุษา”

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ

ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 1090 สายแม่สวด-อุ้มผาง ครอบคลุมพื้นที่ใน อ.แม่สวด และ อ.พบพระ จังหวัดตาก

ชื่อ “อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ” มีที่มาจากชื่อของน้ำตกพาเจริญ ที่อยู่ในเขตอุทยานฯ ซึ่ง “อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ” เดิมชื่อ “วนอุทยานน้ำตกพาเจริญ” โดยกองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้จัดตั้งวนอุทยานขึ้นในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่สวด ท้องที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2535 ต่อมากรมป่าไม้ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าพื้นที่ป่าบริเวณต่างๆ โดยรอบ กำลังถูกทำลาย และถูกยึดถือครอบครองเป็นจำนวนมาก จึงมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่วนอุทยานดำเนินการสำรวจเพิ่มเติมและจัดตั้งพื้นที่ป่าบริเวณวนอุทยานน้ำตกพาเจริญ และพื้นที่ป่าบริเวณใกล้เคียงที่มีสภาพเหมาะสม จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยมติที่ประชุมคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติเห็นชอบในหลักการให้จัดตั้งเป็น “อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ” เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2537

น้ำตกพาเจริญ

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ อ.พบพระ จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกพาเจริญ” มีที่มาจากเรื่องเล่าขานว่า ดังตามชื่อของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นผู้พบน้ำตกคนแรกนามว่า “สหายพา” (คำว่า สหาย เป็นคำหน้าชื่อที่ใช้เรียกกันในหมู่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) เมื่อทางราชการปราบปรามกลุ่มผู้ก่อการร้ายได้แล้ว ชาวบ้านจึงอพยพเข้ามาอาศัยอยู่พื้นที่บริเวณนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงเกิดเป็นชุมชนที่เจริญขึ้น จากเดิมชาวบ้านเรียกว่า “น้ำตกสหายพา” หรือ “น้ำตกพา” จึงต่อคำว่า “เจริญ”

ท้ายชื่อน้ำตก ซึ่งเป็นการบ่งบอกว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความเจริญขึ้นแล้ว จึงเป็นที่มาของชื่อ “น้ำตกพาเจริญ”

บ่อน้ำร้อนพาเจริญ หรือบ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนัก

อยู่บริเวณหมู่บ้านห้วยน้ำนัก ต.พพระ อ.พพระ จ.ตาก

ชื่อ “บ่อน้ำร้อนพาเจริญ” เดิมชื่อ “บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนัก” ซึ่งชื่อเดิมนั้น เรียกตามชื่อของหมู่บ้าน เนื่องจากอยู่ในเขตหมู่บ้านห้วยน้ำนัก จึงเรียกบ่อน้ำร้อนแห่งนี้ว่า “บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนัก”

ส่วนชื่อ “บ่อน้ำร้อนพาเจริญ” เป็นชื่อที่เรียกภายหลัง มีที่มาจากปัจจุบันบ่อน้ำร้อนแห่งนี้ อยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ ทางอุทยานจึงเห็นว่าน่าจะใช้ชื่อเดียวกันกับชื่อของอุทยานและชื่อน้ำตก เพื่อจะได้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

น้ำตกป่าห้วย

อยู่ในท้องที่หมู่ 3 ตำบลคีรีราษฎร์ อ.พพระ จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกป่าห้วย” มีที่มาจากลักษณะสภาพธรรมชาติบริเวณน้ำตก เนื่องจากบริเวณน้ำตกแห่งนี้ในอดีตมีไม้ห้วยขึ้นตามธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะทางธรรมชาติเช่นนี้ จึงเป็นที่มาของชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า “น้ำตกป่าห้วย”

สวนเทพพิทักษ์

ตั้งอยู่เลขที่ 130 หมู่ 9 ต.ช่องแคบ อ.พพระ จ.ตาก

ชื่อ “สวนเทพพิทักษ์” มีที่มาดังนี้ ในอดีตก่อนที่เจ้าของสวน คุณไพรัตน์ ไชยนอก จะมาทำสวนผลไม้แห่งนี้ ได้ประกอบอาชีพค้าขายส่งขั้บรถรับ-ส่งผลไม้จากจังหวัดหนึ่งไปยังจังหวัดหนึ่งครั้งหนึ่ง บริเวณ อ.ภูพาน จ.นครพนม มีโจรก่อการร้ายชุกชุมสร้างความหวาดเกรงให้ชาวบ้านและผู้คนสัญจรไปมาเป็นอันมาก ช่วงเวลานั้นคุณไพรัตน์เองจำเป็นต้องอาศัยเส้นทางนั้น

ในการขับรับ-ส่งผลไม้ เมื่อคุณไพรด์นั้ขับรผ่าน จ.นครราชสีมาและมีโอกาสได้เข้าไปทำบุญที่วัดเทพพิทักษ์บุญาราม จึงได้สนทนากับหลวงพ่เมตตาหลวงซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่คุณไพรด์นั้เลื่อมใสศรัทธา หลวงพ่เมตตาจึงเิมรบทรรทุกผลไม้คั้นนั้ให้ และให้ชื่อว่า “รเทพพิทักษ์” เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แแล้วคลาดปลอดภัยในการเดินทาง

ต่อมาเมื่อคุณไพรด์นั้เปลี่ยนอาชีพจากค้าขายส่ง มาประกอบอาชีพเกษตรกรโดยทำสวนผลไม้ยู่ที่ อ.พพระ จ.ตาก จึงตั้งชื้อสวนนี้ว่า “สวนเทพพิทักษ์” เหมือนกับชื้อรที่หลวงพ่เมตตาหลวงตั้งให้ ด้วยเหตุผลว่าชื้อนี้เป็นชื้อที่เป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว

คอยหัวหมด

ยู่ในเขตบ้านอุมผาง ต.อุมผาง อ.อุมผาง จ.ตาก

ชื้อ “คอยหัวหมด” มีที่มาจากลักษณะทางธรรมชาติของสถานที่ท่งเทียวแห่งนี้ กล่าวคือ คอยหัวหมด เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาซึ่งยาวติดกันหลายลูก ซึ่งบนคอย (ภูเขา) ลูกนี้ไม่มีต้นไม้อใหญ่ขึ้นอยู่เลย มีเพียงต้นหญ้าและต้นไม้อเล็ก ๆ และมีโขดหินกระจัดกระจายอยู่บ้าง ด้วยลักษณะดังกล่าวชาวบ้านจึงเรียกสถานที่แห่งนี้ว่า “คอยหัวหมด”

ถ้ำทะโละบิ

ยู่ในเขตบ้านแม่กลองใหม่ หมู่ 1 ต.แม่กลอง อ.อุมผาง จ.ตาก

ชื้อ “ถ้ำทะโละบิ” มีที่มาจากในอดีตบริเวณถ้ำแห่งนี้มีต้นมะม่วงป่าชนิดหนึ่ง ลำต้นใหญ่ผลมีลักษณะแบน มีรสชาติเปรี้ยวขึ้นอยู่ทั่วไป ชาวบ้านซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เรียกมะม่วงชนิดดังกล่าวว่า “ทะโละบิ” ดังนั้น ชื้อของมะม่วงป่าดังกล่าว ซึ่งเป็นภาษากะเหรี่ยง จึงเป็นที่มาของชื้อถ้ำแห่งนี้

น้ำตกทีลอเล

อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออก อ.อุ้มผาง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกทีลอเล” มีที่มาจากคำว่า “ทีหล่อเล” ในภาษากะเหรี่ยงที่ใช้เรียกน้ำตกโดยทั่วไป ที่มีกระแสน้ำไหลลดหลั่นลงมาตามหน้าผา

ชื่อของน้ำตกแห่งนี้ จึงเป็นชื่อที่คนไทยเรียกตามชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ที่ อ.อุ้มผางมาก่อน ซึ่งเรียกน้ำตกใดก็ตามที่พบเห็นในป่าและมีลักษณะดังกล่าวว่า “ทีหล่อเล” แต่คนไทยนำมาเรียกเป็นชื่อน้ำตกและออกเสียงเพี้ยนเป็น “ทีลอเล”

ดังนั้น คำว่า “ทีหล่อเล” ในภาษากะเหรี่ยงจึงเป็นที่มาของชื่อน้ำตกแห่งนี้

น้ำตกทีลอซู

ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง อ.อุ้มผาง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกทีลอซู” มีที่มาจากคำว่า “ทีหล่อซู” ในภาษากะเหรี่ยงที่ใช้เรียกน้ำตก โดยทั่วไป ที่มีน้ำในปริมาณมาก ไหลทั้งตัวดั่งลงจากหน้าผา

เมื่อคนไทยได้ยินชาวกะเหรี่ยงเรียกน้ำตกที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “ทีหล่อซู” จึงเรียกตามชาวกะเหรี่ยง แต่ออกเสียงเพี้ยนไปจาก “ทีหล่อซู” เป็น “ทีลอซู” และใช้คำว่า “ทีลอซู” นี้เองเป็นชื่อของน้ำตก

น้ำตกทีลอจ๋อ หรือน้ำตกสายฝน

อยู่ห่างจาก อ.อุ้มผาง ประมาณ 3 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายอุ้มผาง-บ้านปะหละทะ

ชื่อ “น้ำตกทีลอจ๋อ” มีที่มาจากคำว่า “ทีหล่อจ๋อ” ในภาษากะเหรี่ยง ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะเรียกน้ำตกที่มีปริมาณน้ำไม่มากนักและเป็นสายน้ำที่หยดติ๋งๆ ลงจากหน้าผา ว่า “ทีหล่อจ๋อ”

เมื่อคนไทยได้ยินชาวกะเหรี่ยงเรียกน้ำตกที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “ทีหล่อจ่อ” จึงเรียกตามชาวกะเหรี่ยง แต่ออกเสียงเพี้ยนไปจาก “ทีหล่อจ่อ” เป็น “ทีลอจ่อ” และใช้คำว่า “ทีลอจ่อ” นี้เองเป็นชื่อของน้ำตกแห่งนี้

ดังนั้นคำว่า “ทีหล่อจ่อ” ในภาษากะเหรี่ยงจึงเป็นที่มาของชื่อน้ำตกแห่งนี้

ส่วนชื่อ “น้ำตกสายฝน” ซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งที่คนไทยเรียกตามลักษณะน้ำตกนั้น ซึ่งมองดูคล้ายสายฝนตกลงมาจากหน้าผานั้นเอง จึงมีชื่อเรียกเป็นภาษาไทยว่า “น้ำตกสายฝน”

อุทยานแห่งชาติแม่เมย

อยู่ใน อ.ท่าสองยาง จังหวัดตาก ติดชายแดนประเทศพม่า

ชื่อ “อุทยานแห่งชาติแม่เมย” นั้น มีที่มาจากชื่อของแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นแม่น้ำที่เป็นพรมแดนกั้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า

สาเหตุที่ทางกองอุทยานแห่งชาติ ตั้งชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า “อุทยานแห่งชาติแม่เมย” นั้น เนื่องจากอุทยานฯ แห่งนี้มีแม่น้ำเมยซึ่งกั้นระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า เป็นเขตด้านทิศตะวันตกมีระยะทางเกือบ 50 กิโลเมตร จากทิศเหนือจรดทิศใต้ อีกทั้งแม่น้ำเมยนั้นเป็นแม่น้ำที่มีความพิเศษ กล่าวคือ เป็นแม่น้ำไหลมาจากทางทิศใต้ขึ้นไปทางทิศเหนือ

อุทยานแห่งชาตินี้ได้รับการประกาศจัดตั้งโดยมีชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติแม่เมย” ตามพระราชกฤษฎีกา วันที่ 20 พฤษภาคม 2542

น้ำตกผาเทวะ หรือน้ำตกแม่สลิดน้อย

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อ.ท่าสองยาง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกแม่สลิดน้อย” เป็นชื่อเดิมของชื่อน้ำตกแห่งนี้ มีที่มาจากน้ำตกนี้เป็นต้นน้ำของลำห้วยแม่สลิดน้อยซึ่งไหลผ่านที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่เมย และไหลผ่านหมู่บ้านแม่สลิดน้อยและหมู่บ้านแม่สลิดหลวง

เมื่อเจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 4 ออกสำรวจ น้ำตก พบว่า เมื่อมองจากยอดเขาอีกฟากหนึ่ง จะเห็นน้ำตกชั้นบนสุดของน้ำตกแม่สลิคน้อยแห่งนี้ มีความสูงใหญ่ มองเห็นสายน้ำขาวโพลนไหลยาวลงมาจากหน้าผาและสวยงามมาก เมื่อมีชื่อเรียกว่า “น้ำตกแม่สลิคน้อย” จึงดูไม่เหมาะสมกับลักษณะของน้ำตก จึงตั้งชื่อใหม่เป็น “น้ำตกผาเทวะ” เนื่องจากเป็นน้ำตกที่มีความสูงชันและยิ่งใหญ่ เปรียบเหมือนน้ำตกที่ไหลลงมาจาก หน้าของเทวคาเทพารักษ์

น้ำตกขาวคอย

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อ.ท่าสองยาง จ.ตาก

ชื่อ “น้ำตกขาวคอย” มีที่มาจากชื่อของเกสต์เฮาส์แห่งหนึ่ง กล่าวคือ ในอดีตก่อนที่จะมีการประกาศเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่เมย บริเวณใกล้เคียงกับน้ำตกแห่งนี้มีเกสต์เฮาส์ชื่อว่า “เกสต์เฮาส์ขาวคอย” และเจ้าของได้ตั้งชื่อน้ำตกตามชื่อเกสต์เฮาส์ของตนว่า “น้ำตกขาวคอย” ต่อมาเมื่อมีการประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย เกสต์เฮาส์แห่งนี้จึงต้องรื้อถอนออกไปแต่ทางการยังคงเรียกชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า “น้ำตกขาวคอย” ดังเดิม

น้ำตกแม่ระเมิง

อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่เมย ตามเส้นทางสู่ม่อนกิ่วลม อยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 20

ชื่อ “น้ำตกแม่ระเมิง” นี้เรียกตามชื่อ “หมู่บ้านแม่ระเมิง” และ “คอยแม่ระเมิง” เนื่องจากเป็นน้ำตกที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านแม่ระเมิงซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง และอยู่ใกล้กับคอยแม่ระเมิง ซึ่งเป็นจุดชมวิวที่สวยงาม น้ำตกแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกตามสถานที่ดังกล่าว

ส่วนคำว่า “แม่ระเมิง” ไม่ปรากฏที่มาที่แน่ชัด

ถ้ำแม่อุสุ

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย ห่างจากที่ว่าการอำเภอท่าสองยางตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 105 สายแม่สวด-แม่สะเรียง ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร

ชื่อ “ถ้ำแม่อุสุ” นี้ เรียกชื่อตามชื่อหมู่บ้านที่ถ้ำแห่งนี้ตั้งอยู่ นั่นคือ “หมู่บ้านแม่อุสุ” นอกจากนี้ลำห้วยที่ไหลผ่านเข้าไปในถ้ำ มีชื่อเรียกว่า “ห้วยแม่อุสุ” เช่นกัน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียก ลำห้วยดังกล่าวนี้ว่า “อุซุโกล” (“โกล” ในภาษากะเหรี่ยงมีความหมายว่า ลำห้วย)

ตามตำนานของหมู่บ้านแม่อุสุซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง เล่าว่า หมู่บ้านนี้เดิมมีชื่อว่า “หมู่บ้านทีโก้” ซึ่งมีความหมายว่าหมู่บ้านน้ำร้อน ครั้งหนึ่งได้เกิดโรคระบาดขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วย ล้มตายเป็นจำนวนมาก หมอผีประจำหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น “หมู่บ้านอุซุ” ซึ่งคำว่า “อุซุ” ในภาษากระเหรี่ยง มีความหมายว่า เป่า หรือทำให้เย็น

ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่าชื่อ “ถ้ำแม่อุสุ” นี้ เรียกตามชื่อลำห้วย และชื่อหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งคนไทยเรียกเพี้ยนจากคำว่า “อุซุ” เป็นคำว่า “อุสุ” ส่วนเหตุที่มีคำว่า “แม่” นำหน้านั้น สันนิษฐานว่าคนไทยถิ่นเหนือซึ่งอพยพมาอยู่ภายหลังเป็นผู้เรียกตามภาษาของตนที่จะเรียกชื่อหมู่บ้านโดยมีคำนำหน้าว่า “แม่” เช่น หมู่บ้านแม่ปะ หมู่บ้านแม่จะรา หมู่บ้านแม่กาษา ฯลฯ

ม่อนกิ่วลม

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย บริเวณถนนสายแม่สลดน้อย-แม่ระเมิง

สถานที่แห่งนี้มีชื่อว่า “ม่อนกิ่วลม” เนื่องจากคำว่า “ม่อน” ในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีความหมายว่า เนินเขา ยอดเขา เมื่อยืนอยู่บริเวณภูเขาหรือม่อนแห่งนี้ จะมองเห็นช่องของเทือกเขาที่สลับซับซ้อนด้านหน้า ด้วยลักษณะที่เป็นช่องเขานั้นเองทำให้มองเห็นยอดเขาเหมือนช่องคอดกิ่วที่ลมสามารถพัดผ่านช่องเขานี้ได้ตลอดเวลา และในเวลาเช้าของฤดูหนาวสามารถมองเห็นสายหมอกเคลื่อนที่ผ่านช่องเขานั้นตามแรงลม สถานที่แห่งนี้จึงมีชื่อว่า “ม่อนกิ่วลม”

ม่อนพูนสุดา

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อยู่บริเวณถนนสายแม่สลิคน้อย-แม่ระเมิง

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ตั้งขึ้นตามชื่อของนักถ่ายภาพชั้นครูของเมืองไทย นั่นคือ อาจารย์พูน เกษจำรัส และภรรยาของท่านชื่อ คุณสุดา เกษจำรัส เพื่อเป็นเกียรติแก่อาจารย์พูน ในฐานะที่เป็นผู้เดินทางมาถ่ายภาพความสวยงามของทิวทัศน์บนม่อนนี้เป็นคนแรก และทำให้ม่อนแห่งนี้เป็นที่รู้จักของบรรดานักถ่ายภาพ และนักท่องเที่ยว จึงเรียกสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ว่า “ม่อนพูนสุดา”

ม่อนครูบาใส

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย ห่างจากม่อนพูนสุดา 200 เมตร

ชื่อสถานที่แห่งนี้มีที่มาจากในอดีตรัฐดงคำรูปหนึ่งได้มาปกครองวิปัสสนา ณ ม่อนแห่งนี้ ชาวบ้านที่ทราบข่าวได้นำอาหารไปถวาย พร้อมทั้งสนทนาธรรมกับท่าน และเรียกท่านว่า “ครูบาใส” ซึ่งคำว่า ครูบา (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องอย่างสูง

ต่อมาเมื่อท่านรัฐดงคำต่อไปยังที่อื่นแล้ว ชาวบ้านยังคงเรียกคอยหรือม่อนแห่งนี้ว่า “ม่อนครูบาใส”

คอยสอยมาลัย

อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ต๋น ตามทางหลวงหมายเลข 1175 สายบ้านดาก-แม่ระมาด

คอยสอยมาลัยได้รับการขนานนามว่าเป็น “หลังคาเมืองดาก” เนื่องจากเป็นภูเขาที่สูงที่สุด เมื่ออยู่ด้านล่างจะมองเห็นก้อนเมฆลอยอยู่รอบๆ ขอดเขา จึงเปรียบเทียบบเมฆเหล่านั้นเป็นพวงมาลัยคล้องอยู่ ลักษณะดังกล่าวจึงกลายเป็นที่มาของชื่อ “คอยสอยมาลัย” คำว่า “คอย” เป็นคำที่คนไทยถิ่นเหนือนิยมเรียกแทนภูเขาที่มีลักษณะค่อนข้างสูง เช่น คอยเต่า คอยตุง คอยสุเทพ ฯลฯ

อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ

อยู่ในเขต อ.แม่สวด และ อ.แม่ระมาด จังหวัดตาก

ชื่อ “อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ” มีที่มาจากชื่อของเจ้าพ่อพะวอ ซึ่งชาวจังหวัดตากเชื่อว่าเป็นเทพารักษ์ที่ปกปักรักษาคุ้มครองบริเวณขุนเขาพะวอ

อุทยานแห่งชาตินี้เดิมมีชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่กาษา” เนื่องจากเดิมจะตั้งที่ทำการอุทยานใกล้บริเวณน้ำตกแม่กาษา ซึ่งในท้องที่หมู่บ้านแม่กาษา อ.แม่สวด แต่บริเวณดังกล่าวไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับจัดตั้งที่ทำการอุทยานได้ จึงย้ายมาจะจัดตั้งบริเวณใกล้ศาลพะวอ จึงเปลี่ยนชื่อจาก “อุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่กาษา” เป็น “อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ” เพื่อเป็นการแสดงเคารพสักการะแด่เจ้าพ่อพะวอ ซึ่งชาวจังหวัดตากเชื่อกันว่าท่านเป็นนายด่านแม่ละเมา ชาวกะเหรี่ยงที่ต่อสู้ป้องกันข้าศึกอย่างกล้าหาญจนกระทั่งเสียชีวิตบริเวณที่แห่งนั้น ซึ่งคำว่า “ขุน” ในที่นี้หมายถึง ขุนห้วย หรือขุนเขา แต่อย่างไรก็ตามก็ได้จัดตั้งที่ทำการอุทยาน ณ บริเวณดังกล่าวอีก และได้ย้ายการก่อสร้างที่ทำการอุทยานมาที่ บ้านหนองหลวง หมู่ 3 ต.สามหมื่น อ.แม่ระมาด จ.ตาก หัวหน้าอุทยานฯ เห็นว่าชื่อมีความเป็นมงคลดีแล้วแต่ไม่ได้ตั้งที่บริเวณขุนเขาพะวอ แต่ก็ให้ใช้ชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ” ตามเดิม

น้ำตกป่าหมาก

อยู่ในบริเวณหมู่บ้านป่าหมาก ต.พะวอ อ.แม่สวด จ.ตาก

เนื่องจากน้ำตกแห่งนี้อยู่ในเขตหมู่บ้านป่าหมาก จึงเรียกชื่อน้ำตกตามชื่อหมู่บ้านว่า “น้ำตกป่าหมาก”

บ้านป่าหมาก เป็นชื่อหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่กันมาช้านาน ในเขต อ.แม่สวด โดยทางราชการตั้งชื่อให้ เนื่องจากในอดีตชาวกะเหรี่ยงนิยมกินหมากกันมาก จึงได้ปลูกต้นหมากไว้รับประทาน บริเวณหมู่บ้านแห่งนี้ จึงมีต้นหมากเป็นจำนวนมาก เมื่อทางราชการได้ออกสำรวจจำนวนประชากร จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านป่าหมาก” ปัจจุบันนี้ต้นหมากในหมู่บ้านหลงเหลือให้เห็นน้อยมาก เนื่องจากความนิยมในการกินหมากของชาวกะเหรี่ยงลดน้อยลง

ผาปรัง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อ.แม่ระมาด จ.ตาก ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติขุนพะวอประมาณ 1 กิโลเมตร

ชื่อ “ผาปรัง” มีที่มาจากชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่ง ที่พบในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ นั่นคือ “ต้นปรัง” กล่าวคือ บริเวณหน้าผาแห่งนี้มีต้นปรังอายุไม่ต่ำกว่า 70 ปี ขึ้นอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุที่สถานที่แห่งนี้มีลักษณะดังกล่าวจึงมีชื่อเรียกว่า “ผาปรัง”

น้ำตกขุนพะวอ หรือน้ำตกห้วยโป่ง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อ.แม่ระมาด จ.ตาก ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

ชื่อ “น้ำตกขุนพะวอ” มีที่มาจากชื่อของอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ

น้ำตกขุนพะวอ เดิมมีชื่อว่า “น้ำตกห้วยโป่ง” เนื่องจากมีลำห้วยโป่งซึ่งเป็นลำห้วยสั้นๆ เป็นต้นน้ำของน้ำตกแห่งนี้ แต่ทางอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ เห็นว่าน้ำตกนี้อยู่ไม่ไกลจากที่ทำการอุทยานฯ มากนัก และน้ำตกแห่งนี้เป็นจุดเด่นของอุทยานฯ จึงน่าจะใช้ชื่อเดียวกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักน้ำตกแห่งนี้มากขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อน้ำตกแห่งนี้เป็น “น้ำตกขุนพะวอ” ตามชื่อของอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ

น้ำตกฝิ่งหลวง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อ.แม่ระมาด จ.ตาก อยู่ริมถนนหมายเลข 1175 สายแม่ระมาด-บ้านตาก

ชื่อ “น้ำตกฝิ่งหลวง” มีที่มาจากชื่อของแมลงชนิดหนึ่งซึ่งพบเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ บริเวณใกล้ๆ น้ำตกแห่งนี้มีต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่งซึ่งมีฝิ่งหลวงทำรังอยู่เป็นจำนวนมาก และในปัจจุบันก็ยังมิให้พบเห็นอยู่ ทางอุทยานแห่งชาติขุนพะวอจึงเรียกชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า “น้ำตกฝิ่งหลวง”

ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ตั้งอยู่บนเนินใกล้สี่แยกถนนจรดวิถีถ่องตัดกับถนนมหาศไทยบำรุง ต.หนองหลวง
อ.เมือง จ.ตาก

“ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เดิมชื่อ “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน” ที่มาของชื่อสถานที่แห่งนี้สืบเนื่องมาจากเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เดิมศาลนี้เป็นศาลเทพารักษ์ อยู่ที่วัดคอยข่อยเขาแก้ว ทางฝั่งขวาของแม่น้ำปิง ตรงข้ามกับตัวเมืองตากในปัจจุบัน ต่อมาชาวเมืองตากเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เคยดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก และพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อแผ่นดินไทยอย่างใหญ่หลวงสมควรจะมีพระบรมราชานุสาวรีย์ไว้เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา และเป็นที่ตั้งแห่งความกตัญญู กตเวทิต่อแผ่นดินไทย ชาวเมืองตากจึงได้ร่วมใจกันสร้างศาลแห่งนี้ขึ้นบริเวณเนินเขา ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิง และขอให้กรมศิลปากรหล่อพระบรมราชานุสาวรีย์ประดิษฐานไว้ ณ ศาลนี้ และได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2492

เนื่องจากศาลแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงเรียกชื่อว่า “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

สำหรับพระนามของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นั้น พระองค์มีพระนามเดิมว่า “สิน” เมื่อครั้งพระองค์ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก ประชาชนนิยมเรียกพระนามของพระองค์ว่า “พระยาตากสิน” ต่อมาเมื่อพระองค์ได้ช่วยราชการสงครามในพระนครศรีอยุธยาป้องกันทัพพม่า พระยาตากจึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพระยาวชิรปราการสำเร็จราชการเมืองกำแพงเพชรแทนเจ้าเมืองเดิม ซึ่งถึงแก่กรรมแต่ระหว่างทางต้องต่อสู้กับข้าศึกเพื่อรักษาพระนคร จึงยังมิได้ไปครองเมืองกำแพงเพชร ในการรบกับพม่าครั้งนั้นเป็นศึกที่ใหญ่หลวงนัก พระยาตากตระหนักว่ากรุงศรีอยุธยาคงพ่ายแพ้แก่พม่าเป็นแน่แท้ จึงรวบรวมไพร่พลราว 500 คน ดีฝ่าวงล้อมพม่าออกจากค่ายวัดพิชัยไปทางทิศตะวันออก โดยหมายไปตีเอาเมืองระยองเป็นที่ตั้งมั่น

เวลานั้นกรุงศรีอยุธยายังมิได้เสียแก่พม่า การที่พระยาตากตีเอาเมืองระยอง จึงถือเสมือนเป็นผู้ละเมิดกฎหมายบ้านเมือง เพื่อแสดงว่ามิได้ตั้งตนเป็นกบฏ พระยาตากจึงให้บริวารเรียกตนอย่างเจ้าเมืองเอก บริวารจึงเรียกว่า “เจ้าตาก” ตั้งแต่นั้นมา

เมื่อพระองค์ทรงนำกองทัพกอบกู้เอกราชจากพม่าคืนได้ในช่วงระยะเวลาราว 7 เดือน พระองค์ทรงทำพิธีปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ครองกรุงธนบุรี ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระบรมราชาที่ 4” หรือ “สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์” แต่ต่อมาประชาชนทั่วไปได้ขนานพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี” และ “สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี” เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2524 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ ให้เกิดพระนามพระองค์เป็น “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน จึงเปลี่ยนชื่อเป็นศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ศาลหลักเมืองสี่มหาราช

ตั้งอยู่เชิงสะพานกิตติขจร ด้านทิศตะวันตก

เดิมศาลหลักเมืองตาก ตั้งอยู่บ้านป่ามะม่วง ต.แม่ท้อ อ.เมืองตาก แต่ด้วยลักษณะที่ตั้งที่ไม่เหมาะสม และด้วยสภาพศาลที่ชำรุดทรุดโทรม ชาวเมืองตากจึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลหลักเมืองขึ้นใหม่ ณ ที่แห่งนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2527 เหตุที่ใช้ชื่อว่า “ศาลหลักเมืองสี่มหาราช” เนื่องจากการระลึกถึงพระมหากษัตริย์ที่เคยมีความเกี่ยวข้องกับดินแดนเมืองตากถึง 4 พระองค์ ชาวเมืองตากจึงเรียกเมืองของตนว่า “เมืองสี่มหาราช” พระมหากษัตริย์ทั้งสี่พระองค์ได้แก่

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงชนช้างกับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด ณ เมืองตาก
ดังปรากฏหลักฐานในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า

...ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด มาที่เมืองตาก พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชน
จับมาหัวขวา ขุนสามชนเกลื่อนเข้า ไพรฟ้าหน้าใส พ่อกูหนีญญาจะแจ้ง กูบ่หนี กูชี้ช้าง
เบกพล กูจับเข้าก่อนพ่อกู กูต่อช้างด้วยขุนสามชน ดนกูฟุ้งช้างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมือง
แพ่ ขุนสามชนพ่ายหนี พ่อกูจึงขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง เพื่อกูฟุ้งช้างขุนสามชน...

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากที่พระองค์ประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครงว่าจะไม่ยอมขึ้นกับหงสาวดีอีกต่อไป พระองค์ทรงนำกองทัพชาวไทยเดินทางกลับราชอาณาจักรไทย โดยเดินทางเข้าด่านแม่ละเมา จนกระทั่งถึงเมืองตาก จังหวัดตากจึงเป็นดินแดนแห่งแรกที่พระองค์ทรงช้างยกกองทัพเข้ามาถึงราชอาณาจักรไทยหลังจากได้ประกาศอิสรภาพ

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลังจากที่พระองค์เสด็จนำกองทัพกลับจากตีเมืองเชียงใหม่ได้ใน พ.ศ. 2205 พระองค์ได้เสด็จผ่านมาประทับที่เมืองตาก ดังหลักฐานปรากฏว่าพระองค์ทรงสร้างวัดพระนารายณ์ ซึ่งปัจจุบันเป็นโบราณสถานอยู่เชิงสะพานกิตติขจร

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้เสด็จขึ้นไปตรวจวัดนี้ เมื่อครั้งเสด็จล่องแก่งแม่น้ำปิงใน พ.ศ. 2465 ทรงพบพระอุโบสถ วิหารน้อย และเจดีย์คู่กันอีก 2 องค์ ซึ่งล้วนเป็นฝีมือช่างในสมัยอยุธยาสิ่งที่ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงสันนิษฐานว่าวัดนี้น่าจะเป็นวัดที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้สร้างเฉลิมพระเกียรติที่ทรงตีเมืองเชียงใหม่ได้ เนื่องจากที่กำแพงรอบอุโบสถและฐานเจดีย์คู่ทั้ง 2 องค์นั้น มีช่องสำหรับตามประทีปโดยรอบ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นหลักฐานสำคัญได้ว่าสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ น่าจะสร้างหรือปฏิสังขรณ์ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ พระองค์เคยได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็น “หลวงยกกระบัตรเมืองตาก” และต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งเป็น “พระยาตาก” ปกครองเมืองตาก

วัดคอยข่อยเขาแก้ว หรือวัดพระเจ้าตาก

ตั้งอยู่ ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

ที่มาของชื่อ “วัดคอยข่อยเขาแก้ว” นั้น เนื่องมาจากในอดีตบริเวณวัดแห่งนี้ มีต้นข่อยต้นใหญ่ยืนต้นตระหง่านอยู่ ประกอบกับมีตำนานเกี่ยวกับการกระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชว่า ระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จพระราชดำเนินไปประทับอยู่ที่เมืองตาก ภายหลังจากเสร็จศึกกับพม่าที่เมืองเชียงใหม่นั้น พระองค์ได้เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและนมัสการพระปฏิมากรที่วัดแห่งนี้ ครั้นนั้นได้ตรัสถามพระสงฆ์ว่า

จำพระองค์ได้หรือไม่ พระสงฆ์รูปนั้นยังจำพระองค์ได้ดี เนื่องจากเมื่อครั้งพระองค์ดำรงตำแหน่งพระยาตากปกครองเมืองตากอยู่นั้น พระองค์ได้กระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงบารมีว่า ถ้าพระองค์จะได้ตรัสแก่พระปรมากิเชกสัมโพธิญาณในอนาคตกาล เมื่อพระองค์ระฆังแก้วเข้าบัดนี้ ขอให้ระฆังแก้วแตกจำเพาะแต่ที่จุก จะได้ทำเป็นพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ครั้นอธิษฐานแล้วตีระฆังระฆังก็แตกแต่เฉพาะจุก ซึ่งสร้างความอัศจรรย์ใจแก่ชาวเมืองเป็นอย่างยิ่ง

เรื่องการเสี่ยงทายบารมีนี้มีบางตำนานเล่าว่า พระองค์ได้ตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าบารมีของพระองค์ จะถึงแก่บรมสุขเป็นพระยามหากษัตริย์แล้ว ขอให้ไม้เคาะระฆังที่ขว้างไปยังลูกแก้วหรือถ้วยแก้ว ถูกลูกแก้วส่วนที่ทอดก้อยอยู่ ส่วนลูกแก้วนั้นได้เสียหาย ปรากฏว่าไม้เคาะระฆังขว้างไปถูกคังคำอธิษฐาน พระองค์จึงได้นำลูกแก้วนั้นไปติดไว้ที่ยอดพระเจดีย์ ณ วัดแห่งนี้ แต่ในปัจจุบันนี้ ลูกแก้วยอดพระเจดีย์วัดคอย่อยเขาแก้วได้หายไปแล้ว

ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงเรียกวัด ที่ตั้งอยู่บนเนินเขาที่มีต้นข่อยต้นใหญ่ และเป็นวัดที่มีตำนานเล่าขานเรื่องการเสี่ยงทายลูกแก้วของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชว่า “เขาคอยข่อยเขาแก้ว” หรืออีกชื่อหนึ่ง คือ “วัดพระเจ้าตาก” เนื่องจากมีตำนานเล่าขานเกี่ยวกับการกระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

วัดมณีบรรพตวรวิหาร หรือวัดเขาแก้ว

ตั้งอยู่บริเวณบ้านเขาแก้ว ถ.พหลโยธิน ต.ระแหง อ.เมือง จ.ตาก

“วัดมณีบรรพตวรวิหาร” มีชื่อเดิมว่า “วัดเขาแก้ว” ชื่อเดิมนี้นี้มีที่มาจากวัดนี้ตั้งอยู่บนภูเขาสูงๆ ในอดีตเมื่อขุดลงไปในพื้นที่ดินจะพบหินแก้วน้ำค้าง หรือหินเขียวหนุมานเป็นแท่งหกเหลี่ยมหรือแปดเหลี่ยม ขนาดเท่านิ้วมือ เล็กบ้างใหญ่บ้าง ในเวลากลางคืนเมื่อหินแก้วน้ำค้างเหล่านี้สะท้อนแสงจันทร์ จะเห็นเป็นประกายแวววาว โดยเฉพาะในฤดูฝน น้ำจะเซาะให้เห็นความงดงามระยิบระยับโดยทั่วบริเวณวัด

ต่อมาเมื่อวัดแห่งนี้ได้รับการสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร ชื่อ “วัดเขาแก้ว” จึงเปลี่ยนเป็น “วัดมณีบรรพตวรวิหาร” นับตั้งแต่วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา

ที่มาของชื่อ “วัดฉัฏฐะบรรพตวรวิหาร” จึงมาจากความหมายของชื่อเดิม นั่นคือ “วัดเขแก้ว” นั่นเอง

วัดสีตลาราม หรือวัดน้ำหัก

ตั้งอยู่บริเวณบ้านจีน ต.ระแหง อ.เมือง จ.ตาก

“วัดสีตลาราม” เดิมเรียกว่า “วัดน้ำหัก” ชื่อเดิมของวัดนี้ มีที่มาจากด้านตะวันตกของวัด ในสมัยก่อนใกล้กับฝั่งแม่น้ำปิง และบริเวณแม่น้ำตรงนั้นเป็นคิ่งน้ำกระแสน้ำไหลหักวน เนื่องจากในฤดูน้ำหลากกระแสน้ำจากห้วยแม่ท้อ ซึ่งไหลแรงมากได้ไหลพุ่งตัดกระแสน้ำของแม่น้ำปิงให้เบนหักมายังทำนน้ำวัดนี้ ชาวบ้านทั่วไปจึงนิยมเรียกว่า “วัดน้ำหัก” เมื่อสมัย จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการพัฒนาการภาคเหนือได้ทำการถมดินทั้งสองฝั่งของแม่น้ำปิง ตามผังเมืองตากใหม่ ร่องน้ำเปลี่ยนไปจึงไม่มีคิ่งน้ำที่มีกระแสน้ำไหลหักวนให้เห็น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้พระราชทานนามว่า “วัดสีตลาราม” เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2448

ที่มาของชื่อ “วัดสีตลาราม” ตามประวัติของวัดมีข้อสันนิษฐานว่า ตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้สร้างวัด นั่นคือ หลวงจิตร จานงควนิช ซึ่งมีชื่อเดิมว่า บุญเย็น เนื่องจากคำว่า “สีตล” มีความหมายว่า เย็น หรือหนาว

วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง

ตั้งอยู่บริเวณบ้านรมณีย์ ถนนตากสิน ต.หนองหลวง อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง” มีที่มาจากชื่อของวัด 2 วัดรวมกัน ซึ่งมีความสืบเนื่องจากประวัติของวัด กล่าวคือ วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง เป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2397-2400 แต่เดิมนั้นมีอยู่ 2 วัดติดกัน คือ “วัดโบสถ์มณีราษฎร์” พระยาวิชิตรักษา (แก้ว) เป็นผู้สร้างราว พ.ศ. 2397 กับ “วัดศรีบุญเรือง” เจ้านายฝ่ายเหนือเป็นผู้สร้าง โดยมีกำแพงกั้นอยู่ด้านหลังอุโบสถของวัดโบสถ์มณีราษฎร์ เมื่อ พ.ศ. 2456 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ได้เสด็จตรวจการคณะสงฆ์ จังหวัดตาก ได้เสด็จเยี่ยมวัดโบสถ์มณีราษฎร์ วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2456 พระองค์ทรงปรารภว่า ถ้าได้รวมวัดศรีบุญเรืองกับวัดโบสถ์มณีราษฎร์เป็นวัดเดียวกัน จะเป็นการดียิ่ง หลังจากนั้นจึงได้รวมวัดทั้งสองดังกล่าวเป็นวัดเดียวกัน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง” เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2497

ตามประวัติของวัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง มิได้มีการบันทึกที่มาของชื่อวัดเดิมทั้ง 2 วัด แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ชื่อ “วัดโบสถ์มณีราษฎร์” นี้มีที่มาจากชื่อเดิมของผู้สร้าง นั่นคือ พระยาวิจิตรักษา (แก้ว) เนื่องจากคำว่า “มณี” มีความหมายว่า “แก้ว” นั่นเอง

วัดเขาค้อ

ตั้งอยู่บ้านแพะ อ.พหลโยธิน ต.ไม้งาม อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “วัดเขาค้อ” มีที่มาจากลักษณะทางภูมิประเทศ ที่วัดนี้ตั้งอยู่ กล่าวคือ วัดเขาค้อ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณภูเขาหินสูงประมาณ 70 เมตร ภายใต้อุโมงค์เขาค้อดังกล่าวนี้ มีถ้ำลึกเข้าไปทางทิศตะวันออก ตามประวัติวัดเขาค้อกล่าวไว้ว่า ครูบาศรี เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง (ปัจจุบัน คือ วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง) เป็นผู้พบเห็นบริเวณเขาค้อดังกล่าว โดยเห็นว่าเป็นสถานที่ที่เงียบสงบ วิเวกวังเวง มีภูเขาหินก้อนใหญ่โต ตั้งสลับซับซ้อนกันสูงชันยอดไม้ บริเวณโดยรอบเป็นป่าเบญจพรรณ จึงริเริ่มก่อตั้งเป็น “สำนักสงฆ์เขาค้อ” ขึ้น ซึ่งต่อมาได้พัฒนาจนกลายเป็น “วัดเขาค้อ” ครอบงำปัจจุบัน

ศาลเจ้าพ่อพะวอ

ตั้งอยู่บนเนินดินเชิงเขาพะวอ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 62-63 เส้นทางหลวงหมายเลข 105 (ตาก-แม่สอด)

ที่มาของชื่อ “ศาลเจ้าพ่อพะวอ” คือ ศาลแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อจำลองของเจ้าพ่อพะวอ เหตุที่เรียกว่า “เจ้าพ่อพะวอ” นั้น เนื่องจากคำว่า “เจ้าพ่อ” มีความหมายว่า เทพารักษ์ผู้ปกปักรักษาคุ้มครองถิ่นนั้นๆ ซึ่งเจ้าพ่อองค์นี้มีนามว่า “พะวอ” เดิมทีศาลเจ้าพ่อพะวอนี้เป็นศาลเล็กๆ อยู่อีกด้านหนึ่งของภูเขา ซึ่งในอดีตเป็นเส้นทางเดินเท้าเขตหมู่บ้านแม่ละเมา แต่เมื่อมีการตัดถนน จึงได้สร้างศาลขึ้นใหม่ซึ่งอยู่ริมถนนที่ตัดใหม่นี้

ตำนานที่ได้กล่าวถึงประวัติของ “พะวอ” มี 2 ตำนานด้วยกัน ตำนานแรกเป็นตำนานที่เล่าขานโดยทั่วไปว่า ท่านเป็นนักรบชาวกะเหรี่ยง (ชื่อผู้ชายชาวกะเหรี่ยงมักมีพยางค์แรกว่า “พะ” สันนิษฐานว่าเดิม อาจชื่อ “พะวา” หรือ “พะหว่อ”) มีตำแหน่งเป็นนายด่านแม่ละเมา เมืองหน้าด่านของไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ราวพุทธศักราช 2318 กองทัพพม่ายกทัพมารุกรานไทยโดยผ่านทางด่านแม่ละเมา เจ้าพ่อพะวอตัดสินใจนำกำลังไพร่พลเข้าสู้รบกับกองทัพข้าศึกอย่างหาญเฝ้าเดี่ยว โดยยอมพลีชีพอยู่ในสมรภูมิกครั้งนั้น

อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า ชนชาติลาว 2 คน ซึ่งเป็นสหายกันชื่อว่า “พะวอ” กับ “พะตา” ได้พากันหลบหนีจากการกดขี่ข่มเหงของเจ้าเมืองเวียงจันทน์ ข้ามฝั่งโขงมาสร้างบ้านเมืองที่หนองบัวลุ่มภู เมืองหมากแข้ง (อุดรธานี) ต่อมาเจ้าเมืองเวียงจันทน์ทราบข่าวจึงยกทัพมาปราบปรามกวาดล้าง เนื่องจากมีกำลังน้อยกว่า ทั้งสองจึงได้หลบหนีไปตั้งเมืองใหม่อีกที่ดอนมดแดง (เขตจังหวัดอุบลราชธานี)

ราวพุทธศักราช 2136 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ยกกองทัพมาปราบปรามเมืองละแวก (ประเทศกัมพูชา) ซึ่งเจ้าเมืองตั้งตนเป็นกบฏคิดทรยศต่อกรุงศรีอยุธยา กองทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้พักทัพอยู่ที่หนองบัวลุ่มภู เมื่อสองสหายทราบข่าวจึงพากันไปสวามิภักดิ์ และอาสาทำทัพปราบกบฏในครั้งนั้น

เมื่อทำการปราบกบฏในครั้งนั้นสำเร็จ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานปูนบำเหน็จรางวัลให้ “พระตา” ไปรักษาเมืองดอนมดแดง ส่วน “พะวอ” นั้น เนื่องจากเป็นผู้ที่มีฝีมือในการรบ ยากที่จะมีผู้ใดเสมอเหมือน สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง “เจ้าเมืองหน้าด่าน” เพื่อสกัดกั้นเส้นทางเดินทัพของพม่าที่จะยกเข้ามารุกรานกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นเจ้าเมืองหน้าด่านใดแน่ อาจเป็นด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี หรือด่านแม่ละเมา เมืองตาก

วัดโพธิ์คูณ หรือวัดห้วยเตย

ตั้งอยู่ใกล้ถนนสายเอเชียตาก-แม่สอด หมู่ที่ 6 ต.แม่ปะ อ.แม่สอด จ.ตาก

ชื่อ “วัดโพธิ์คูณ” นี้มีที่มาสืบเนื่องจากประวัติความเป็นมาของวัด กล่าวคือ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2523 มีพระเถรภิกษุญาณสาขปฏิบัติของพระโพธิญาณเถระ วัดหนองป่าพง

จ.อุบลราชธานี สองรูปด้วยกัน คือ พระอาจารย์วิจิตร และพระอาจารย์ถาวร ได้มาปักกลดบำเพ็ญสมณธรรมอยู่บริเวณบ้านห้วยเตยปัจจุบัน ในเวลานั้นมีชาวบ้านอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายยังไม่มีหมู่บ้านห้วยเตยเช่นในปัจจุบัน เมื่อชาวบ้านที่อาศัยในละแวกนั้นทราบว่ามิพระสงฆ์มาปักกลดบำเพ็ญสมณธรรม นอกจากจะถวายอาหารและสนทนาธรรมกับท่านทั้งสองแล้ว ยังนิมนต์ให้ท่านอยู่นานๆ และพาขึ้นมาดูบริเวณที่สร้างวัดในปัจจุบัน ท่านทั้งสองพึงพอใจมาก ชาวบ้านจึงตกลงจะสร้างวัดขึ้นบริเวณที่แห่งนี้

ในเวลานั้น หลวงพ่อมหาวิบูลย์ พุทธญาโณ เจ้าอาวาสวัดโพธิคุณรูปปัจจุบัน ซึ่งมีสังกัดอยู่วัดอินทารามวรวิหาร เดินทางกลับจากไปจำพรรษาที่วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่ หลวงพ่อวิเชียรมุณี เจ้าอาวาสอินทารามวรวิหารในเวลานั้น มรณภาพลงไม่นานนัก ท่านได้รับหนังสือจาก นายสิงห์น้อย ชาพรหม บ้านแม่ดาว อ.แม่สอด จ.ตาก ว่าพระอาจารย์ทั้งสองบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ยังที่ตั้งวัดโพธิคุณในปัจจุบันต้องการพบท่านมาก หลวงพ่อมหาวิบูลย์ พุทธญาโณ จึงได้เดินทางมายังที่แห่งนี้ หลังจากได้สนทนากับพระอาจารย์ทั้งสองถึงความต้องการที่จะสร้างวัดของชาวบ้าน ท่านก็เห็นพ้องด้วย เนื่องลักษณะภูมิประเทศมีความเหมาะสมที่จะเป็นวัดฝ่ายอรัญวาสี (วัดป่า) อย่างยิ่ง ท่านจึงได้บำเพ็ญสมณธรรมอยู่กับพระอาจารย์ทั้งสองที่นั่น เมื่อจวนใกล้งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงพ่อวิเชียรมุณี คือ ช่วงต้นเดือน เมษายน 2523 จึงได้ลากลับไปวัดอินทารามวรวิหาร ขณะที่ท่านยังช่วยเป็นธุระให้กับทางวัดหลังงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงพ่อวิเชียรมุณี ท่านก็ได้รับหนังสือจากครูประสิทธิ์ สิทธิสงคราม หนึ่งในผู้มีจิตศรัทธาสร้างวัด ว่าขอนิมนต์ขึ้นมายุ่งจำพรรษา ณ ที่พักสงฆ์ด้วย เพราะไม่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา เนื่องจากพระอาจารย์ทั้งสองเดินทางกลับวัดหนองป่าพงไปแล้ว ท่านจึงเดินทางมาที่พักสงฆ์แห่งนี้อีกครั้ง ซึ่งต่อมาตั้งชื่อที่พักสงฆ์นี้ว่า “ที่พักสงฆ์สวนโพธิญาณอรัญวาสี” เพื่อถวายเกียรติแก่พระสายกัมมัฏฐาน คือ พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุกหุโท) ต่อมาเมื่อมีการขออนุญาตสร้างวัดไปทางกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับหนังสืออนุญาตให้สร้างวัดได้วันที่ 22 กันยายน 2528 โดยขออนุญาตใช้ชื่อว่า “วัดโพธิญาณอรัญวาสี” แต่ทางมหาเถรสมาคมท้วงติงว่าไม่เหมาะสม เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปนามขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงประกาศตั้งชื่อวัดว่า “วัดโพธิคุณ” แทน

ชื่อ “วัดห้วยเตย” เป็นชื่อที่ชาวบ้านบริเวณนั้นนิยมเรียกตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นที่พักสงฆ์สวนโพธิญาณอรัญวาสี เนื่องจาก ภายในบริเวณวัดมีต้นเตยหนามขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากใกล้กับลำห้วยซึ่งมีน้ำไหลมาจากเชิงเขา เมื่อมีที่พักสงฆ์สวนโพธิญาณอรัญวาสี หรือวัด

ห้วยเตยเกิดขึ้น ชาวบ้านที่อาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายก็เริ่มอพยพมาอยู่เป็นกลุ่มก้อนในบริเวณหมู่บ้านห้วยเตย และหมู่บ้านห้วยหินฝนในปัจจุบัน และชาวบ้านนิยมเรียกวัดดังกล่าวนี้ว่า “วัดห้วยเตย”

วัดไทยพัฒนาราม หรือวัดแม่ดาวเงี้ยว หรือวัดไทยใหญ่

ตั้งอยู่บ้านแม่ดาวเมย หมู่ที่ 1 ต.ท่าสายลวด อ.แม่สวด จ.ตาก

วัดไทยพัฒนาราม เดิมวัดนี้มีชื่อว่า “วัดแม่ดาวเงี้ยว หรือวัดไทยใหญ่” ชื่อเดิมนี้นี้มีมาเนื่องจากเป็นวัดที่สร้างขึ้นในหมู่บ้านแม่ดาวซึ่งในอดีตเป็นชุมชนของชาวไทยใหญ่ วัดนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2410 โดยนายมั่ง พ่อค้าชาวไทยใหญ่ ซึ่งเดินทางผ่านมาพบว่า บริเวณที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ดี จึงตัดสินใจก่อตั้งบ้านเรือนขึ้น โดยใช้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านแม่ดาว” และสร้างวัดนิกายมหายานขึ้น อันเป็นนิกายที่นับถือของชาวไทยใหญ่ วัดแห่งนี้จึงมีชื่อว่า “วัดแม่ดาวเงี้ยว หรือวัดไทยใหญ่” (เงี้ยวเป็นชื่อหนึ่งของชนชาวไทยใหญ่ที่ใช้เรียกกันเป็นสามัญในประเทศไทยในสมัยก่อน) ซึ่งหมายถึงวัดของชาวไทยใหญ่ซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านแม่ดาว ต่อมาทางกระทรวง ศึกษาธิการได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดไทยพัฒนาราม” เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2499

วัดชุมพลคีรี

ตั้งอยู่ในตัวเมือง อ.แม่สวด จ.ตาก

วัดชุมพลคีรี เดิมชาวบ้านเรียกว่า “วัดกลาง” ที่มาของชื่อนี้ คือ อำเภอแม่สวดในอดีตเป็นชุมชนของชาวกระเหรี่ยงบ้าง ชาวไทยใหญ่บ้าง ต่อมาเมื่อมีกลุ่มคนไทยอพยพมาจากเมืองเถิน (อ.เถิน จ.ลำปาง) เพื่อทำการติดต่อค้าขายกับพม่า จึงมีชุมชนคนไทยเกิดขึ้น ซึ่งวัดแรกที่ชาวบ้านสร้างขึ้นคือ วัดนี้เอง ด้วยเหตุที่วัดยังตั้งอยู่ใจกลางชุมชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวบ้านจึงเรียกว่า วัดกลาง ต่อมาทางราชการเปลี่ยนชื่อให้เป็น “วัดชุมพลคีรี” ซึ่งสันนิษฐานว่ามีที่มาจากลักษณะภูมิประเทศของอำเภอแม่สวดที่ล้อมรอบไปด้วยภูเขา และมีผู้คนจากที่ต่างๆ มาอยู่รวมกัน เนื่องจากใน อ.แม่สวดนั้น มีชนหลายเชื้อชาติ หลายชนเผ่า อาศัยอยู่รวมกัน จึงเปลี่ยนชื่อจาก “วัดกลาง” เป็น “วัดชุมพลคีรี”

พระธาตุหินกัวยอดดินกั

ตั้งอยู่ในเขตบ้านวังตะเคียน ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก

ชื่อ “พระธาตุหินกัวยอดดินกั” มีที่มาจากลักษณะขององค์พระธาตุ ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงมอญขนาดเล็ก สูงประมาณ 1.5 เมตร ประดิษฐานอยู่บนก้อนหินขนาดใหญ่ที่มีฐานเล็กมาก ตั้งอยู่บนชะง่อนผา ด้วยเหตุที่ก้อนหินนี้มีฐานที่คอดกั จึงทำให้แลดูคล้ายจะตกจากหน้าผา ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงเป็นที่มาของชื่อ “พระธาตุหินกั” และเนื่องด้วยก้อนหินบนภูเขาที่พระธาตุประดิษฐานอยู่ รวมทั้งผนังถ้ำบนภูเขานั้น มีลักษณะเหมือนมีอิฐมอญผสมอยู่ ชาวบ้านบริเวณนั้นซึ่งเป็นชาวไทยถิ่นเหนือเรียก “อิฐมอญ” ว่า “ดินกั” ซึ่งหมายถึงดินที่ปั้นเป็นก้อนแล้วนำไปเผาไฟนั่นเอง ชาวบ้านจึงนิยมเรียกพระธาตุองค์นี้ว่า “พระธาตุหินกัวยอดดินกั”

ตามประวัติพระธาตุแห่งนี้ มีตำนานเล่าว่ามีชาวกระเหรี่ยงผู้หนึ่ง ชื่อ นายเปพอ มาพบก้อนหินที่มหัศจรรย์นี้ จึงชักชวนชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันสร้างเจดีย์ และพระพุทธรูปในถ้ำบนภูเขานี้ขึ้น เพื่อเป็นที่สักการบูชา ต่อมาเมื่อมีคนไทยถิ่นเหนืออพยพมาอยู่ จึงเรียกเจดีย์นี้ว่า เจดีย์หินพระอินทร์แขวน เพราะมีลักษณะเป็นเจดีย์ที่สร้างอยู่บนก้อนหินที่ดูน่าอัศจรรย์เปรียบเหมือนพระอินทร์สร้างแขวนไว้ แต่ชื่อพ้องกับพระธาตุอินทร์แขวนในประเทศพม่า ชาวบ้านในปัจจุบันจึงนิยมเรียก “พระธาตุหินกัวยอดดินกั” ตามลักษณะทางธรรมชาติที่พบ

คอกช้างเผือก

ตั้งอยู่ในเขตบ้านท่าอาจ ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก

ที่มาของชื่อ “คอกช้างเผือก” นี้ ตามพงศาวดารกล่าวว่า ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชครองเมืองสุโขทัยนั้น มะกะโทหนุ่มชาวมอญ ได้เข้ารับราชการเป็นขุนวัง มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับพระธิดาของพ่อขุนรามคำแหง เมื่อครั้งพ่อขุนรามคำแหงฯ ยกทัพไปตีเมืองนครศรีธรรมราช มะกะโทจึงลักลอบพาพระราชธิดาหนีไปที่เมืองเมาะตะมะ และได้มีหนังสือแจ้งเรื่องราวทั้งหมดแก่พ่อขุนรามคำแหงฯ ต่อมามะกะโทได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์ครองเมืองเมาะตะมะ พ่อขุนรามคำแหงจึงพระราชทานนามให้ว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว ต่อมาได้มีช้างเผือก

คร่ำยออกอาละวาด ณ เมืองตาก ซึ่งเป็นชานเมืองของกรุงสุโขทัยในสมัยนั้น พ่อขุนรามคำแหง ทรงทราบ พระองค์ทรงประกอบพิธีเสี่ยงทายและทรงเสี่ยงสัตย์อธิษฐานว่า หากช้างเผือกเชือกนี้เป็นช้างคู่บารมีของกษัตริย์นครใด ก็ขอให้บ้ายหน้าไปทางทิศนั้น สิ้นคำอธิษฐานช้างเผือกนั้นชูวงเป็นทักษิณาวรรต เปล่งเสียงร้อง 3 ครั้ง แล้วบ้ายหน้าไปทางทิศตะวันตก พ่อขุนรามคำแหง จึงทราบได้ทันทีว่าเป็นช้างคู่บารมีของเจ้าฟ้ารั่ว จึงให้ทหารนำพระราชสาสน์ไปแจ้งว่า จะนำช้างเผือกมามอบให้ โดยให้ทหารติดตามช้างเผือกมาจนถึงบริเวณเชิงเขาแห่งหนึ่งซึ่งมีแม่น้ำขวางกั้น จึงทำเพนียดล่อมเอาไว้ และทำพิธีมอบช้างให้กับพระเจ้าฟ้ารั่ว ณ ที่แห่งนี้

ชื่อ “คอกช้างเผือก” นี้ จึงมีที่มาจากข้อสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์ว่าในอดีตเคยเป็นเพนียดหรือคอกล่อมช้าง ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงเคยประกอบพิธีมอบช้างให้แก่พระเจ้าฟ้ารั่วนั่นเอง

วัดดอนแก้ว

ตั้งอยู่หลังที่ว่าการอำเภอแม่ระมาด จ.ตาก

ที่มาของชื่อวัดดอนแก้วนี้ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด มีเพียงข้อสันนิษฐาน บ้างเล่าว่าเนื่องจากวัดแห่งนี้สร้างอยู่บนเนินเขาชาวบ้านจึงเรียกว่า “วัดดอน” และเมื่อได้อัญเชิญพระพุทธรูปหินอ่อนมาประดิษฐาน ณ วัดดอนแห่งนี้ ซึ่งชาวบ้านเรียกพระพุทธรูปหินอ่อนองค์นี้ว่า “พระเจ้าแก้วขาว” เรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดดอนแก้ว” บ้างเล่าว่าวัดแห่งนี้น่าจะชื่อว่าวัดดอนแก้วมาก่อนหน้าที่จะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐาน เนื่องจากชาวบ้านนิยมที่จะสร้างสถานที่สำคัญๆ ของชุมชนไว้บนเนิน ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือในสมัยต่อมา ทั้งที่ว่าการอำเภอ หรือโรงเรียนก็สร้างบนเนินทั้งสิ้น วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจและถือว่าเป็นสิ่งมีค่าต่อจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนแก้วที่ล้ำค่า จึงเรียกวัดที่อยู่บนเนินสูงนี้ว่า “วัดดอนแก้ว”

วัดพระบรมธาตุ

ตั้งอยู่บ้านท่าพระธาตุ ต.เกาะตะเภา อ.บ้านตาก จ.ตาก

วัดพระบรมธาตุ ชาวบ้านเรียกว่า “วัดพระเจ้าทันใจ” เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทันใจ (คนไทยถิ่นเหนือเรียก “พระพุทธรูป” ว่า “พระเจ้า”)

ชื่อ “วัดพระบรมธาตุ” มีที่มานั้นเนื่องมาจากในวัดพระบรมธาตุมีเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นเจดีย์โบราณ เดิมองค์พระบรมธาตุเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยม จนกระทั่งเมื่อพระครูเทพพิทักษ์บรมธาตุ (ทองอยู่) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ ท่านได้เดินทางไปนมัสการพระธาตุชเวดากอง และได้จำแบบมาท่านได้สร้างพระบรมธาตุองค์ปัจจุบันครอบพระบรมธาตุองค์เดิมรอบๆ องค์พระบรมธาตุ มีเจดีย์องค์เล็กๆ 16 องค์ เจดีย์ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปอีก 12 องค์ โขง คือ ชุ่มสำหรับจุดเทียนไฟอีก 6 โขง

พระบรมธาตุองค์นี้ ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งเป็นตำนานพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา กล่าวไว้ว่า เมื่อครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้และประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว ได้จาริกไปแสดงธรรมสั่งสอนประชาชนไปในที่ต่างๆ ครั้งหนึ่งพระองค์ได้เสด็จมาประทับอยู่ที่ดอยมเหยงกะ (บริเวณที่สร้างวัดพระบรมธาตุในปัจจุบัน) เป็นระยะ เวลาหนึ่ง ก่อนที่จะเสด็จไปยังที่แห่งอื่น พระพุทธองค์ตรัสแก่พระอานนท์ว่า ที่แห่งนี้สงบนับว่าสำราญแท้ จึงควรเอาเกศาธาตุของพระตถาคตบรรจุไว้ ณ ที่นี้ ให้เป็นที่สักการะกราบไหว้บูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลาย ตรัสแล้วก็ทรงลูบพระเศียรและได้พระเกศา 4 เส้น มอบให้แก่พระอรหันต์ และตรัสว่าหากเราตถาคตปรินิพพานไปแล้ว ให้บรรจุไว้ ณ ที่นี้เถิด พระอรหันต์องค์หนึ่งชื่อคิรินันทเถระ จึงได้ตัดไม้ไผ่มาลำหนึ่งอธิษฐานปลูกไว้เป็นที่หมาย โดยใช้ปลายปลูกไว้ให้รากขึ้นฟ้า เสร็จแล้ว พระอรหันต์ก็เสด็จเข้าสู่พม่า ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ทั้ง 4 องค์ ที่เคยตามเสด็จ คือ โสณเถระ สุพัฒน์เถระ มหาเถระ และคิรินันทเถระ จึงได้นำพระบรมสารีริกธาตุและพระเกศากลับมายังดอยมเหยงกะ เพื่อจะเอามารบรรจุไว้เป็นที่สักการบูชา และเป็นที่จำหน่ายต้นไม้ที่ปลูกไว้ได้ พระอรหันต์จึงได้มอบพระบรมสารีริกธาตุและพระเกศาให้แก่ชาวบ้านในบริเวณนั้น เพื่อบรรจุไว้ที่ดอยมเหยงกะนี้แล้วให้สร้างสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระเกศา ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 พ.ศ. 40

จากนั้นชาวบ้านได้ช่วยกันหักร้างถางป่าจนราบเรียบเป็นบริเวณกว้าง 8 วา ยาว 22 วา แล้วขุดหลุมกึ่งกลางบริเวณนั้น เอาผ้าสังฆาฏิผืนใหญ่ปูลง จากนั้นเอาพระบรมสารีริกธาตุและพระเกศาธาตุบรรจุลงในไหจีน พร้อมด้วยแก้วแหวนเงินทองวางลงบนผ้าสังฆาฏินั้น เสร็จแล้วจึงเอาหินก้อนใหญ่ 4 ก้อน ล้อมรอบ 4 ด้าน แล้วจึงใช้อัฐุก่อขึ้นมาเป็นเจดีย์ครอบไว้

เจดีย์ยุทธหัตถี

อยู่ในเขตท้องที่ตำบลเกาะตะเภา อ.บ้านตาก จ.ตาก

“เจดีย์ยุทธหัตถี” หรือเรียกอีกชื่อว่า “เจดีย์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้ารามคำแหงมหาราช” ชาวบ้านทั่วไปเรียก “เจดีย์ชนช้าง”

ที่มาของชื่อ “เจดีย์ยุทธหัตถี” สืบเนื่องมาจาก ข้อสันนิษฐานของ สมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ กล่าวคือ พระองค์ทรงอธิบายว่า พระเจดีย์นี้เป็นศิลปะแบบสุโขทัย เหมือน พระเจดีย์กลางที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย และพระเจดีย์ที่วัดตระพังเงินในเมืองสุโขทัย เข้าใจว่าเป็นฝีมือช่างครั้งกรุงสุโขทัยสร้างไว้ อีกทั้งทรงผนวกกับเหตุการณ์ที่กล่าวไว้ในศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 ว่าเมื่อครั้งที่ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดยกทัพมาตีเมืองตาก ทำให้ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์เจ้าครองกรุงสุโขทัย ต้องยกทัพออกไปขับไล่ ในครั้งนั้นพ่อขุนรามคำแหง ผู้เป็นราชโอรสทรงชนช้างกับขุนสามชนจนมีชัยชนะ ทำให้ข้าศึกแตกพ่ายไป พระองค์จึง สันนิษฐานว่า พระเจดีย์องค์นี้น่าสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเรื่อง ชนช้างในคราวนั้น แต่พ่อขุนรามคำแหงจะโปรดให้สร้างขึ้นเอง หรือจะสร้างในรัชกาลหลังมา ไม่มีเค้าเงื่อนจะรู้ได้แน่

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการ อำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542 (2544) กล่าวว่า เจดีย์องค์นี้ไม่น่าจะเป็นเจดีย์ยุทธหัตถีของพ่อขุนรามคำแหง ด้วยเหตุผลดังนี้

ประการที่ 1 ในประเพณีของไทยแต่โบราณ ไม่เคยพบเห็นคติการสร้างอาคารหรือ สิ่งก่อสร้างเดี่ยวๆ (single monument) เพื่อเป็นอนุสาวรีย์ที่มีก็เป็นการสร้างวัดเท่านั้น ดังเช่น การสร้างวัดสวนหลวงสวรค์ ที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงสร้างขึ้นในที่ถวายพระเพลิง พระศพของสมเด็จพระสุริโยทัย และพระเจดีย์เจ้าอ้ายเจ้ายี่ ที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ทรงสร้างขึ้นในเขตวัดราชบูรณะอันเป็นที่ถวายพระเพลิงพระศพเจ้าอ้ายพระยา และเจ้ายี่พระยา เป็นต้น

ประการที่ 2 การพบซากวิหารอยู่หน้าพระเจดีย์ทรงดอกบัวตูมนั้น ย่อมเป็นการยืนยันให้เห็นว่า พระเจดีย์องค์นี้เป็นเจดีย์ประธานของวัดไม่ใช่เจดีย์โคกๆ ที่สร้างขึ้นเป็นอนุสาวรีย์

ประการที่ 3 ยังไม่พบหลักฐานทั้งในทางเอกสารและศิลปจารึกหรือโบราณวัตถุสถาน แต่อย่างใดที่จะบอกว่าพระเจดีย์องค์นี้ พ่อขุนรามคำแหงฯ ทรงสร้าง โดยเฉพาะในเรื่องศิลปสถาปัตยกรรมของพระเจดีย์แล้ว ก็ยังไม่มีผู้ใดได้ทำการค้นคว้าว่า เป็นลักษณะแบบอย่างที่สร้างขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหงฯ เป็นแต่เพียงยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นรูปแบบศิลปกรรมสุโขทัยเท่านั้น โดยเชื่อว่าพระเจดีย์องค์นี้น่าจะเป็นพระเจดีย์ที่สร้างขึ้นสร้างในสมัยพระธรรมราชาลิไทย โดยเป็นพระเจดีย์ที่สร้างเพื่อบรรจุพระบรมธาตุ เช่นเดียวกับพระเจดีย์ทรงดอกบัวที่สร้างขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ เช่น เมืองบางพาน เมืองนครชุม

ประการที่ 4 หากพิจารณาเรื่องลักษณะภูมิประเทศ บริเวณดังกล่าวไม่น่าจะเคยเป็นสถานที่ทำยุทธหัตถี เนื่องจากเนินเขาสูงนี้มีเนื้อที่แคบ อีกทั้งทางด้านเหนือและทิศตะวันออกเป็นที่ติดกับบริเวณห่มและหนองน้ำ ไม่เหมาะสมกับการชนช้างเป็นอย่างยิ่ง เพราะอาจพลัดตกเขาได้

ดังนั้น ชื่อเรียก “เจดีย์ยุทธหัตถี” นี้ จึงมีที่มาจากข้อสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นั่นเอง

ผาสามเงา

ตั้งอยู่ที่ ต.ย่านรี ริมทางหลวงหมายเลข 1107 อ.สามเงา จ.ตาก

ที่มาของชื่อ “ผาสามเงา” มีที่มาจาก ตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่า เมื่อประมาณพันกว่าปีมาแล้ว มีพระฤๅษี 2 คน ซึ่งเป็นผู้สร้างเมืองหริภุญชัย (เมืองลำพูน) ได้ส่งคนมาทูลเชิญราชวงศ์กษัตริย์เมืองละโว้ (เมืองลพบุรี) ขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย เจ้าเมืองละโว้จึงรับสั่งให้พระราชธิดา ซึ่งมีพระนามว่า พระนางจามเทวี เสด็จขึ้นไปครองเมืองตามความประสงค์ของพระฤๅษี พระนางจามเทวีจึงเสด็จทางเรือมาตามลำน้ำปิง จนมาบริเวณภูเขาสูงหนึ่ง ก็เกิดพายุฝนพัดกระหน่ำ ทำให้เรือไม่สามารถแล่นต่อไปได้ พระนางและข้าราชการบริพารต้องจอดเรือพักอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแห่งนั้น เมื่อเวลาผ่านไปถึงสามวันสามคืนพายุฝนก็ยังไม่สงบลง พระนางจามเทวีจึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า

ถ้าพระนางมีบุญบาปจะมีที่จะได้ครองเมืองหริภุญชัย ก็ขอให้พายุฝนนั้นสงบลงเถิด เมื่อสิ้นคำอธิษฐานพายุฝนก็สงบลง และมีเงาพระพุทธรูป 3 องค์ ปรากฏขึ้นที่บริเวณหน้าผาของภูเขาภูคนั้น ก่อนที่พระนางจะเดินทางต่อไปยังเมืองหริภุญชัย พระนางได้รับสั่งให้ข้าราชการบริพารเจ้าน้ำผานั้นเป็น 3 ช่อง และสร้างพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ช่องละหนึ่งองค์ ด้วยเหตุนี้สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้จึงมีชื่อว่า “ผาสามเงา” ตามตำนานที่กล่าวไว้ข้างต้น

ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม

ตรอกบ้านจีน

อยู่บริเวณห้าแยก ใกล้สำนักงานสาธารณสุขชุมชน เทศบาลเมืองตาก อ.เมือง จ.ตาก

ชื่อ “ตรอกบ้านจีน” มีที่มาจากในอดีตไม่ต่ำกว่า 200 ปีมาแล้ว บริเวณแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวจีนกลุ่มแรกๆ ที่อพยพมาจากเมืองหลวง มาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการค้าขาย ซึ่งก่อนหน้านี้จะมีชุมชนหมู่บ้านชาวจีนเกิดขึ้นนั้น บริเวณดังกล่าวเดิมเป็นย่านการค้าของเมืองตาก มีชื่อว่า “ตลาดระแหง” ต่อมาเมื่อมีกลุ่มชนเชื้อสายจีนอาศัยอยู่มากขึ้น จึงเรียกว่า “ตลาดระแหงบ้านจีน” ด้วยเหตุที่เป็นตลาดที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิง ดังนั้น ตรอกบ้านจีนในอดีตจึงเป็นย่านชุมชนที่คึกคัก มีท่าเทียบเรือขนถ่ายสินค้า ที่มาจากปากน้ำโพ และเป็นย่านการค้าขายสินค้าต่างๆ ของเมืองตากในอดีต แต่ปัจจุบันเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีการคมนาคมทางบกมากขึ้น การค้าขายขยายขึ้นไปทางเหนือ ซึ่งเป็นย่านการค้าในปัจจุบัน ทำให้การค้าทางบ้านจีนซบเซาลง บริเวณดังกล่าวจึงเงียบเหงาเป็นเพียงตรอกที่มีหมู่บ้านเรือนไทยโบราณซึ่งหาดูได้ยากในปัจจุบัน

อำเภอพบพระ

อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดตาก 135 กิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีชายแดนติดกับประเทศสหภาพพม่า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดตาก

อำเภอพบพระในปัจจุบัน เดิมเรียกว่า “บ้านพะอะพะ” ซึ่งชื่อนี้มีที่มาจากในอดีตก่อนที่กรมทางหลวงจะตัดถนนลาดยางสายแม่สอด-พบพระ (ทางหลวงหมายเลข 1206) นั้น การคมนาคมระหว่างสองอำเภอนั้นยากลำบากมาก เพราะพื้นที่ของอำเภอพบพระในปัจจุบันเป็น

พื้นที่ราบสูงระหว่าง ภูเขา รับลมมรสุมจากอ่าวมะตะมะ ดังนั้นพื้นที่นี้จึงมีฝนตกชุกที่สุดในเขตภาคเหนือ เส้นทางคมนาคมในอดีตจึงมีแต่โคลนตม ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “จี๊เประพะพะ” ซึ่งหมายถึงโคลนเประเลอะเทอะ ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณดังกล่าวว่า “บ้านพะพะ” เมื่อทางราชการประกาศให้เป็นกิ่งอำเภอจึงมีชื่อว่า “กิ่งอำเภอพะพะ” และต่อมาแต่งตั้งให้เป็นอำเภอจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอพบพระ”

อำเภออุ้มผาง

อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดตาก ห่างจากตัวอำเภอเมืองตาก 249 กิโลเมตร มีชายแดนติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า

ชื่อ “อำเภออุ้มผาง” เพี้ยนมาจากคำภาษากระเหรี่ยงว่า “อุผละ” เนื่องจากอำเภออุ้มผางเดิมมีชาวกระเหรี่ยงอาศัยอยู่ทั้งหมด ต่อมาได้มีคนไทยอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เพิ่มขึ้น อำเภออุ้มผางเดิมเป็นเมืองหน้าด่านชายแดนตะวันตกขึ้นอยู่กับจังหวัดอุทัยธานี เป็นจุดตรวจหนังสือเดินทางของชาวพม่าที่เข้ามาค้าขายในเขตไทย ในสมัยก่อนพม่าจะนำเอกสารใส่กระบอกไม้ไผ่มีฝาปิดเพื่อป้องกันฝนและการฉีกขาดระหว่างการเดินทาง เมื่อมาถึงอุ้มผางก็จะเปิดกระบอกไม้ไผ่ที่เก็บเอกสารเพื่อแสดงให้เจ้าหน้าที่ในเขตไทยตรวจประทับตรา กระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่เอกสารเดินทางนี้ชาวกระเหรี่ยงเรียกว่า “อุผละ” ต่อมาเพี้ยนเป็น “อุ้มผาง” ซึ่งเป็นชื่อของอำเภออุ้มผางในปัจจุบัน

อำเภอบ้านตาก

อยู่ทางทิศเหนือของ อ.เมืองตาก ห่างจาก อ.เมืองตาก ประมาณ 22 กิโลเมตร

ที่มาของชื่ออำเภอบ้านตากไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด มีเพียงตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีคนล่องสำเภาตามลำน้ำปิง (บางตำนานเล่าว่าเป็นพระนางจามเทวี เจ้าครองนครหริภุญชัย ล่องเรือมาพร้อมข้าทาสบริวาร) จนมาถึงตำบลหนึ่ง เรือสำเภาเกิดล่ม บรรดาลูกเรือก็ได้ช่วยกันกู้เรือขึ้นมา ครั้นพอกู้เรือได้สำเร็จแล้ว เสื้อผ้าเปียก พวกลูกเรือต่างก็พากันถอดเสื้อผ้าออกตากแดด จึงเรียกตำบลนี้ว่า “บ้านตาก” ส่วนเสื้อผ้าที่ตากไว้มาแห้งตรงบริเวณตำบลที่อยู่ได้ลงมา จึงเรียกตำบลนั้นว่า “ระแหง” ซึ่งก็คือตัวเมืองตากในปัจจุบัน

อำเภอแม่ระมาด

เป็นอำเภอที่ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 120 กิโลเมตร

ชื่ออำเภอแม่ระมาดนั้น ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่นอนว่ามีที่มาและความหมายอย่างไร คำว่า “ระมาด” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า ระมาด (น.) หมายถึง แรด (ข. รมาต) แต่จากคำบอกเล่าของชาวกระเหรี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ที่นั่น ดั้งเดิม เรียกอำเภอแม่ระมาดว่า “แม่ตะหม่า” ซึ่งคำว่า “หม่า” ในภาษากระเหรี่ยงมีความหมายว่า “กัมมะถัน, ลูกเขย” จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า เป็นคำที่คนไทยเรียกเพี้ยนมาจากภาษากระเหรี่ยง

อำเภอท่าสองยาง

เป็นอำเภอที่ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า มีรูปร่างเรียวยาวทอดตามลำน้ำเมย อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 120 กิโลเมตร

ชื่ออำเภอท่าสองยาง ไม่มีหลักฐานปรากฏที่มานแน่ชัดมีเพียงตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า มีพี่น้องชาวกระเหรี่ยงสองคน ล่องเรือมาตามลำน้ำเมยมาถึงบริเวณที่บ้านท่าสองยางปัจจุบัน พบว่ามีความอุดมสมบูรณ์ดี จึงสร้างบ้านอยู่ที่นี่ซึ่งใกล้กับท่าน้ำที่ล่องเรือมา ต่อมาได้กลายเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น เมื่อมีคนไทยอพยพเข้าไปตั้งถิ่น จึงเรียกชุมชนนี้ว่า “ท่าสองยาง” (คำว่า ยาง เป็นคำที่คนไทยใช้เรียกชาวกระเหรี่ยง) ชื่อนี้จึงมีความหมายว่า ท่าน้ำของพี่น้องชาวยาง (กระเหรี่ยง) สองคน

อำเภอแม่สอด

เป็นอำเภอที่ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า อยู่ทางทิศตะวันตกของ อ.เมืองตาก อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 86 กิโลเมตร

ชื่ออำเภอแม่สอดนี้ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าที่มาอย่างไร หรือมีความหมายว่าอย่างไร มีเพียงข้อสันนิษฐานดังนี้

1. สันนิษฐานว่าเป็นเมืองเดียวกันกับ “เมืองจลต” ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าเป็นเมืองที่ตั้งประชิดชายแดนราชอาณาจักรสุโขทัย มีเจ้าเมืองชื่อ “ขุนสามชน” คำว่า “เมืองจลต” อาจเพี้ยนกลายเป็นคำว่า “แม่สลด” แต่อย่างไรก็ตามเมื่อดูตามสภาพบ้านเมืองของอำเภอแม่สลด ยังไม่พบสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ที่มีอายุอยู่ในยุคสุโขทัยเลย จึงไม่น่าจะใช่เมืองเดียวกัน ขณะเดียวกันเมื่อ พ.ศ. 2502 กรมศิลปากรได้สำรวจพบเมืองโบราณอยู่ในป่าทึบในท้องที่อำเภอท่าสองยาง จึงสันนิษฐานว่าอาจเป็นเมืองจลตตามที่ปรากฏในหลักฐานศิลาจารึกก็เป็นได้

2. จากคำบอกเล่าของชาวกะเหรี่ยงซึ่งเดิมเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่ที่แม่สลดมาก่อน เรียกอำเภอแม่สลดว่า “แม่โละ” และเรียกห้วยแม่สลดว่า “แม่โละคี” (คิ ในภาษากะเหรี่ยง แปลว่า ขุนห้วย) จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า “แม่สลด” อาจเพี้ยนมาจาก “แม่โละ” ในภาษากะเหรี่ยง

นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าขานที่เกี่ยวกับชื่อแม่สลด ซึ่งเป็นตำนานเรื่องเดียวกับชื่อของหมู่บ้านแม่กาษาที่กล่าวไปในที่มาของชื่อ “น้ำพุร้อนแม่กาษา” ว่า ในอดีตชาวบ้านติดตามจับช้างเผือกเชือกหนึ่งไปตามที่ต่างๆ แต่ก็ไม่พบ ในที่สุดก็ไปพบที่บ้านแม่ปะ (ปะ ในภาษาไทยถิ่นเหนือ แปลว่า พบ เจอ) แล้วจึงพาช้างเดินสลดไปสลดมา (เดินวนไปวนมา) ในสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งต่อมาชาวบ้านเรียกกันว่า “แม่สลด”

หมู่บ้านปะหละทะ

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง อยู่ทางทิศใต้ของ อ.อัมพวา จ.ตาก

ที่มาของชื่อนี้มาจากภาษากะเหรี่ยง เนื่องจากเป็นชื่อหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง ใน อ.อัมพวา ชื่อ “ปะหละทะ” สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า “ปล้าทะ”

คำว่า “ปะหละ” สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ปล้า” ซึ่งมีความหมายว่าปล่อยให้เป็นอิสระ ส่วนคำว่า “ทะ” มีความหมายว่า ปากห้วย

จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีที่มาที่แน่ชัด แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลชาวกะเหรี่ยงสันนิษฐานว่า ชื่อหมู่บ้านแห่งนี้น่าจะมีที่มาจากความสำคัญของสถานที่ กล่าวคือหมู่บ้านแห่งนี้มีปากห้วยซึ่งเคยเป็นสถานที่ปล่อยสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นอิสระ เช่น ปล่อยเต่า ปล่อยปลา

หมู่บ้านกะเหรี่ยงทีโปจิ

อยู่ทางทิศใต้ของ อ.อุ้มผาง จ.ตาก

ชื่อหมู่บ้านมีที่มาจากคำว่า “ทีโปจิ” ซึ่งชื่อนี้มาจากลักษณะของลำห้วยในหมู่บ้านนั่นเอง กล่าวคือ หมู่บ้านนี้แต่เดิมมีลำห้วยเล็กๆ ซึ่งเป็นห้วยที่น้ำไหลเข้านาเนื่องวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง กลุ่มนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และปลูกข้าวเป็นหลัก คำว่า “ทีโป” มีความหมายว่า ลำห้วยเล็กๆ ส่วนคำว่า “จิ” มีความหมายว่า นา

หมู่บ้านกะเหรี่ยงเลตองคุ

อยู่ทางทิศใต้ของ อ.อุ้มผาง จ.ตาก

ชื่อ “หมู่บ้านกะเหรี่ยงเลตองคุ” มีที่มาจากชื่อหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงที่เรียกชื่อหมู่บ้านของตนว่า “เลตอโคะ” แปลว่า บนหน้าผาที่ซ้อนกันเป็นชั้นๆ เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านแห่งนี้อยู่บนภูเขา

หมู่บ้านกะเหรี่ยงแปโดทะ

อยู่ทางทิศเหนือของ อ.อุ้มผาง จ.ตาก

“แปโดทะ” เป็นชื่อปากห้วยซึ่งเกิดจากลำห้วยแปโดกับลำห้วยอุ้มผางไหลมาบรรจบกัน ซึ่งคำว่า “ทะ” มีความหมายว่า “ปากห้วย” คำว่า “แปโด” สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า “ปะโด” หมายถึง ต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นทั่วไปในป่าที่มีความชื้น โดยเฉพาะริมห้วย

เนื่องจากหมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บริเวณปากห้วยซึ่งมีลำห้วยแปโด และลำห้วยอุ้มผางมาบรรจบกัน จึงเรียกหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านแปโดทะ”

หมู่บ้านอัมผางคี

อยู่ทางทิศเหนือของ อ.อัมผาง จ.ตาก

ชื่อ “หมู่บ้านอัมผางคี” สันนิษฐานว่าเรียกชื่อตาม “ขุนห้วยอัมผาง” เนื่องจากคำว่า “คี” ในภาษากะเหรี่ยง หมายถึง ขุนห้วย หรือต้นกำเนิดของลำห้วยนั่นเอง

ตามประวัติหมู่บ้านกล่าวว่า นายอูเมืองและนายสิ้นเมืองเป็นพี่น้องกัน ทั้งสองครอบครัวพร้อมด้วยญาติๆ เดินทางมาจากเชียงใหม่ ซึ่งคนสองกลุ่มนี้ได้เดินทางหนีสงครามเพื่อหาที่ปลอดภัยจนมาถึงบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งอยู่ในป่าทึบทั้ง 2 คนพี่น้องเห็นว่าจะปลอดภัยดี จึงก่อสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นในปี พ.ศ. 2324

ที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในสมัยปัจจุบัน

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า

ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าสายลวด อ. แม่สอด จ.ตาก

ชื่อ “สะพานมิตรภาพไทย-พม่า” นี้ สืบเนื่องมาจากความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการก่อสร้างสะพาน กล่าวคือ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2519 นายอุดร ดันติสุนทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตากในสมัยนั้น ได้เป็นตัวแทนของสภาผู้แทนราษฎรไทย ไปร่วมประชุมสหภาพรัฐสภา (Inter Parliamentary Union) ที่กรุงแมดริด ประเทศสเปน ซึ่งการประชุมครั้งนั้นมีสาระสำคัญส่วนหนึ่งว่า

...การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นได้นั้น ต้องสร้างมิตรภาพขึ้นก่อนและการสร้างเศรษฐกิจให้รุ่งเรืองนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือ ไม่ใช่การต่อสู้หรือการแก่งแย่งกัน และมีการเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ในโลก พยายามสร้างถนนเชื่อมโยงกัน ซึ่งในทวีปเอเชียก็มีโครงการถนนสายเอเชียอยู่ด้วย...

นายอูคร ตันติสุนทร จึงเกิดความคิดขึ้นว่า ถนนเอเชีย 1 (Asian Highway AI) ที่ผ่านประเทศอิหร่าน-ปากีสถาน-อินเดีย-บังกลาเทศ-พม่า และไทย ต่อไปยังกัมพูชาและเวียดนามนั้น จุดหนึ่งที่จะเชื่อมโยงกันได้ คือ การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย ซึ่งจะเชื่อมเมืองเมียวคิของพม่า กับอำเภอแม่สอดของไทย

วันที่ 27 กันยายน 2529 นายอูคร ตันติสุนทร ได้ทำหนังสือเสนอให้รัฐบาลไทยสร้างสะพานแห่งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อสร้างสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างประชาชนไทยกับพม่า
2. เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศทั้งสอง
3. เพื่อสนองตอบนโยบายขององค์การสหประชาชาติที่ต้องการสร้างถนนเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย

ดังนั้นชื่อ “สะพานมิตรภาพไทย-พม่า” จึงมีที่มาจากวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งของการสร้างสะพาน นั่นคือ เพื่อสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประชาชนไทยกับพม่า

เชื่อนภูมิพล

ตั้งอยู่ในเขต อ.สามเงา จ.ตาก

ชื่อ “เชื่อนภูมิพล” มีที่มาจากพระปรมานุชิตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานให้เป็นชื่อเขื่อนอเนกประสงค์แห่งนี้

“เชื่อนภูมิพล” และชื่อเดิม “เชื่อนยันฮี” มีที่มาดังนี้ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง ประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าเป็นอย่างมาก โรงไฟฟ้าถูกทำลาย เขื่อนเพลิงต่างๆ หาได้ยาก และราคาสูง รัฐบาลจึงได้พิจารณาจัดหาแหล่งพลังงานไฟฟ้าขนาดใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมชลประทานจึงเสนอโครงการผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำ ที่บ้านท่าปุย อำเภอสามเงา ในปัจจุบันชื่อโครงการยันฮี ซึ่งเป็นโครงการที่กรมชลประทานได้ทำการสำรวจและศึกษารายละเอียดมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จากนั้นได้จัดทำรายงานเบื้องต้นเสนอรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2495 และเริ่มงานก่อสร้างเบื้องต้นในปีเดียวกันนี้ โดยกรมชลประทานเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ชื่อโครงการนี้มีที่มาจากการสร้างเขื่อนในระยะเริ่มแรกได้ทำการก่อสร้างบริเวณเขายันฮี

ซึ่งอยู่ทางตอนล่างของเขื่อนภูมิพล (บริเวณเรือนรับรองในปัจจุบัน) แต่เนื่องด้วยลักษณะโครงสร้างชั้นหินใต้ดินไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร ประกอบกับแม่น้ำปิงบริเวณนั้นมีลักษณะคด คณะสำรวจจึงได้สำรวจสถานที่ก่อสร้างเขื่อนแห่งใหม่ ซึ่งพบว่าบริเวณเขาแก้วซึ่งอยู่ทางเหนือขึ้นไปมีลักษณะที่เหมาะสมแก่การสร้างเขื่อนอนกประสงค์ขนาดใหญ่เป็นอย่างมาก จากนั้นจึงเปลี่ยนสถานที่ก่อสร้างเขื่อนจากบริเวณ “เขายันฮี” เป็นบริเวณ “เขาแก้ว” ซึ่งเป็นที่ตั้งของเขื่อนในปัจจุบัน

โดยเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2500 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระปรมาภิไธยให้เป็นชื่อเขื่อนว่า “เขื่อนภูมิพล”

ตลาดริมเมย

ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก

เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ เป็นสถานที่ติดต่อค้าขายสินค้าระหว่างไทยและพม่า โดยมีแม่น้ำเมยกั้นเป็นพรมแดน ด้วยเหตุที่ตลาดแห่งนี้สร้างอยู่ริมแม่น้ำเมย จึงเรียกตลาดแห่งนี้ว่า “ตลาดริมเมย”

ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

การนำเสนอผลการศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยจำแนกตามประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว ดังนี้

1. ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ชื่ออุทยานแห่งชาติ จำนวน 4 ชื่อ, ชื่อน้ำตก จำนวน 15 ชื่อ, ชื่อถ้ำ จำนวน 4 ชื่อ, ชื่อคanyon จำนวน 2 ชื่อ, ชื่อม่อน จำนวน 3 ชื่อ, ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ จำนวน 4 ชื่อ
2. ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา ได้แก่ ชื่อศาล จำนวน 2 ชื่อ, ชื่อวัด จำนวน 10 ชื่อ, ชื่อเจดีย์ จำนวน 1 ชื่อ, ชื่อพระธาตุ จำนวน 1 ชื่อ, ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ จำนวน 2 ชื่อ

3. ความหมายของสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ชื่ออำเภอ จำนวน 6 ชื่อ, ชื่อหมู่บ้าน จำนวน 5 หมู่, ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวอื่น จำนวน 1 ชื่อ

4. ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ชื่อสะพาน จำนวน 1 ชื่อ, ชื่อตลาด จำนวน 1 ชื่อ

จากการศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ผู้วิจัยพบว่า สามารถจำแนกความหมายของชื่อเหล่านั้น ได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ความหมายตรงตามรูปภาษา
2. ความหมายเปรียบเทียบ
3. ความหมายตามตำนาน

ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

ชื่ออุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ น. พื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่งที่ได้สงวนรักษาไว้ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและความรื่นรมย์ของประชาชน โดยมีพระราชกฤษฎีกาประกาศกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1383)

1. ลานสาาง

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ลาน น. บริเวณที่ว่าง, สนาม เช่น ลานจอดรถ, ที่สำหรับนวดข้าว; ในทางกีฬา หมายถึง สนามที่เล่นกีฬา, คู่กับคู่. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1007)

แสง น. ปรากฏการณ์บนท้องฟ้าในเวลาเช้ามืด เริ่มแต่มีความมืดน้อยลงๆ ตามลำดับ จนกว่าจะสว่างแจ้งเป็นที่สุด เรียกว่า ท้องฟ้าแสง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

ลานแสง หมายถึง บริเวณที่ว่างที่เกิดปรากฏการณ์ฟ้าแสงในเวลาเช้ามืด

1.2 ความหมายตามตำนาน

ลานแสง หมายถึง บริเวณที่ว่างที่พระเจ้าตากสินประทับม้าอยู่ พร้อมทั้งมีทหารพม่าคุกเข่าหมอบสวามิภักดิ์ ซึ่งเป็นเวลาที่ฟ้าแสงพอดี

2. น้ำตกพาเจริญ

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

น้ำตก น. น้ำที่ขังอยู่บนเขา ตกลงมาที่หน้าผา, เรียกน้ำที่ทำให้ตกลงมาในลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 580)

พา ว. นำไปหรือนำมา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 782)

เจริญ ก. เติบโต, งอกงาม, ทำให้งอกงาม เช่น เจริญทางพระราชไมตรี, มากขึ้น; ทั้ง เช่น เจริญยา, จำเริญ ก็ว่า. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 322)

น้ำตกพาเจริญ หมายถึง น้ำตกที่นำพาไปให้เกิดความเจริญงอกงาม

2.2 ความหมายตามตำนาน

น้ำตกพาเจริญ หมายถึง น้ำตกซึ่งในอดีตเคยเป็นที่ซ่อนสุมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีผู้นำ คือ สหายพา ซึ่งต่อมาบริเวณนั้นกลายเป็นชุมชนที่เจริญขึ้น

3. แม่เมย

3.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก, คำที่ลูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูตน, คำที่ผู้ใหญ่เรียกผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าด้วยความสนิทสนมหรือรักใคร่เป็นต้น ว่า แม่นั่น แม่นี้, ใช้นำหน้าคำนามเพศหญิง แปลว่า ผู้เป็นหัวหน้า เช่น แม่บ้าน; ผู้หญิงที่กระทำการหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ค้าขาย เรียกว่า แม่ค้า ทำครัว เรียกว่า แม่ครัว; เรียกสัตว์ตัวเมียที่มีลูก เช่น แม่ม้า แม่วัว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนายโดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เช่น แม่ทัพ แม่กอง; คำยกย่องเทวดาผู้หญิงบางพวก เช่น แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ, บางทีก็ใช้ว่า เจ้าแม่ เช่น เจ้าแม่กาละ; เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่างๆ ในพวกเดียวกัน เช่น แม่กระได แม่แคร่ แม่แบบ; เรียกขึ้นใหญ่กว่าในจำพวกสิ่งๆ สำหรับกัน เช่น แม่กุญแจ คู่กับ ลูกกุญแจ; แม่น้ำ เช่น แม่ปิง แม่วัง; คำหรือพยางค์ที่มีแต่สระ ไม่มีตัวสะกด เรียกว่า แม่ ก กา, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ก ข ค ฅ สะกด เรียกว่า แม่ ก ก, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ง สะกด เรียกว่า แม่ ก ง, คำหรือพยางค์ที่มีตัว จ ฉ ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ฑ ศ ษ ส สะกด เรียกว่า แม่ ก ด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ญ ฌ น ร ล พ สะกด เรียกว่า แม่ ก น, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ม สะกด เรียกว่า แม่ ก ม, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ย สะกด เรียกว่า แม่ ก ย แต่ในมูลบทบรรพกิจมี ย ว อ สะกด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ว สะกด เรียกว่า แม่ ก ว.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 876)

เมย น. หญิงสาว (อรุณรัตน์ และคณะ, 2539: 534)

ชื่อแม่น้ำสายหนึ่งซึ่งเป็นพรมแดนกั้นระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า มีลักษณะพิเศษ คือ ไหลจากทิศใต้ขึ้นทิศเหนือ

แม่เมย หมายถึง แม่น้ำหญิงสาว, แม่น้ำเมย

4. ขุนพะวอ

4.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ขุน ว. ไหญ่ เช่น ขุนเขา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 195)

พะวอ (ภาษากะเหรี่ยง) ผู้ชายชาวกะเหรี่ยงมักมีชื่อนำหน้าว่า “พา หรือพะ” สันนิษฐานว่า อาจเพี้ยนมาจาก “พะวา” ซึ่งมีความหมายว่า นายขาว หรือ “พะหว่อ” มีความหมายว่า นายวงกลม (สัมภาษณ์)

4.2 ความหมายตามตำนาน

ขุนเขาซึ่งเป็นที่สถิตดวงวิญญาณของเจ้าพ่อพะวอ ซึ่งชาวเมืองตากเชื่อกันว่า ท่านคือนักรบชาวกะเหรี่ยง มีตำแหน่งเป็นนายด่านแม่ละเมาเมืองหน้าด่านของไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งท่านเสียชีวิตบริเวณขุนเขาแห่งนี้

น้ำตก

น้ำตก น. น้ำที่ขังอยู่บนเขา ตกลงมาที่หน้าผา, เรียกน้ำที่ทำให้ตกลงมาในลักษณะ คล้ายคลึงเช่นนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 580)

1. ชาวดอย

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ชาว น. กลุ่มชนที่มีเชื้อชาติเดียวกัน เช่น ชาวไทย ชาวจีน หรืออยู่ในถิ่นฐานเดียวกัน เช่น ชาวเมือง ชาวนบพ หรือมีอาชีพอย่างเดียวกัน เช่น ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง หรือนับถือศาสนาเดียวกัน เช่น ชาวพุทธ ชาวคริสต์. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 361)

คอย น. ภูเขา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 399)

ชาวคอย หมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนภูเขา

2. ทีลอจ่อ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ทีลอจ่อ เพี้ยนมาจากภาษากะเหรี่ยงว่า “ทีหล่อจ่อ” หมายถึง น้ำตกที่ไหลหยดตึงๆ ลงมาจากที่สูง (สัมภาษณ์)

ที (ภาษากะเหรี่ยง) แปลว่า น้ำ

ลอจ่อ (ภาษากะเหรี่ยง) แปลว่า หยด (สุริยา, 2529: 1091)

ทีลอจ่อ แปลว่า น้ำหยด (สุริยา, 2529: 1091)

3. ทีลอซู

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ทีลอซู เป็นคำที่ออกเสียงเพี้ยนมาจากภาษากะเหรี่ยงว่า “ทีหล่อซู” หมายถึง น้ำตกที่ไหลคั่งลงจากหน้าผา (สัมภาษณ์)

ทีลอซู (ภาษากะเหรี่ยง) แปลว่า น้ำตก (สุริยา, 2529: 497)

4. ทีลอเล

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ทีลอเลเป็นคำที่ออกเสียงเพี้ยนมาจากภาษากะเหรี่ยงว่า “ทีหล่อเล” มีความหมายว่า น้ำตกที่ไหลลดหลั่นลงมาตามหน้าผา (สัมภาษณ์)

เล (ภาษากะเหรี่ยง) แปลว่า ผา (สุริยา, 2529: 609)

5. ป่าหมาก

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ป่า น. ที่ที่มีต้นไม้ต่างๆ ขึ้นมาก ถ้าเป็นต้นสัก เรียกว่า ป่าสัก, ถ้าเป็นต้นรัง เรียกว่า ป่ารัง, ถ้ามีพรรณไม้ชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นอยู่มาก ก็เรียกตามพรรณไม้นั้น เช่น ป่าไผ่ ป่าคา ป่าหญ้า. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 690)

หมาก น. ชื่อเรียกปาล์มหลายชนิดในวงศ์ Palmae โดยเฉพาะชนิด *Areca catechu* Linn. รสฝาด ใช้เคี้ยวกินกับปูน พลู ซึ่งรวมเรียกว่า กินหมาก และใช้ฟอกหนัง, ผลที่ยังไม่แก่ เรียก หมากดิบ, ผลที่แก่จัดเรียก หมากสง, เนื้อหมากที่ฝานบางๆ ตากแห้ง ลักษณะคล้ายอีเปะ เรียก หมากอีเปะ, ผลแก่จัดที่เก็บไว้ทิ้งเปลือกเพื่อไว้กินนานๆ เรียก หมากขับ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1258)

ป่าหมาก หมายถึง ที่ที่มีต้นหมากขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก

6. ป่าหวาย

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ป่า น. ที่ที่มีต้นไม้ต่างๆ ขึ้นมาก ถ้าเป็นต้นสัก เรียกว่า ป่าสัก, ถ้าเป็นต้นรัง เรียกว่า ป่ารัง, ถ้ามีพรรณไม้ชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นอยู่มาก ก็เรียกตามพรรณไม้นั้น เช่น ป่าไผ่ ป่าคา ป่าหญ้า. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 690)

หวาย น. ชื่อเรียกปาล์มหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Plamae ขึ้นเป็นกอ ลำต้นยาว ทอดเลื้อย ผิวเกลี้ยงเหนียว กาบและก้านใบมีหนาม เช่น หวายตะค้าทอง (*Calamus caesius* Blume), หวายขม (*C. viminalis* Willd.) หัวใช้ทำยาได้, หวายน้ำ (*Daemonorops angustifolia* Mart.). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1277)

ป่าหวาย หมายถึง ที่มีต้นหวายขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก

7. ผาขาว-ผาแดง

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

ขาว ว. มีสีอย่างสำลี, โดยปริยายหมายความว่า แจ่มแจ้ง, สะอาดบริสุทธิ์, ปราศจากมลทิน. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 184)

แดง ว. สีส่องสีแดงหรือสีชาด , ใช้ประกอบสิ่งต่างๆ บาง อย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสี เป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น มดแดง ผัวแดง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 417)

ผาขาว หมายถึง หินที่ภูเขาซึ่งมีสีขาว

ผาแดง หมายถึง หินที่ภูเขาซึ่งมีสีแดง

8. ผาเท

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

เท ว. เอียงหรือตะแคงไปข้างหนึ่ง เช่น เรือเท พื้นเท. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 538)

ผาเท หมายถึง ลักษณะหินของภูเขาที่เอียงหรือตะแคงไปข้างหนึ่ง

9. ผ้าน้อย

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผาน. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

น้อย ว. ตรงข้ามกับมาก, ไม่มาก, เช่น ผ่น้อย นำน้อย มีเงินน้อย พุดน้อย, ตรงข้ามกับใหญ่, ไม่ใหญ่, เช่น ข้าราชการชั้นผู้น้อย; โดยปริยายหมายถึงลักษณะที่ไม่สำคัญ เช่น ครุ่้อย ผู้น้อย เณรน้อย, เกี่ยวกับความรู้สึกเป็นไปในทางน่ารักน่าเอ็นดู เช่น เด็กน้อย น้องน้อย สาวน้อย หนูน้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 568)

ผ้าน้อย หมายถึง หน้าผาซึ่งมีลักษณะไม่ใหญ่

10. ผึ้ง

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผาน. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

ผึ้ง น. ชื่อแมลงหลายชนิดในวงศ์ Apidae มีปีกบางใส 2 คู่ ปีกคู่หลังเล็กกว่าปีกคู่หน้า ปากใช้ทั้งกัดอาหารและดูดกินของเหลวได้ ท้องปล้องแรกที่ติดกับอกเล็กมาก ปล้องที่สองมีขนาดใหญ่เท่าตัวรวมตัวอยู่เป็นฝูง แบ่งวรรณะ เกือบทุกชนิดและน้ำหวานดอกไม้มาทำน้ำผึ้ง เช่น ผึ้งหลวง (*Apis dorsata*) ผึ้งโพรง (*A. cerena*) ผึ้งมีม (*A. florea*) ผึ้งเลี้ยง (*A. mellifera*) ผึ้งหอยโข่ง (*Trigona* spp.) และหลายชนิดในวงศ์ Megachilidae ซึ่งเป็นผึ้งที่อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่รวมตัวเป็นฝูง ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ได้แก่ ผึ้งกรวย เช่น ชนิด *Megachile griseopicta* และผึ้งหลอด เช่น ชนิด *Chalicodoma atrata*, ผึ้ง ก็เรียก. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 737)

ผาผึ้ง หมายถึง หน้าผาซึ่งมีผึ้งอาศัยอยู่

11. ผาลาด

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

ลาด ว. เทต่ำ หรือเอียงขึ้นน้อยๆ เช่น ที่ลาด. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1006)

ผาลาด หมายถึง หน้าผาที่มีความลาดเอียงลงเล็กน้อย

12. ผึ้งหลวง

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผึ้งหลวง น. ชนิดของผึ้งชนิดหนึ่งมีขนาดใหญ่ (น. ชื่อแมลงหลายชนิดในวงศ์ Apidae มีปีกบางใส 2 คู่ ปีกคู่หลังเล็กกว่าปีกคู่หน้า ปากใช้ทั้งกัดอาหารและดูดกินของเหลวได้ ท้องปล้องแรกติดกับอกเล็กน้อย ปล้องที่สองมีขนาดเล็กกว่า ปล้องที่เหลือมีขนาดไล่เลี่ยกับอก ยกเว้น ปล้องสุดท้ายที่มีขนาดเล็กกว่า มีขนปกคลุมตามลำตัว รวมตัวอยู่เป็นฝูง แบ่งวรรณะ เพื่อกินและนำหวานดอกไม้มาทำน้ำผึ้ง เช่น ผึ้งหลวง (*Apis dorsata*) ผึ้งโพรง (*A. cerena*) ผึ้งมีม (*A. florea*) ผึ้งเลี้ยง (*A. mellifera*) ผึ้งหอยโข่ง (*Trigona* spp.) และหลายชนิดในวงศ์ Megachilidae ซึ่งเป็นผึ้งที่อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่รวมตัวเป็นฝูง ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ได้แก่ ผึ้งกรวย เช่น ชนิด *Megachile griseopicta* และผึ้งหลอด เช่น ชนิด *Chalicodoma atrata*, เฝือก ก็เรียก. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 737)

13. แม่ระเมิง

ความหมายตรงตามรูปภาษา

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก, คำที่ถูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูตน, คำที่ผู้ใหญ่เรียกผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าด้วยความสนิทสนมหรือรักใคร่เป็นต้น ว่า แม่นั่น แม่นี้, ใช้นำหน้าคำนามเพศหญิง แปลว่า ผู้เป็นหัวหน้า เช่น แม่บ้าน; ผู้หญิงที่กระทำการหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ค้าขาย เรียกว่า แม่ค้า ทำครัว เรียกว่า แม่ครัว; เรียกสัตว์ตัวเมียที่มีลูก เช่น แม่ม้า แม่วัว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนายโดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เช่น แม่ทัพ แม่กอง; คำยกย่องเทวดาผู้หญิงบางพวก เช่น แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ, บางทีก็ใช้ว่า เจ้าแม่ เช่น เจ้าแม่กาสิ; เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่างๆ ในพวกเดียวกัน เช่น แม่กระได แม่แคร่ แม่แบบ; เรียกขึ้นใหญ่กว่าในจำพวกสิ่งๆ สำหรับกัน เช่น แม่กุญแจ คู่กับ ลูกกุญแจ; แม่น้ำ เช่น แม่ปิง แม่วัง; คำหรือพยางค์ที่มีแต่สระ ไม่มีตัวสะกด เรียกว่า แม่ ก กา, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ก ข ค ฅ สะกด เรียกว่า แม่ ก ก, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ง สะกด เรียกว่า แม่ ก ง, คำหรือพยางค์ที่มีตัว จ ฌ ช ฌ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ฐ ส สะกด เรียกว่า แม่ ก ด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ญ ณ น ร ล พ สะกด เรียกว่า แม่ ก น, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ม สะกด เรียกว่า แม่ ก ม, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ย สะกด เรียกว่า แม่ ก ย แต่ในมูลบทบรรพกิจมี ย ว อ สะกด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ว สะกด เรียกว่า แม่ ก ว.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 876)

ระเมิง ไม่ปรากฏความหมาย

14. ผาเทวะ

14.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

เทว น. เทวนา, มักใช้ประกอบหน้าศัพท์อื่น. (ป., ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 540)

ผาเทวะ หมายถึง หน้าผาเทวดา

14.2 ความหมายเปรียบเทียบ

ผาเทวะ หมายถึง หน้าผาของเทวดา ซึ่งมีความหมายว่ายิ่งใหญ่สวยงาม เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ มีความยิ่งใหญ่และสวยงามราวกับน้ำตกที่ตกลงมาจากหน้าผาของเทวดา

15. ลานเลี้ยงม้า

15.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ลาน น. บริเวณที่ว่าง, สนาม เช่น ลานจอดรถ, ที่สำหรับนวดข้าว
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1007)

เลี้ยง ก. ดูแล, เอาใจใส่, บำรุง, เช่น เลี้ยงกล้วยไม้, ปรนปรือด้วยอาหารการกิน
เป็นต้น เช่น เลี้ยงสัตว์

ม้า น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิด *Equus caballus* ในวงศ์ Equidae เป็นสัตว์กีบเดี่ยว รูปร่างสูงใหญ่ ขาวยาว หางเป็นพู่ มีแผงคอยาว ใช้เป็นพาหนะขับขี่ยานพาหนะและเทียมรถ
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 854)

ลานเลี้ยงม้า หมายถึง บริเวณที่ว่างซึ่งเป็นที่สำหรับเลี้ยงม้า

15.1 ความหมายตามตำนาน

บริเวณลานแห่งนี้เชื่อว่าเคยเป็นที่หยุดพักไพร่พลและหยุดพักม้าศึก ของกองทัพทหารของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งเสด็จยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ 2

ข้อถำ

ถำ น. โพรงที่ลิกเข้าไปในภูเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 492)

1. ตะโคะบิ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ตะโคะบิ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง มะม่วงป่าชนิดหนึ่ง มีลำต้นใหญ่ ผลมีลักษณะแบน มีรสชาติเปรี้ยว (สัมภาษณ์)

2. ธารลอดผาขาว-ผาแดง

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ธาร น. น้ำ, ลำธาร, ห้วย, หายดน้ำ, ท่อน้ำ (ตัดมาจาก ธารา) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 557)

ลอด ก. ผ่านเข้าไปในช่อง หรือใต้สิ่งที่มีพื้น หรือสิ่งที่ขวางอยู่เบื้องบน เช่น ลอดราว ลอดอุโมงค์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 994)

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เข่งผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

ขาว น. สีชนิดหนึ่งเหมือนสำลี.

ว. มีสีอย่างสำลี, โดยปริยายหมายความว่า แจ่มแจ้ง, สะอาดบริสุทธิ์, ปราศจากมลทิน. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 184)

แดง ว. สีส่องสีเลือดหรือสีขาด, ใช้ประกอบสิ่งต่างๆ บาง อย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสี เป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น มดแดง ผีแดง.

ก. ลักษณะที่ความลับซึ่งปกปิดไว้ได้ปรากฏออกมา เช่น เรื่องนี้แดงออกมาแล้ว.
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 417)

ธารลอดผาขาวผาแดง หมายถึง ลำธารซึ่งไหลลอดผ่านหน้าผาสีขาวสีแดง

3. แม่อุสุ

3.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก, คำที่ถูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูตน, คำที่ผู้ใหญ่เรียกผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าด้วยความสนิทสนมหรือรักใคร่เป็นต้น ว่า แม่นั่น แม่นี้, ใช้นำหน้าคำนามเพศหญิง แปลว่า ผู้เป็นหัวหน้า เช่น แม่บ้าน; ผู้หญิงที่กระทำการหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คำขาย เรียกว่า แม่คำ ทำครัว เรียกว่า แม่ครัว; เรียกสัตว์ตัวเมียที่มีลูก เช่น แม่ม้า แม่วัว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนายโดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เช่น แม่ทัพ แม่กอง; คำยกย่องเทวดาผู้หญิงบางพวก เช่น แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ, บางทีก็ใช้ว่า เจ้าแม่ เช่น เจ้าแม่กาสิ; เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่างๆ ในพวกเดียวกัน เช่น แม่กระได แม่แคร่ แม่แบบ; เรียกขึ้นใหญ่กว่าในจำพวกสิ่งๆ สำหรับกัน เช่น แม่กุญแจ คู่กับ ลูกกุญแจ; แม่น้ำ เช่น แม่ปิง แม่วัง; คำหรือพยางค์ที่มีแต่สระ ไม่มีตัวสะกด เรียกว่า แม่ ก กา, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ก ข ค ฌ สะกด เรียกว่า แม่กก, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ง สะกด เรียกว่า แม่กง, คำหรือพยางค์ที่มีตัว จ ฌ ช ฌ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ฐ ศ ษ ส สะกด เรียกว่า แม่กด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ญ ณ น ร ล พ สะกด เรียกว่า แม่กน, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ม สะกด เรียกว่า แม่กม, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ย สะกด เรียกว่า แม่เกย แต่ในมูลบทบรรพกิจมี ย ว อ สะกด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ว สะกด เรียกว่า แม่เกว.
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 876)

อุสุ เพี้ยนมาจากอุชู (ภาษากระเหรี่ยง) หมายถึง เป่า, ทำให้เย็น (สัมภาระณ์)
แม่อุสุ หมายถึง แม่น้ำที่ทำให้เย็นแล้ว

3.2 ความหมายตามตำนาน

แม่อุสุ เป็นชื่อหมู่บ้านชาวกระเหรี่ยง หมู่บ้านนี้เดิมมีชื่อว่า “หมู่บ้านทีโก้” ซึ่งมีความหมายว่า หมู่บ้านน้ำร้อน ครั้งหนึ่งได้เกิดโรคระบาดขึ้นในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก หมอผีประจำหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น “หมู่บ้านอุซุ” ซึ่งคำว่า “อุซุ” ในภาษากระเหรี่ยง มีความหมายว่า เป่า หรือทำให้เย็น จึงทำให้ความหมายของชื่อมีความหมายใหม่ มีความหมายว่า “หมู่บ้านที่ได้รับการเป่าแล้ว หรือทำให้เย็นแล้ว”

4. แม่ภาษา

4.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก, คำที่ถูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูตน, คำที่ผู้ใหญ่เรียกผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าด้วยความสนิทสนมหรือรักใคร่เป็นต้น ว่า แม่นั่น แม่นี้, ใช้นำหน้าคำนามเพศหญิง แปลว่า ผู้เป็นหัวหน้า เช่น แม่บ้าน; ผู้หญิงที่กระทำการหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คำขาย เรียกว่า แม่คำ ทำครัว เรียกว่า แม่ครัว; เรียกสัตว์ตัวเมียที่มีลูก เช่น แม่ม้า แม่วัว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนายโดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เช่น แม่ทัพ แม่กอง; คำยกย่องเทวดาผู้หญิงบางพวก เช่น แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ, บางทีก็ใช้ว่า เจ้าแม่ เช่น เจ้าแม่กาสิ; เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่างๆ ในพวกเดียวกัน เช่น แม่กระได แม่แครง แม่แบบ; เรียกขึ้นใหญ่กว่าในจำพวกสิ่งๆ สำหรับกัน เช่น แม่กุญแจ คู่กับ ลูกกุญแจ; แม่น้ำ เช่น แม่ปิง แม่วัง; คำหรือพยางค์ที่มีแต่สระ ไม่มีตัวสะกด เรียกว่า แม่ ก กา, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ก ข ค ฅ สะกด เรียกว่า แม่กก, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ง สะกด เรียกว่า แม่กง, คำหรือพยางค์ที่มีตัว จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ฐ ศ ษ ส สะกด เรียกว่า แม่กด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ญ ณ น ร ล พ สะกด เรียกว่า แม่กน, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ม สะกด เรียกว่า แม่กม, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ย สะกด เรียกว่า แม่เกย แต่ในมูลบทบรรพกิจมี ย ว อ สะกด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ว สะกด เรียกว่า แม่เกว.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 876)

ภาษา, กาสา น. ฝ่ายชนิดหนึ่ง (ทมิฬและมลายู กาสา ว่า ฝ่ายดิบ, ฝ่ายหยาบ)

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 118)

4.2 ความหมายตามตำนาน

ภาษาเพี้ยนมาจากคำว่า ปรีक्षा ตามเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับชื่อตำบลต่างๆ ใน อ. แม่สอ มีอยู่ว่า ในอดีตมีช้างเผือกคุ้ยขี้ขอมออกอาละวาด ชาวบ้านจึงได้ปรีक्षाหาหรือกันว่า จะจับช้างเผือกนั้นอย่างไร หมู่บ้านที่ชาวบ้านได้ปรีक्षाหาหรือกันนั้น ต่อมาเรียกว่า “บ้านแม่ภาษา”

ชื่อย่อ

คย น. ภูเขา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 399)

1. สอยมาลัย

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

สอย ก. เอาไม้มีขอหรือมีง่ามหรือไม้จำปาเกี่ยว ดึงดันหรือบิดเอาดอกไม้ลูกไม้ลงมา;

แทงด้วยเข็มหรือสิ่งที่แหลมอย่างเข็มเย็บผ้าให้เป็นตะเข็บ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1149)

มาลัย น. ดอกไม้ประดิษฐ์แบบไทยลักษณะหนึ่ง โดยการนำดอกไม้ กลีบดอกไม้ และใบไม้มาร้อยด้วยเข็มแล้วรูดอกออกมาใส่ด้วยผูกเป็นพวง มีลักษณะต่างๆ กัน, พวงมาลัยก็เรียก. (เทียบทมิฬ มาไล) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1149)

สอยมาลัย หมายถึง การเอาไม้มีขอหรือไม้มีง่ามเกี่ยว ดึงเอาพวงมาลัยลงมาจากที่สูง

1.2 ความหมายเปรียบเทียบ

คยสอยมาลัย เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดตาก เมื่ออยู่ด้านล่างจะมองเห็นก้อนเมฆลอยอยู่รอบๆ ยอดเขา ซึ่งมองดูแล้วมีลักษณะคล้ายพวงมาลัยคล้องอยู่ ด้วยลักษณะความสูงของภูเขาแห่งนี้ จึงเปรียบชื่อย่อแห่งนี้เป็นคยสอยมาลัย

2. คอยหัวหมด

ความหมายตรงตามรูปภาษา

หัว น. ส่วนบนสุดของร่างกายของคนหรือสัตว์; ส่วนของพืชพันธุ์บางอย่างตอนที่อยู่ใต้ดิน เช่น หัวหอม หัวผักกาด; ส่วนแห่งสิ่งของบางอย่างที่อยู่ข้างหน้า หรือข้างต้น หรือแรกเริ่ม เรียกว่า หัวของสิ่งนั้นๆ เช่น หัวเรือ หัวถนน หัวที; ส่วนแห่งสิ่งของที่เป็นยอด เช่น หัวฝั่, ส่วนแห่งสิ่งของที่ยื่นเด่นออกไป เช่น หัวแหลม หัวสะพาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1281-1282)

หมด ก. ล้วน เช่น หมดลม หมดกิเลส หมดปัญญา, ไม่มี เช่น เงินหมด ฝนหมด, จบ เช่น หมดรายการ

ว. ไม่มีอะไรเหลือ เช่น กินหมด ใช้หมด. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1252)

หัวหมด หมายความว่า ส่วนบนสุดของสิ่งๆ หนึ่งที่ไม่มีอะไรเหลือ

ช่อม่อน

ม่อน (ถิ่น-พายัพ) น. เนินเขา, ยอดเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 843)

1. ก๊วลม

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ก๊ว ว. คอดมาก, เล็กตอนกลาง, เช่น คอก๊ว ท้องก๊ว หางก๊ว.

ว. (ถิ่น-พายัพ) คอด. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 130)

ลม น. ธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 ของร่างกาย คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ถ้าลมในร่างกายแปรปรวนไม่ปกติจะทำให้เกิดอาการต่างๆ ได้ เช่น เป็นลม ลมหายใจ เช่น หอบลม ลื่นลม ซึ่งหมายความว่า ตาย น. อากาศที่เคลื่อนที่ น. ชื่อโรคชนิดหนึ่งมีอาการหลายอย่าง เช่น วิงเวียน หน้ามืด คลื่นเหียน ถ้าอาการรุนแรงอาจถึงแก่สิ้นสติหรือตายได้ เช่น เขาเป็นลมนิ่งไป.
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 388)

ก๊วลม หมายถึง บริเวณที่คอดมากและมีอากาศเคลื่อนที่เข้าออก

2. พูนสุดา

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

พูน ก. เพิ่มให้สูงขึ้นให้มากขึ้น เช่น พูนดิน. ว. เต็มจนนูน เช่น ดักข้าวจนพูนจาน. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 797)

สุดา น. (ป., ส. สุดา) ลูกสาว; หญิงสาว. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1204)

2.2 ความหมายตามตำนาน

เนื่องจาก อาจารย์พูน เกษจำรัส นักถ่ายภาพชั้นครูของเมืองไทย เดินทางมาถ่ายรูปที่ม่อนแห่งนี้เป็นคนแรก จนทำให้ม่อนแห่งนี้เป็นที่รู้จักของบรรดานักถ่ายภาพและนักท่องเที่ยว สถานที่แห่งนี้จึงมีชื่อตามชื่อของอาจารย์พูน และชื่อภรรยาของท่าน (คุณสุดา เกษจำรัส)

3. ครูบาไต้

3.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ครู น. ผู้สั่งสอนศิษย์, ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 225)

บา น. ครู, อาจารย์; ชายหนุ่ม. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 169)

ครุบา น. พระสงฆ์ผู้ได้รับการยกย่องอย่างสูง (อรุณรัตน์, 2539: 111)

ไส ก. เสือกไป, ผลักไป, ส่งไป, รุนไป, ดันไป

น. เรียกลูกชายคนที่ 4 ว่าลูกไส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1235)

3.2 ความหมายตามตำนาน

“ครุบาไส” เป็นชื่อของพระพุทธรูปหนึ่ง ชาวบ้านซึ่งเป็นคนไทยถิ่นเหนือ จะเรียกพระภิกษุที่ตนเคารพนับถือว่า “ครุบา” ซึ่งในอดีตท่านได้มาปกเกล้าวิสาสนา ณ ม่อนแห่งนี้ ชาวบ้านที่ทราบข่าวได้นำอาหารไปถวาย พร้อมทั้งสนทนาธรรมกับท่าน เมื่อท่านออกธุดงค์ต่อไปชาวบ้านจึงเรียกม่อนแห่งนี้ว่า “ม่อนครุบาไส”

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

1. ต้นกระบากใหญ่

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ต้น น. ลำของต้นไม้, เป็นชื่อรวมทั่วไปของต้นไม้และพืชผักต่างๆ เช่น ต้นมะขาม ต้นสัก ต้นหญ้า ต้นผักชี ต้นข้าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 422)

กระบาก น. ชื่อไม้ต้นขนาดใหญ่หลายชนิดในสกุล Anisoptera วงศ์ Dipterocarpaceae ขึ้นในป่าดิบทั่วไป ลำต้นตรง สูง 30-40 เมตร เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้างที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมากนัก โดยมากใช้เป็นไม้แบบหล่อคอนกรีต. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 46-47)

ใหญ่ ว. โต เช่น ฟ้าคนใหญ่, คนโต เช่น เขยใหญ่, มีขนาดโตกว่าหรือสำคัญกว่า เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบกับกัน เช่น ข้าวใหญ่ สงครามใหญ่, มีขนาดเล็ก เช่น บ้านหลังใหญ่; รุนแรงมาก, อุดลุด, เช่น ทะเลกันใหญ่ ชกกันใหญ่. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1316)

ต้นกระบากใหญ่ หมายถึง ชื่อของต้นไม้ในสกุล Anisoptera วงศ์ Dipterocarpaceae ซึ่งมีขนาดใหญ่

2. เนินพิสวง

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

เนิน น. โลกขนาดใหญ่ที่ค่อยลาดสูงขึ้นจากระดับเดิม เช่น เนินดิน เนินเขา; เรียกเนื้อรอบฝ่ามือที่มีลักษณะนูนกว่าบริเวณอุ้งมือว่า เนิน เช่น เนินพระศุกร์ เนินพระพุท. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 596)

พิสวง ก. แปลงใจ, หลากใจ เช่น ทำให้พิสวง; สงสัย, สันเทห์ เช่น น้าพิสวง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 791)

เนินพิสวง หมายถึง โลกขนาดใหญ่ที่ค่อยๆ ลาดสูงขึ้นที่ทำให้เกิดความแปลกประหลาดใจ

3. ผาปรัง

3.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1173)

ปรัง น. ชื่อเฟิน 2 ชนิดในสกุล *Acrostichum* วงศ์ *Pteridaceae* ต้นเป็นกอขึ้นริมน้ำ ใบยาวเป็นทาง ใบอ่อนสีแดง กินได้ คือ ปรังทะเล (*A. aureum* Linn.) และปรังหนู (*A. speciosum* Willd.)

น. ชื่อไม้พุ่มหลายชนิดในสกุล *Cycas* วงศ์ *Cycadaceae* ลำต้นกลม สีดำ ขรุขระ ใบเล็กยาวเรียงถี่ๆ บนทางใบ เช่น ปรังญี่ปุ่น (*C. revoluta* Thunb.) ใบใช้ทำพวงหรีด ปรังเขา (*C. pectinata* Griff.). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 650)

ผาปรัง หมายถึง หน้าผาที่มีต้นปรังขึ้นอยู่

4. สวนเทพพิทักษ์

4.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

สวน น. บริเวณที่ปลูกต้นไม้เป็นจำนวนมาก เช่น สวนทุเรียน สวนยาง สวนกุหลาบ สวนผัก, โดยปริยายหมายถึงสถานที่ซึ่งมีลักษณะเช่นนั้นในบางกรณี เช่น สวนสัตว์ สวนจู. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1140)

เทพ น. (ป., ส. เทว) เทวดา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 538)

พิทักษ์ ก. ดูแลคุ้มครอง เช่น พิทักษ์สันติราษฎร์.

ว. (ส. วิทฤษ) สันทัด. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 787)

สวนพิทักษ์ หมายถึง บริเวณที่ปลูกต้นไม้เป็นจำนวนมากที่มีเทวดาดูแลคุ้มครอง

ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา

ชื่อศาล

ศาล น. (กฏ) องค์การที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีโดยดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และตามพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร; ที่ชำระความ เช่น ศาลแพ่ง ศาลอาญา;

น. ที่สิ่งสถิตของเทวดา เทพารักษ์ หรือเจ้าผี เป็นต้น เช่น ศาลเทพารักษ์ ศาลเจ้า ศาลเจ้าแม่ทับทิม เทพารักษ์สถิต. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1096)

1. เจ้าพ่อพะวอ

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

เจ้าพ่อ น. เทพารักษ์ผู้คุ้มครองถิ่นนั้นๆ, ผู้เป็นใหญ่หรือมีอิทธิพลในถิ่นนั้น.
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 324)

พะวอ (ภาษากะเหรี่ยง) ผู้ชายชาวกะเหรี่ยงมักมีชื่อนี้ว่า “พา หรือพะ”
สันนิษฐานว่า อาจเพี้ยนมาจาก “พะวา” ซึ่งมีความหมายว่า นายขาว หรือ “พะหว่อ” มีความหมาย
ว่านายวงกลม (สัมภาษณ์)

1.2 ความหมายตามตำนาน

ตำนานที่ได้กล่าวถึงประวัติของ “พะวอ” มี 2 ตำนานด้วยกัน ตำนานแรกเป็น
ตำนานที่เล่าขานโดยทั่วไปว่า ท่านเป็นนักรบชาวกะเหรี่ยง (ผู้ชายชาวกะเหรี่ยงมักมีชื่อนี้ว่า
“พะ” สันนิษฐานว่าเดิมอาจชื่อ “พะวา” หรือ “พะหว่อ”) มีตำแหน่งเป็นนายด่านแม่ละเมาเมือง
หน้าด่านของไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ราวพุทธศักราช 2318 กองทัพพม่า
ยกทัพมารุกรานไทยโดยผ่านทางด่านแม่ละเมา เจ้าพ่อพะวอดัดสินใจนำกำลังไพร่พลเข้าสู้รบกับ
กองทัพพม่าอย่างหาญกล้าโดยยอมพลีชีพอยู่ในสมรภูมิกครั้งนั้น

อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า “พะวอ” เป็นชาวลาว หนีจากการกดขี่ข่มเหงของ
เจ้าเมืองเวียงจันทน์ ข้ามฝั่งโขงมาสร้างบ้านเมืองที่หนองบัวลุ่มภู ต่อมาได้สวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระ
พระนเรศวร ด้วยเหตุที่เป็นผู้มีฝีมือด้านการสู้รบ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้
ดำรงตำแหน่ง “เจ้าเมืองหน้าด่าน” เพื่อสกัดกั้นเส้นทางเดินทัพของพม่าที่จะยกเข้ามารุกราน
กรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นเจ้าเมืองหน้าด่านใดแน่ อาจเป็นด่านเจดีย์
สามองค์ เมืองกาญจนบุรี หรือด่านแม่ละเมา เมืองตาก

เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของพะวอผู้เป็นนักรบที่กล้าหาญ ชาวเมืองตาก
ได้พร้อมใจกันสร้างศาลเจ้าพ่อพะวอขึ้น พร้อมทั้งได้อัญเชิญรูปหล่อจำลองขึ้นประดิษฐานเมื่อปี
พ.ศ. 2507 ศาลแห่งนี้เมื่อประชาชนขับรถผ่านไปมา มักแสดงความเคารพโดยการบีบแตรรถ หรือ

บางคนเมื่อเข้าไปสักการะในศาลมักนิยมนำจุดประทัด หรือยิงปืน เนื่องจากชาวเมืองตากมีความเชื่อว่าท่านเป็นนักรบผู้กล้าหาญ การแสดงความเคารพด้วยเสียงอันดังก็ถือ และใช้สัญลักษณ์แห่งการต่อสู้ จะเป็นทีโปรดปรานของ “เจ้าพ่อพะวอ” เป็นอย่างมาก และมีความเชื่ออีกว่า เมื่อแสดงความเคารพต่อท่านในลักษณะเช่นนี้ ท่านจะคุ้มครองให้เดินทางโดยปลอดภัย

2. หลักเมืองสี่มหาราช

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

หลัก น. เสาที่ปักไว้, ที่ผูก, ที่มั่น, เช่น เอาเรือไปผูกไว้กับหลัก; เครื่องหมาย เช่น หลักเขต; เครื่องยึดเหนี่ยว เช่น มีธรรมะเป็นหลักในการดำรงชีวิต, เครื่องจับยึด เช่น หลักแจว; สารที่มั่นคง เช่น พุทธาไม่มีหลัก หลักกฎหมาย หลักเศรษฐศาสตร์;

ว. (โบ) (ป. ลกฺข; ส. ลกฺษ) จำนวนแสน. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1272)

เมือง น. แดน เช่น เมืองมนุษย์ เมืองสวรรค์ เมืองบาดาล, ประเทศ เช่น เมืองไทย เมืองจีน เมืองลาว.

น. (โบ) จังหวัด เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองตราด; เขต ซึ่งเป็นที่ชุมนุมและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ซึ่งในครั้งก่อน ถ้าเป็นเมืองใหญ่ หมายถึงเขตภายในกำแพงเมือง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 875)

สี่ น. จำนวนสามบวกหนึ่ง; เรียกเดือนที่ 4 ทางจันทรคติว่า เดือน 4 ตกในราวเดือนมีนาคม. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1197)

มหาราช น. คำซึ่งมหาชนถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดิน; ชื่อธงประจำพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน เรียกว่า ธงมหาราช; ชื่อกัณฑ์ที่ 11 ของมหาชาติ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 840)

หลักเมืองสี่มหาราช หมายถึง เสาที่ปักไว้เป็นเครื่องหมายของเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่ 4 พระองค์

2.2 ความหมายตามตำนาน

หลักเมืองสี่มหาราช หมายถึง เสาที่ปักไว้เป็นเครื่องหมายของเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่ 4 พระองค์ ได้แก่

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงชนช้างกับขุนสามชนเจ้าเมืองนอด ณ เมืองตาก

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากที่พระองค์ประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง และเดินทางเข้าด่านแม่ละเมา จนกระทั่งถึงเมืองตาก จังหวัดตากจึงเป็นดินแดนแห่งแรกที่พระองค์ทรงช้างยกกองทัพเข้ามาถึงราชอาณาจักรไทยหลังจากได้ประกาศอิสรภาพ

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์ได้เสด็จผ่านมาประทับที่เมืองตาก ดังหลักฐานปรากฏว่าพระองค์ทรงสร้างวัดพระนารายณ์ ซึ่งปัจจุบันเป็นโบราณสถานอยู่เชิงสะพานกิตติขจร

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ พระองค์เคยได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็น “หลวงยกกระบัตรเมืองตาก” และต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งเป็น “พระยาตาก” ปกครองเมืองตาก

ชื่อวัด

วัด น. สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช เป็นต้น. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1059)

1. เขาล้ำ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

เขา น. เนินที่อยู่สูงขึ้นไปเป็นจอมเด่น. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 199)

ล้ำ น. โพรงที่ลึกเข้าไปในภูเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 492)

เขาล้ำ หมายถึง เนินที่อยู่สูงขึ้นไปเป็นจอมเด่นและมีโพรงลึกเข้าไปด้านใน

2. ชุมพลคีรี

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ชุม ก. มารวมกันจากที่ต่างๆ เช่น ชุมพล; ดายดิน, มีมาก, เช่น ขโมยชุม, ยุงชุม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 368)

พล น. ทหาร เช่น กองพล ตรวจพล ยกพลขึ้นบก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 769)

คีรี น. (ป., ส. คิริ) ภูเขา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 251)

ชุมพลคีรี หมายถึง ภูเขาซึ่งมีทหารมาชุมนุมรวมกัน

3. ดอนแก้ว

3.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ดอน น. ที่สูงซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับที่ลุ่ม, ที่เงิน, ที่หางน้ำ, เนิน, โคก, โขด, เงิน. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 399)

แก้ว น. หินแข็งใส แลลลอดเข้าไปข้างในได้ ได้แก่จำพวกเพชรพลอย, ของที่ทำเทียมให้มีลักษณะเช่นนั้น, ของที่ได้จากการใช้ทรายขาวเป็นส่วนประกอบสำคัญมาหลอมกับสารที่มีสมบัติเป็นด่างเช่นออกไซด์ของโซเดียม ออกไซด์ของแคลเซียม แล้วมีลักษณะเช่นนั้น.

น. โดยปริยายหมายถึง สิ่งทีเ่รพนับถือยิ่ง ในคำว่า แก้วทั้ง 3 อันหมายถึง พระรัตนตรัย, หรือใช้ประกอบคำนามให้หมายความว่าสิ่งนั้นมีค่ามาก เป็นที่รัก หรือดีเยี่ยม เช่น นางแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว ลูกแก้ว, หรือใช้เรียกของใสบางชนิด เช่น กระจาดแก้ว ผ้าแก้ว ข้าวเหนียวแก้ว. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 152)

คอนแก้ว หมายถึง ที่สูงซึ่งมีหินแข็งใส หรือที่สูงซึ่งเป็นสถานที่ที่เ่รพนับถือยิ่ง

3.2 ความหมายตามตำนาน

วัดซึ่งอยู่บนที่สูงและเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “พระเจ้าแก้วขาว” ซึ่งมีประวัติความเป็นมาว่า ครุบาขาวปีพร้อมขุนระมาดโมศรี และชาวบ้านแม่ระมาดได้ไปติดต่อขออนุญาตจากประเทศพม่า ในราคา 800 รูปี โดยนำมาทางเรือผ่านเมืองมะละแหม่ง แล้วเดินทางต่อจนถึงท่าเรือจองโต จากอันเชิญขึ้นบนเกวียน การเดินทางบางช่วงเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากเป็นภูเขาสูงชัน จนกระทั่งถึงหมู่บ้านเมียวดีริมฝั่งแม่น้ำเมย ประเทศพม่า ตรงข้ามบ้านท่าสายลวด อ.แม่สอดปัจจุบัน จึงอัญเชิญลงจากเกวียนข้ามแม่น้ำเมย และเดินทางจาก อ.แม่สอด ถึง อ. แม่ระมาด และประดิษฐานอยู่ที่วัดคอนแก้วแห่งนี้ รวมเวลาที่ไปอัญเชิญพระพุทธรูปหินอ่อนครั้งนี้ 12 วัน

4. ดอยข่อยเขาแก้ว

4.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ดอย น. ภูเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 399)

ข่อย น. ชื่อไม้ต้นขนาดย่อมถึงขนาดกลางชนิด *Streblus asper* Lour. ในวงศ์ Moraceae มักขึ้นตามป่าต่ำและริมแม่น้ำลำคลอง ใบเล็ก สากคาย ใช้ขัดถูได้ เปลือกใช้ทำกระจาด เรียกว่า กระจาดข่อย ใบ เปลือก เนื้อไม้ และเมล็ดใช้ทำยาได้. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 175)

เขา น. เนินที่อยู่สูงขึ้นไปเป็นจอมเด่น. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 199)

แก้ว น. หินแข็งใส แลลดเข้าไปข้างในได้ ได้แก่จำพวกเพชรพลอย, ของที่ทำเทียมให้มีลักษณะเช่นนั้น, ของที่ได้จากการใช้ทรายขาวเป็นส่วนประกอบสำคัญมา หลอมกับสารที่มีสมบัติเป็นต่างเช่นออกไซด์ของโซเดียม ออกไซด์ของแคลเซียม แล้วมีลักษณะเช่นนั้น.

น. โดยปริยายหมายถึง สิ่งที่เคารพนับถือยิ่ง ในคำว่า แก้วทั้ง 3 อันหมายถึง พระรัตนตรัย, หรือใช้ประกอบคำนามให้หมายความว่าสิ่งนั้นมีค่ามาก เป็นที่รัก หรือดีเยี่ยม เช่น นางแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว ลูกแก้ว, หรือใช้เรียกของใสบางชนิด เช่น กระจกแก้ว ผ้าแก้ว ข้าวเหนียวแก้ว. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 152)

คอย่อยเขาแก้ว หมายถึง ภูเขาซึ่งมีต้นไม้ชนิด *Streblus asper* Lour. ในวงศ์ Moraceae ขึ้นอยู่ และมีหินแข็งใส 'ได้แก่' จำพวกเพชรพลอย อยู่ด้วย

4.2 ความหมายตามตำนาน

วัดซึ่งสร้างอยู่บนภูเขาซึ่งมีต้นข่อยต้นใหญ่ยืนต้นตระหง่านอยู่ ประกอบกับมีตำนานเกี่ยวกับการกระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชว่า เมื่อครั้งพระองค์ดำรงตำแหน่งพระยาตากปกครองเมืองตากอยู่นั้น พระองค์ได้กระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงบารมี ณ วัดแห่งนี้ โดยมีตำนานกล่าวไว้ 2 ตำนาน เกี่ยวกับการเสี่ยงทายในครั้งนั้น

ตำนานแรกพระองค์เสี่ยงทายว่า

“ถ้าข้าพเจ้าจะได้ตรัสแก่พระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณในอนาคตกาล ข้าพเจ้า ตีระฆังแก้วเข้าบัดนี้ ให้ระฆังแก้วแตกจำเพาะแต่ที่จัก จะได้ทำเป็นพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ” ครั้นอธิษฐานแล้วตีระฆัง ระฆังก็แตกแต่เฉพาะจุก เห็นประจักษ์เป็นที่อัศจรรย์

อีกตำนานเล่าว่า พระองค์ได้ตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าบารมีของพระองค์ จะถึงแก่บรมสุขเป็นพระยามหากษัตริย์แล้ว ขอให้ไม้เคาะระฆังที่ขว้างไปยังลูกแก้วหรือถ้วยแก้ว ถูกจำเพาะส่วนที่คอดกัอยู่ ส่วนลูกแก้วนั้นได้เสียหาย ปรากฏว่าไม้เคาะระฆังขว้างไปถูกดังคำอธิษฐาน พระองค์จึงได้นำลูกแก้วนั้นไปปิดไว้ที่ยอดพระเจดีย์ ณ วัดแห่งนี้

5. ไทยวัฒนาราม

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ไทย น. ชื่อประเทศและชนชาติที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนติดต่อกับลาว เขมร มาเลเซีย และพม่า, ชนเชื้อชาติไทยมีหลายสาขาย่อยด้วยกัน เช่น ไทยใหญ่ ไทยดำ ไทยขาว; ความมีอิสระในตัว, ความไม่เป็นทาส; คน เช่น ไทยบ้านนอก ว่า คนบ้านนอก ไทยใจเทตย์ ว่า คนใจยักษ์. (ม. คำหลวง ทานกัณฑ์). (ป. เทย) นิยาม : ควรให้, ใช้ประกอบเป็นคำนำหน้าสมาส

วัฒน น. (ป. วาตฺตน) ความเจริญ, ความงอกงาม. (ป. วาตฺตน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1058)

อาราม น. (ป., ส.) วัด, สวนเป็นที่รื่นรมย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1368)

ไทยวัฒนาราม หมายถึง วัดของชนเชื้อชาติไทยที่มีความเจริญงอกงาม

6. โบสถ์มณีศรีบุญเรือง

ความหมายตรงตามรูปภาษา

โบสถ์ น. สถานที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประชุมทำสังฆกรรม เช่น สวดพระปาติโมกข์ อุปสมบท มีสีมาเป็นเครื่องบอกเขต, อนุโลมเรียกสถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนาอื่นว่า โบสถ์ เช่น โบสถ์พราหมณ์ โบสถ์คริสต์(มาจากคำว่า อุโบสถ). (ป. อุโปสถ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 642)

มณี น. (ป., ส. มณี) แก้วหินสีแดง ในจำพวคนพรัตน์. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 830)

ศรี น. (ส. ศรี; ป. สิริ, สิริ) มั่ง, สิริมงคล, ความรุ่งเรือง, ความสว่าง, สุกใส, ความงาม, ความเจริญ, เช่น ศรีบ้าน ศรีเรือน ศรีเมือง, ใช้นำหน้าคำบางคำเป็นการยกย่อง เช่น พระศรีรัตนตรัย วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1093)

บุญ น. การกระทำความดีตามหลักคำสอนในศาสนา; ความดี, คุณงามความดี.
ว. ดี เช่น คนใจบุญ, มีคุณงามความดี เช่น คนมีบุญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 630)

เรื่อง ว. มีแสงน้อยๆ ๑ อย่างแมงคาเรืองหรือหิ่งห้อย เช่น จุติเทียนมีแสงเรือง
เห็นแสงไฟเรืองๆ; แดกฉาน เช่น เรื่องปัญญา; โด่งดัง เช่น เรื่องเดช เรื่องยศ เรื่องนาม
เรื่องอำนาจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 975)

โบสถ์มณีนครบุญเรือง หมายถึง สถานที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประชุมทำสังฆกรรม
ซึ่งมีแก้วหินสีแดงจำพวกนพรัตน์ อีกทั้งเป็นสถานที่ที่มีความรุ่งเรืองและเป็นสิริมงคล

7. พระบรมธาตุ

7.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

พระ น. พระพุทธเจ้า หรือเนื่องด้วยพระพุทธเจ้า เช่น เมืองพระ คำพระ พระมา
ตรัส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 762)

บรมธาตุ น. กระดูกพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 604)

พระบรมธาตุ หมายถึง กระดูกของพระพุทธเจ้า

7.2 ความหมายตามตำนาน

วัดซึ่งประดิษฐานพระเกศา และพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าตาม
ตำนานพระเจ้าเลียบโลกของชาวล้านนา

8. โพธิคุณ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

โพธิ น. ความตรัสรู้; ชื่อต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, บัดนี้หมายถึงต้นไม้
จำพวกโพ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 805)

คุณ น. ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้นๆ; ความเกื้อกูล เช่น รู้คุณ
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 252)

โพธิคุณ หมายถึง ความดีที่มีประจำอยู่ในการตรัสรู้

9. มณีบรรพตวรวิหาร

9.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

มณี น. (ป., ส. มณี) แก้วหินมีค่าสีแดง ในจำพวกรัตนรัตน์ มักหมายถึงทับทิม.
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 830)

บรรพต น. (ส. ปรวต; ป. ปพฺพต) ภูเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 606)

วรวิหาร น. เรียกพระอารามหลวงชั้นโทชนิดต่ำสุด ว่า ชั้นโทชนิดวรวิหาร เช่น
วัดบพิตรพิมุข วัดอนงคาราม, เรียกพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดหนึ่ง มีฐานะต่ำกว่าชนิด
ราชวรวิหารว่า ชั้นตรีชนิดวรวิหาร เช่น วัดราชนาค วัดเทพธิดา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:
1054)

มณีบรรพตวรวิหาร หมายถึง พระอารามหลวงชั้นตรีซึ่งตั้งอยู่บนภูเขาที่มีแก้ว
หินสีแดง

9.2 ความหมายตามตำนาน

“วัดมณีบรรพตวรวิหาร” วัดบนภูเขาซึ่งมีแก้วสีขาว (หินแก้วน้ำค้าง หรือหินเขียวหนุมาน) อยู่ใต้ดิน ในฤดูฝนน้ำจะเซาะให้เห็นโดยทั่วบริเวณวัด โดยเฉพาะในเวลากลางคืน จะเห็นเป็นประกายแวววาวหินเหล่านี้สะท้อนแสงจันทร์

10. สีตลาราม

10.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

สีตล ว. (ป). เย็น, หนาว. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1198)

อาราม น. (ป., ส.): วัด; สวนเป็นที่รื่นรมย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1368)

สีตลาราม หมายถึง วัดเย็น

10.2 ความหมายตามตำนาน

สีตลาราม หมายถึง วัดของนายบุญเย็น ซึ่งเป็นผู้สร้างวัด

ข้อเจดีย์

เจดีย์ น. (ป. เจดีย์; ส. ไจตุย) สิ่งซึ่งก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟาง มียอดแหลม บรรจุสิ่ง ที่นับถือมีพระธาตุเป็นต้น, สิ่งหรือบุคคลที่เคารพนับถือ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 320-321)

1. ยุทธหัตถี

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ยุทธหัตถี น. การต่อสู้กันด้วยอาวุธบนหลังช้าง เป็นวิธีการรบอย่างกษัตริย์ ในสมัยโบราณ. เช่น พระนเรศวรทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา, การชนช้าง กี่ว่า. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 911)

1.2 ความหมายตามตำนาน

เจดีย์พุทธหัตถิ สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าเมืองพิษณุโลกทรงสันนิษฐานว่า เจดีย์องค์นี้น่าจะสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อครั้งที่ชนช้างชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด แต่พ่อขุนรามคำแหงจะโปรดให้สร้างขึ้นเอง หรือจะสร้างในรัชกาลหลังมาไม่มีเค้าเงื่อนจะรู้ได้แน่

ชื่อพระธาตุ

พระ น. พระพุทธเจ้า หรือ เนื่องด้วยพระพุทธเจ้า เช่น เมืองพระ คำพระ พระมาตรัสธาตุ น. (ป., ส.) กระดูกของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ โดยทั่วไปเรียกรวมๆ ว่า พระธาตุ ถ้าเป็นกระดูกของพระพุทธเจ้า เรียกพระบรมธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกของพระอรหันต์ เรียกว่า พระธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกส่วนใดส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้า ก็เรียกตามความหมายของคำนั้นๆ เช่น พระอุรังคธาตุ พระทันตธาตุ, ถ้าเป็นผมของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระเกศธาตุ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 556)

1. หินกวดอดยดินกั

หิน น. ของแข็งที่ประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมกันอยู่ตามธรรมชาติ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1294)

กวด ว. คอดมาก, เล็กตอนกลาง, เช่น คอกวด ท้องกวด หางกวด.

ว. ถิ่น-พำพิง คอด. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 130)

คอดย น. ภูเขา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 399)

ดิน น. ชื่อธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, วัตถุธาตุของพื้นโลกที่ใช้สำหรับปลูกพืชผลหรือปั้นสิ่งต่างๆ เป็นต้น.; แผ่นดิน เช่น เทวดาเดินดิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 407)

ก่ น. เครื่องทอผ้า, เครื่องเย็บสมุด ที่ตั้งพระกลดหรือพระแสงง้าว เป็นต้น

ว. คำประกอบหน้าคำอื่น หมายความว่า เท่าไร เช่น กี่วัน กี่บาท, ใช้ตามหลังคำว่า ไม่เป็น ไม่ก็ หมายความว่า ไม่มาก ไม่หลาย เช่น ไม่กี่วัน ไม่กี่บาท. (โบ ว่า จี หรือ จี่). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 130)

ดินก่, ดินจี่ (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) หมายถึง อีฐ (อรุณรัตน์ และคณะ, 2539: 255)

หินก่อดอยดินก่ หมายถึง ก้อนหินหรือของแข็งที่ประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมกันอยู่ตามธรรมชาติซึ่งมีลักษณะคอดมาก ตั้งอยู่บนภูเขาซึ่งมีก้อนหินสีเหมือนอีฐ

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

1. ผาสามเงา

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ผา น. หินที่เขา เช่น หน้าผา เนินผา ผาลาด, ภูเขา เช่น เขิงผา, เรียกภูเขาด้านที่มีแผ่นหินตั้งชันว่า หน้าผา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 731)

สาม น. จำนวนสองบวกหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1176)

เงา น. ส่วนที่มีคเพราะมีวัตถุบังแสงทำให้แลเห็นเป็นรูปของวัตถุนั้น. รูปที่ปรากฏในของใสหรือเป็นมันเช่นน้ำหรือกระจกอาณาเขตหลังวัตถุที่แสงเคลื่อนที่ไปกระทบวัตถุนั้นแล้วแสงเคลื่อนที่ไปไม่ถึงทั้งหมด หรือไปถึงได้บ้าง.

ว. เป็นมัน เช่น ชื่นเงา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 280)

ผาสามเงา หมายถึง หน้าผาซึ่งมีส่วนที่มีคเพราะมีวัตถุบังแสงทำให้แลเห็นเป็นรูปของวัตถุนั้นปรากฏอยู่จำนวนสามเงา

1.2 ความหมายตามตำนาน

ผาสามเงา หมายถึง หน้าผาซึ่งมีเงาของพระพุทธรูปจำนวน 3 องค์ ปรากฏอยู่ ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า พระนางจามเทวีเสด็จทางเรือมาตามลำน้ำปิงเพื่อจะไปครองเมืองหริภุญชัย เมื่อเสด็จมาถึงบริเวณภูเขาสูงหนึ่ง ได้เกิดพายุฝนพัดกระหน่ำทำให้เรือไม่สามารถแล่นต่อไปได้ พระนางและข้าราชการบริพารต้องจอดเรือ พักอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแห่งนั้น เมื่อเวลาผ่านไปถึงสามวันสามคืนพายุฝนก็ยังไม่สงบลง พระนางจามเทวีจึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าพระนางมีบุญญาบารมีที่จะได้ ครองเมืองหริภุญชัย ก็ขอให้พายุฝนนั้นสงบลงเถิด เมื่อสิ้นคำอธิษฐานพายุฝนก็สงบลง และมีเงาพระพุทธรูป 3 องค์ ปรากฏขึ้นที่บริเวณหน้าผาของภูเขาสูงนั้น

2. คอกช้างเผือก

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

คอก น. ที่ล้อมขังสัตว์บางชนิด เช่น วัว ควาย ม้า หมู, โดยปริยายหมายถึงสิ่งที คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น คอกพยาน; (ถิ่น-พายัพ) คุก, เรือนจำ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 235)

ช้าง น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิด *Elephas maximus* ในวงศ์ Elephantidae ตัวสีเทา จมูกยื่นยาวเรียกว้างวง ตัวผู้มีงายาวเรียก ช้างพลาย ถ้ามีงาสั้นเรียก ช้างสีดอ ตัวผู้เมื่อตกมันมีความดุร้ายมาก ตัวเมียเรียก ช้างพัง ส่วนใหญ่ไม่มีงาปรากฏให้เห็น แต่บางตัวมีงาสั้นๆ ซึ่งเรียกว่าขนาย โผล่ออกมา กินพืช อยู่รวมกันเป็นโขลง มีช้างพังอายุมากเป็นจ่าโขลง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 357)

เผือก ว. ขาวอย่างผิดปกติ เช่น ควายเผือก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 743)

คอกช้างเผือก หมายถึง สถานที่ล่อมขังช้างซึ่งมีตัวสีขาวผิดปกติ

2.2 ความหมายตามตำนาน

คอกช้างเผือก หมายถึง เสนียดหรือสถานที่ล่อมช้างซึ่งพ่อขุนรามคำแหงเคย ประกอบพิธีมอบช้างให้แก่พระเจ้าฟ้าง้าว

ความหมายของสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม

ชื่ออำเภอ

อำเภอ (กฎ) น. ท้องที่ที่รวมตำบลหลายตำบลให้อยู่ในความปกครองอันเดียวกันและได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดเป็นอำเภอ อำเภอเป็นหน่วยราชการบริหารงานรองจากจังหวัด มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1372)

1. ทำสองยาง

1.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

ท่า น. ฝั่งน้ำสำหรับขึ้นลงหรือจอดเรือ , ทำน้ำ ก็เรียก, ที่สำหรับขึ้นลงริมน้ำ เช่น ท่าข้าม; โดยปริยายหมายถึง ที่จอดยานพาหนะบางชนิด เช่น ท่าเกวียน ท่าอากาศยาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 522)

สอง น. จำนวนหนึ่งบวกหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1146)

ยาง น. ชื่อนกในวงศ์ Ardeidae ปากแหลม ขาวยาว ตัวสีขาว บางชนิดตัวสีดำ น้ำตาล หรือเขียว หากินตามชายน้ำและทุ่งนา กินปลา แมลง และสัตว์น้ำขนาดเล็ก มีหลายชนิด เช่น ยางกรอกพันธุ์จีน ยางควาย ยางโตน ซึ่งในฤดูผสมพันธุ์จะมีขนฟูยาวขึ้นที่ท้ายทอยเป็นเปียสีขาว 2-3 เส้น, กระยาง ก็เรียก

น. ชื่อไม้ต้นขนาดใหญ่หลายชนิดในสกุล Dipterocarpus วงศ์ Dipterocarpaceae เช่น ยางนา ยางแดง

น. ชนชาติกะเหรี่ยง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 902)

ทำสองยาง หมายถึง ทำน้ำที่มีนกยางสองตัว หรือทำน้ำที่มีต้นยางสองต้น หรือทำน้ำของชนชาติกะเหรี่ยงสองคน

1.2 ความหมายตามตำนาน

ทำสองยาง หมายถึง ทำน้ำของชาวกระเหรี่ยง 2 คน ดังตำนานที่กล่าวถึงชื่อของอำเภอนี้ว่าพี่น้องชาวกระเหรี่ยงสองคน ล่องเรือมาตามลำน้ำเมื่อมาถึงบริเวณที่บ้านทำสองยาง ปัจจุบัน พบว่ามีความอุดมสมบูรณ์ดี จึงสร้างบ้านอยู่ที่นี่ซึ่งใกล้กับทำน้ำที่ล่องเรือมา ต่อมาได้กลายเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น เมื่อมีคนไทยอพยพเข้าไปตั้งถิ่น จึงเรียกชุมชนนี้ว่า “ทำสองยาง”

2. บ้านตาก

2.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

บ้าน น. ที่อยู่ เช่น เลขบ้าน เข้าบ้าน, สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เช่น บ้านพักตากอากาศ บ้านเช่า, บริเวณที่เรือนตั้งอยู่ เช่น เขตบ้าน, หมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน, ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่ เช่น สร้างเป็นบ้านเป็นเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 623)

ตาก ก. ผึ่งให้แห้ง เช่น ตากผ้า, ปล่อยทิ้งไว้กลางแจ้ง เช่น ตากแดด ตากฝน; ตรา, สู้ทน, เช่น เดินตากฝน นอนตากยุง

ว. ห่าง, แเบะออก, เช่น ควายเขาตาก คือ ปลายเขาไม่รวมเข้าหากัน; ที่ผึ่งแดดจนแห้ง เช่น ข้าวตาก กลัวยตาก; เรียกหลังคาเรือนที่ชัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 457)

บ้านตาก หมายถึง หมู่บ้านที่ผึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แห้ง

2.2 ความหมายตามตำนาน

บ้านตาก หมายถึง หมู่บ้านที่ได้ตากผ้าให้แห้ง ตามตำนานกล่าวว่า ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีคนล่องสำเภาตามลำน้ำปิง (บางตำนานเล่าว่าเป็นพระนางจามเทวี เจ้าครองนครหริภุญชัย ล่องเรือมาพร้อมข้าทาสบริวาร) จนมาถึงตำบลหนึ่ง เรือสำเภาเกิดล่ม บรรดาลูกเรือก็ได้ช่วยกันกู้เรือขึ้นมา ครั้นพอกู้เรือได้สำเร็จแล้ว เสื้อผ้าเปียก พวกลูกเรือต่างก็พากันถอดเสื้อผ้า

ออกตากแดด จึงเรียกตำบลนี้ว่า “บ้านตาก” ส่วนเสื้อผ้าที่ตากไว้มาแห้งตรงบริเวณตำบลที่อยู่ได้ลงมา จึงเรียกตำบลนั้นว่า “ระแหง” ซึ่งก็คือตัวเมืองตากในปัจจุบัน

3. พบพระ

3.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

พบ ก. เห็น (ใช้แก่อาการเห็นซึ่งต่อเนื่องกับกริยาอื่น เช่น ชุบพบ ค้นพบ ไปพบ หาพบ), ปะ, ประสบ, เจอะ, เจอ, เช่น พบเพื่อน พบอุปสรรค

พระ น. คำใช้แทนชื่อเรียกภิกษุสงฆ์ เช่น วัดนี้มีพระก้องค์ พระลงโบสถ์, พระพุทธรูป เช่น ชักพระ ไหว้พระในโบสถ์, พระพุทธเจ้า หรือ เนื่องด้วยพระพุทธเจ้า เช่น เมืองพระ คำพระ พระมาตรัส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 762)

พบพระ หมายถึง เห็นหรือเจอภิกษุสงฆ์ หรือพระพุทธรูป

3.2 ความหมายตามตำนาน

อำเภอพบพระ เดิมชื่อ อำเภอเพอะพะ ซึ่งชื่อเดิมนี้นี้มีความหมายว่า โคลนเปรอะเลอะเทอะ เนื่องจากในอดีตการเดินทางไปยังอำเภอนี้ค่อนข้างยากลำบากโดยเฉพาะในฤดูฝน ถนนซึ่งเป็นทางลูกรังมักเป็นโคลน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “จีเปรอะเพอะพะ” ซึ่งมีความหมายว่า โคลนเปรอะเลอะเทอะนั่นเอง

4. แม่ระมาด

4.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก, คำที่ถูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูตน, คำที่ผู้ใหญ่เรียกผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าด้วยความสนิทสนมหรือรักใคร่เป็นต้น ว่า แม่นั่น แม่นี้, ใช้นำหน้าคำนามเพศหญิง แปลว่า ผู้เป็นหัวหน้า เช่น แม่บ้าน; ผู้หญิงที่กระทำการหรืองาน

อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คำชาย เรียกว่า แม่คำ ทำครัว เรียกว่า แม่ครัว; เรียกสัตว์ตัวเมียที่มีลูก เช่น แม่ม้า แม่วัว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนายโดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เช่น แม่ทัพ แม่กอง; คำยกย่องเทวดาผู้หญิงบางพวก เช่น แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ, บางทีก็ใช้ว่า เจ้าแม่ เช่น เจ้าแม่กาลี; เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่างๆ ในพวกเดียวกัน เช่น แม่กระได แม่แคร่ แม่แบบ; เรียกขึ้นใหญ่กว่าในจำพวกสิ่งๆ สำหรับกัน เช่น แม่กุญแจ คู่กับ ลูกกุญแจ; แม่น้ำ เช่น แม่ปิง แม่วัง; คำหรือพยางค์ที่มีแต่สระ ไม่มีตัวสะกด เรียกว่า แม่ ก กา, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ก ข ค ฅ สะกด เรียกว่า แม่กก, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ง สะกด เรียกว่า แม่กง, คำหรือพยางค์ที่มีตัว จ ฌ ช ฌ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ค ต ถ ท ฐ ศ ษ ส สะกด เรียกว่า แม่กค, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ญ ณ น ร ล พ สะกด เรียกว่า แม่กน, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ม สะกด เรียกว่า แม่กม, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ย สะกด เรียกว่า แม่เกย แต่ในมูลบทบรรพกิจมี ย ว อ สะกด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ว สะกด เรียกว่า แม่เกว.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 876)

ระมาด น. แรด (ข. ขมาศ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 935)

แม่ระมาด หมายถึง แม่แรด หรือแม่น้ำแรด

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ชื่อ “แม่ระมาด” น่าจะเพี้ยนมาจากภาษากระเหรี่ยง เนื่องจากชาวกระเหรี่ยงเรียกบริเวณอำเภอแม่ระมาดว่า แม่ตะหมา (คำว่า หมา แปลว่า ลูกเขย, กำมะถัน) ซึ่งว่า “แม่ตะหมา” นี้ ไม่ปรากฏความหมายอื่นใด นอกจากหมายถึงอำเภอแม่ระมาด ในปัจจุบัน

5. แม่สอด

5.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

แม่ น. หญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูลูก, คำที่ลูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูตน, คำที่ผู้ใหญ่เรียกผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าด้วยความสนิทสนมหรือรักใคร่เป็นต้น ว่า แม่นั้น แม่นี้, ใช้หน้าหน้าคำนามเพศหญิง แปลว่า ผู้เป็นหัวหน้า เช่น แม่บ้าน; ผู้หญิงที่กระทำการหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คำชาย เรียกว่า แม่คำ ทำครัว เรียกว่า แม่ครัว; เรียกสัตว์ตัวเมียที่มีลูก เช่น แม่ม้า แม่วัว; เรียกคนผู้เป็นหัวหน้าหรือเป็นนายโดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เช่น แม่ทัพ

แม่กอง; คำขย่องเทวดาผู้หญิงบางพวก เช่น แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ, บางทีก็ใช้ว่า เจ้าแม่ เช่น เจ้าแม่กาลี; เรียกสิ่งที่เป็นประธานของสิ่งต่างๆ ในพวกเดียวกัน เช่น แม่กระได แม่แคร่ แม่แบบ; เรียกขึ้นใหญ่กว่าในจำพวกสิ่งๆ สำหรับกัน เช่น แม่กุญแจ คู่กับ ลูกกุญแจ; แม่น้ำ เช่น แม่ปิง แม่วัง; คำหรือพยางค์ที่มีแต่สระ ไม่มีตัวสะกด เรียกว่า แม่ ก กา, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ก ข ค ฅ สะกด เรียกว่า แม่กก, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ง สะกด เรียกว่า แม่กง, คำหรือพยางค์ที่มีตัว จ ฉ ช ซ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ค ต ถ ท ธ ศ ษ ส สะกด เรียกว่า แม่กค, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ญ ณ น ร ล พ สะกด เรียกว่า แม่กน, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ม สะกด เรียกว่า แม่กม, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ย สะกด เรียกว่า แม่เกย แต่ในมูลบทบรรพกิจมี ย ว อ สะกด, คำหรือพยางค์ที่มีตัว ว สะกด เรียกว่า แม่เกว.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 876)

สอด ก. เสือกหรือใส่เข้าไปในช่องหรือในระหว่างที่แคบๆ เช่น สอดจดหมาย เข้าไปได้ประตู สอดขาเข้าไปในกางเกง, ใส่ เช่น สอดสนับเพลา, แทรกเข้าไประหว่างกลาง เช่น เอาธนบัตรสอดไว้ในหนังสือ, แทรกเข้าในระหว่าง (มักใช้ในเชิงคำหยาบ) เช่น ขณะที่ผู้ใหญ่ กำลังพูดอยู่ เด็กไม่ควรพูดสอดขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1147)

สอด (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) ก. เสาะ, แสวงหา (อรุณรัตน์ และคณะ, 2539: 664)

แม่สอด หมายถึง แม่น้ำที่แทรกเข้าไประหว่างกลาง หรือแม่น้ำแห่งการเสาะ แสวงหา

5.2 ความหมายตามตำนาน

แม่สอด เพี้ยนมาจาก “แม่โละ” ซึ่งเป็นชื่อลำห้วยที่ไหลผ่านอำเภอแม่สอด ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า แม่โละคี (คี หมายถึง ลำห้วย)

แม่สอด หมายถึง สถานที่ที่นำช้างไปเดินวนไปเวียนมา ตามตำนานเล่าว่าในอดีตชาวบ้านติดตามจับช้างเผือกเชือกหนึ่งไปตามที่ต่างๆ แต่ก็ไม่พบ ในที่สุดก็ไปพบที่บ้านแม่ปะ (ปะ ในภาษาไทยถิ่นเหนือ แปลว่า พบ เจอ) แล้วจึงพาช้างเดินสอดไปสอดมา (เดินวนไปวนมา) ในสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งต่อมาชาวบ้านเรียกกันว่า “แม่สอด”

6. อัมผาง

6.1 ความหมายตรงตามรูปภาษา

อัม ก. โอบยกขึ้น, ยกขึ้นไว้กับตัว, เช่น อัมเด็ก; หอบไป, พาไป, เช่น เมฆอัมฝน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1388)

ผาง ว. เสียงดังอย่างเอามือตบสิ่งของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 733)

อัมผาง หมายถึง โอบยกขึ้นอย่างดัง

6.2 ความหมายตามตำนาน

อัมผาง เพี้ยนมาจากภาษากะเหรี่ยงว่า “อุผละ” ซึ่งมีความหมายว่า กระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่เอกสารเดินทาง เนื่องจาก อัมผางเดิม เป็นจุดตรวจหนังสือเดินทางของชาวพม่าที่เข้ามาค้าขายในเขตไทย ในสมัยก่อนพม่าจะนำเอกสารใส่กระบอกไม้ไผ่มีฝาปิดเพื่อป้องกันฝนและการฉกขโมยระหว่างการเดินทาง เมื่อมาถึงอัมผางก็จะเปิดกระบอกไม้ไผ่ที่เก็บเอกสารเพื่อแสดงให้เจ้าหน้าที่ในเขตไทยตรวจประทับตรา กระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่เอกสารเดินทางนี้ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “อุผละ” ต่อมาเพี้ยนเป็น “อัมผาง” ซึ่งเป็นชื่อของ อ.อัมผางในปัจจุบัน

ชื่อหมู่บ้าน

หมู่บ้าน (กฎ) น. ท้องที่ที่รวมบ้านหลายบ้านให้อยู่ในความปกครองอันเดียวกัน และมีประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าปกครอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1263-1264)

1. ทีโพจิ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ทีโพ เพี้ยนมาจากคำว่า “ทีโพ” (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ลำธาร ลำห้วยเล็กๆ

จิ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง นา

ทีโพจิ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ลำห้วยเล็กๆ ที่ไหลเข้านา (สัมภาษณ์)

2. ปะหละทะ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ปะหละ เพี้ยนมาจากคำว่า “ปล้า” (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ปล่อยให้ เป็นอิสระ
 ทะ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ปากห้วย
 ปล้าทะ หมายถึง ปากห้วยที่เป็นสถานที่ปล่อยสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นอิสระ (สัมภาษณ์)

3. แปโดทะ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

แปโด เพี้ยนมาจากคำว่า “ปะโด” (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ดันไม้ชนิดหนึ่ง
 ขึ้นทั่วไปในป่าที่มีความชื้น โดยเฉพาะริมห้วย (สัมภาษณ์)
 ทะ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ปากห้วย
 ปะโดทะ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ปากห้วยที่มีต้นปะโดขึ้นอยู่

4. เลตองคุ

ความหมายตรงตามรูปภาษา

เลตองคุ เพี้ยนมาจากคำว่า “เลตอ โคะ” (ภาษากะเหรี่ยง) ซึ่งมีความหมายว่า บนหน้า
 ผาที่ทับซ้อนกัน (สัมภาษณ์)
 เล (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง หน้าผา (สุริยา, 2529: 609)
 ตอ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ซ้อนกัน (สัมภาษณ์)
 โคะ (ภาษากะเหรี่ยง) หมายถึง ยอด ส่วนบนสุด (สัมภาษณ์)

5. อัมผางคี

ความหมายตรงตามรูปภาษา

“คี” ในภาษากะเหรี่ยง หมายถึง ขุนห้วย หรือต้นกำเนิดของลำห้วยนั่นเอง
อัมผางคี หมายถึง ต้นกำเนิดของลำห้วยอัมผาง

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวอื่น

1. ตรอกบ้านจีน

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ตรอก หมายถึง ทางที่แยกจากถนนใหญ่และมีขนาดเล็กกว่าถนน
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 426)

บ้าน น. ที่อยู่ เช่น เลขบ้าน เข้าบ้าน, สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เช่น บ้านพักตากอากาศ บ้านเช่า, บริเวณที่เรือนตั้งอยู่ เช่น เขตบ้าน, หมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน, ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่ เช่น สร้างเป็นบ้านเป็นเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 623)

จีน น. ชื่อประเทศและชนชาติที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพรมแดนติดต่อกับมองโกเลีย รัสเซีย เวียดนาม ลาว พม่า ภูฏาน เนปาล อินเดีย คีร์กีซ และคาซัคสถาน มีภาษาพูดและอักษรของตนเองใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 314)

ตรอกบ้านจีน หมายถึง ทางที่แยกจากถนนใหญ่และมีขนาดเล็กกว่าถนน ซึ่งมีสิ่งปลูกสร้างเป็นที่อยู่อาศัยของคนจีน

ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า

ความหมายตรงตามรูปภาษา

สะพาน น. สิ่งปลูกสร้างที่ทำสำหรับข้ามแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น บางทีทำยื่นลงในน้ำสำหรับขึ้นลง, ไม้ที่ทอดระหว่างหัวเสาสำหรับรับคอสองของอาคารที่เป็นตึกโบราณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1154)

มิตรภาพ น.ความเป็นเพื่อน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 861)

ไทย น. ชื่อประเทศและชนชาติที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนติดต่อกับลาว เขมร มาเลเซีย และพม่า, ชนเชื้อชาติไทยมีหลายสาขาคู่ด้วยกัน เช่น ไทยดำ, ไทยขาว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 861)

พม่า น. ชื่อประเทศและชนชาติหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 756)

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า หมายถึง สะพานที่แสดงถึงความเป็นเพื่อนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า

ตลาดริมเมย

ความหมายตรงตามรูปภาษา

ตลาด น. ที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่างๆ ; (กฎ) สถานที่ซึ่งปรกจัดไว้ให้ผู้ค้าใช้เป็น ที่ชุมนุมเพื่อจำหน่ายสินค้าประเภทสัตว์ เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ หรืออาหารอันมีสภาพเป็นของสด ประกอบหรือปรุงแล้วหรือของเสียง่าย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีการจำหน่ายสินค้าประเภทอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม และหมายความรวมถึงบริเวณซึ่งจัดไว้สำหรับให้ผู้ค้าใช้เป็น ที่ชุมนุมเพื่อจำหน่ายสินค้า

ประเภทดังกล่าวเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราวหรือตามวันที่กำหนด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 433)

ริม น. ชาย, ขอบ เช่น ริมคลอง ริมฟ้า ริมโต๊ะ.

บ. ใกล้, ชิด เช่น นั่งริมหน้าต่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 958)

เมย น. หญิงสาว (อรุณรัตน์ และคณะ, 2539: 534)

ชื่อแม่น้ำที่เป็นพรมแดนทางทิศตะวันตกกั้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า

ตลาดริมเมย หมายถึง ที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย

ตารางที่ 1 แสดงผลสรุปความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

ประเภท สถานที่ท่องเที่ยว	ความหมายที่พบ	ความหมายตรง ตามรูปภาษา	ความหมาย เปรียบเทียบ	ความหมายตาม ตำนาน
1. ธรรมชาติ				
2. ประวัติศาสตร์		31	2	8
โบราณวัตถุสถาน		16	-	10
ศาสนา				
3. ศิลปวัฒนธรรม		12	-	5
4. สิ่งก่อสร้างที่มนุษย์ สร้างขึ้น		2	-	-
รวม		61	2	23

ตารางที่ 1 อธิบายได้ว่า จากการศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก จำนวนทั้งสิ้น 62 ชื่อ เป็นชื่อที่มีความหมายตรงตามรูปภาษา จำนวน 61 ชื่อ จำแนกเป็นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จำนวน 31 ชื่อ ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน จำนวน 16 ชื่อ ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม จำนวน 12 ชื่อ ชื่อสถานที่

ท้องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 2 ชื่อ มีเพียง 1 ชื่อ นั่นคือ คอยแม่ระเมิง ซึ่งไม่มีความหมายปรากฏ และจากชื่อเหล่านั้นพบว่ามีความหมายเปรียบ จำนวน 2 ชื่อ ซึ่งเป็นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ นั่นคือ คอยสอยมาลัย และน้ำตกผาเทวะ ส่วนชื่อที่มีความหมายตามตำนานพบ จำนวน 23 ชื่อ จำแนกเป็นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จำนวน 8 ชื่อ ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน จำนวน 10 ชื่อ ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม จำนวน 5 ชื่อ

การตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก สามารถจัดแบ่งหมวดหมู่ตามลักษณะของการตั้งชื่อได้ดังนี้

ตั้งชื่อตามลักษณะทางภูมิประเทศที่ปรากฏ

1. ตั้งชื่อตามลักษณะของน้ำผา ได้แก่ น้ำตกผาลาด น้ำตกผาน้อย น้ำตกผาเท
2. ตั้งชื่อตามลักษณะของหิน ได้แก่ สะพานหินธรรมชาติ พระธาตุหินกั้วคอย-ดินกั้ว วัฒนียบรรพตวรวิหาร
3. ตั้งชื่อตามลักษณะของภูเขา ได้แก่ คอยหัวหมด วัดเขาถ้ำ วัดคอนแก้ว เนินพิสวง
4. ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่มองเห็นโดยรอบ ได้แก่ ม่อนกั้วลม วัดชุมพลคีรี

ตั้งชื่อตามชื่อของแม่น้ำลำธาร

1. ตั้งชื่อตามชื่อแม่น้ำ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่เมย ตลาดริมเมย
2. ตั้งชื่อตามชื่อลำห้วย ได้แก่ น้ำตกผาขาว-ผาแดง ถ้ำธารลอดผาขาวผาแดง

ตั้งชื่อตามชื่อพืช

ได้แก่ ต้นกระบากใหญ่ น้ำตกป่าห้วย ผาปรง

ตั้งชื่อตามชื่อสัตว์

ได้แก่ น้ำตกผาผึ้ง น้ำตกผึ้งหลวง

ตั้งชื่อตามชื่อบุคคล

1. ตั้งชื่อตามบุคคลที่ก่อสร้างหรือค้นพบ ได้แก่ วัดสีตลาราม อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ ม่อนพูนสุดา ม่อนครุบาใต้ วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง
2. ตั้งชื่อตามบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ศาลเจ้าพ่อพะวอ
3. ตั้งชื่อตามชื่อบุคคลเพื่อเทิดพระเกียรติ หรือให้เกียรติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ เขื่อนภูมิพล

ตั้งชื่อตามตำนาน หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

1. ตั้งชื่อตามตำนาน หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ หรือเจ้าเมือง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติลานสาง น้ำตกลานสาง น้ำตกลานเลี้ยวม้า วัดคอยข่อยเขาแก้ว คอกช้างเผือก เจดีย์ยุทธหัตถี ผาสามเงา ศาลหลักเมืองสี่มหาราช
2. ตั้งชื่อตามตำนานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัดพระบรมธาตุ
3. ตั้งชื่อตามเรื่องราวของกลุ่มชนที่เกี่ยวข้องกับในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ได้แก่ ตรอกบ้านจัน อำเภอบ้านดง อำเภอบ้านตาก

ตั้งชื่อตามสถานที่ที่มีอยู่เดิม

1. ตั้งชื่อตามชื่อตำบล หรือหมู่บ้านที่สถานที่ท่องเที่ยว นั้นตั้งอยู่ หรืออยู่ใกล้เคียง ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาน้ำ ถ้ำแม่กาน้ำ น้ำตกแม่ระเมิง ถ้ำแม่อุสุ น้ำตกป่าหมาก

2. ตั้งชื่อตามชื่ออุทยานแห่งชาติ ได้แก่ น้ำตกขุนพะวอ บ่อน้ำร้อนพาเจริญ
3. ตั้งชื่อตามสถานที่อื่นๆ ได้แก่ น้ำตกขาวดอย อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ

ตั้งชื่อตามคำภาษากะเหรี่ยง

1. ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ น้ำตกที่ล่อเล น้ำตกที่ล่อชู น้ำตกที่ล่อจ่อ
หมู่บ้านเลตองคุ หมู่บ้านทิโพจิ
2. ตั้งชื่อตามชื่อพืช ได้แก่ หมู่บ้านแปโคทะ ถ้ำตะโคะบี
3. ตั้งชื่อตามชื่อลำห้วย ได้แก่ หมู่บ้านอู่มผางคี อำเภอแม่สอด
4. ตั้งชื่อตามเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีต ได้แก่ อำเภออู่มผาง หมู่บ้านปะหละทะ

ตั้งชื่อเพื่อความเป็นมงคลนาม

ได้แก่ สวนเทพพิทักษ์ วัดโพธิคุณ วัดไทยวัฒนาราม สะพานมิตรภาพไทย-พม่า อำเภอ
พบพระ

ลักษณะอื่นๆ

1. ตั้งชื่อเพื่อเป็นการเปรียบเทียบ ได้แก่ ดอยสอยมาลัย น้ำตกผาเทวะ
2. ไม่ทราบแน่ชัด ได้แก่ อำเภอแม่ระมาด

ตารางที่ 2 แสดงผลสรุปลักษณะการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

ลักษณะ การตั้งชื่อ	ประเภทสถานที่ ท่องเที่ยว	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา	ศิลป วัฒนธรรม	สิ่งก่อสร้าง ที่มนุษย์ สร้างขึ้น
1. ตั้งชื่อตามลักษณะทาง ภูมิประเทศ		7	5	-	-
2. ตั้งชื่อตามชื่อของแม่น้ำ ลำธาร		3	-	-	1
3. ตั้งชื่อตามชื่อพืช		3	-	-	-
4. ตั้งชื่อตามชื่อสัตว์		2	-	-	-
5. ตั้งชื่อตามชื่อบุคคล		5	4	-	1
6. ตั้งชื่อตามตำนาน หรือ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์		3	6	3	-
7. ตั้งชื่อตามสถานที่ที่มี อยู่เดิม		9	-	-	-
8. ตั้งชื่อตามคำภาษากะเหรี่ยง		4	-	7	-
9. ตั้งชื่อเพื่อเป็นมงคลนาม		1	2	1	1
10. ตั้งชื่อในลักษณะอื่นๆ		2	-	1	-
รวม		39	17	12	3

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติตั้งชื่อตามสถานที่ที่มีอยู่เดิมมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ ตั้งชื่อตามลักษณะทางภูมิประเทศ สถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา ตั้งชื่อตามตำนาน หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ ตั้งตามลักษณะทางภูมิประเทศ สถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมตั้งชื่อตามคำภาษากะเหรี่ยงมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ ตั้งชื่อตามตำนาน หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ตั้งชื่อตามชื่อแม่น้ำ ตามชื่อบุคคล และเพื่อเป็นมงคลนามจำนวนที่เท่ากัน

การเปลี่ยนแปลงชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

จากการศึกษาชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ผู้วิจัยพบว่า บางชื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งจำแนกการเปลี่ยนแปลงได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านคำ และการเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงมีจำนวน 7 ชื่อ ได้แก่ ทิลอเล ทิลอซู ทิลอจ่อ เลตองคุ ทิโพจิ ปะหละทะ แปะโดทะ

ชื่อ “ทิลอเล” มีการเปลี่ยนแปลงเสียงจาก คำว่า “ทีหล่อเล” ในภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่ 2 จากเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ตก / ɛː/ เป็นเสียงวรรณยุกต์กลาง-ระดับ / ɔː/ เพื่อความสะดวกในการออกเสียงวรรณยุกต์ระดับเดียวกับเสียงของพยางค์แรก

ชื่อ “ทิลอซู” มีการเปลี่ยนแปลงเสียงจาก คำว่า “ทีหล่อซู” ในภาษากะเหรี่ยง เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่ 2 จากเสียงวรรณยุกต์ต่ำระดับ / ɛː/ เป็นเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ / ɔː/ และเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 3 จากเสียง /ch/ เป็นเสียง / s /

ชื่อ “ทิลอจ่อ” มีการเปลี่ยนแปลงของเสียงในลักษณะเดียวกับ ชื่อ “ทิลอเล” กล่าวคือ ชื่อ “ทิลอจ่อ” เปลี่ยนแปลงจากคำว่า “ทีหล่อจ่อ” ในภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่ 2 จากเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ตก / ɛː/ เป็นเสียงวรรณยุกต์กลาง-ระดับ / ɔː/ เพื่อความสะดวกในการออกเสียงวรรณยุกต์ระดับเดียวกับเสียงของพยางค์แรก

ชื่อ “ทิโพจิ” มีการเปลี่ยนแปลงเสียงจากคำว่า “ทีโพจิ” ในภาษากะเหรี่ยง เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงสระในพยางค์แรก จาก / iː/ เป็น / i/ ซึ่งเปลี่ยนจากสระเสียงยาว เป็นสระเสียงสั้น

ชื่อ “เลตองคุ” มีการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “เลตอโคะ” ในภาษากะเหรี่ยง เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์และเสียงพยัญชนะท้ายในพยางค์ที่ 2 จากเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ระดับ /

เะ:/ เป็นเสียงวรรณยุกต์ กลาง-ระดับ / เะ:/ และเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนพยัญชนะท้ายโดยการเพิ่มเสียงพยัญชนะท้าย / เะ:/ เป็น / เะ:ง / นอกจากนี้ยังเปลี่ยนแปลงเสียงสระในพยางค์สุดท้ายด้วย คือ เปลี่ยนจากเสียง / o / เป็น / u /

ชื่อ “ปะหละทะ” มีการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “ปล้าทะ” ในภาษากะเหรี่ยง เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการเพิ่มเสียงสระในพยัญชนะต้นของพยางค์แรกซึ่งเป็นพยัญชนะควบกล้ำโดยออกเสียงเป็น 2 พยางค์ จาก / plâ:/ เป็น / pa là /

ชื่อ “แปโดทะ” มีการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “ปะโดทะ” ในภาษากะเหรี่ยง เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงสระ ในพยางค์แรก โดยเปลี่ยนจาก / a / เป็น / ะ:/

การเปลี่ยนแปลงด้านคำ

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านคำ มี 2 ชื่อ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำ และทำให้ความหมายของคำนั้นเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ชื่อที่เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แก่ พบพระ และอุ้มผาง

จากการศึกษาที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากพบว่า ชื่อ “พบพระ” เปลี่ยนมาจาก “เพอะพะ” ซึ่งเป็นภาษาถิ่นมีความหมายว่า โคลนเปรอะเลอะเทอะ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำว่า “เพอะพะ” เป็น “พบพระ” จึงทำให้ความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ชื่อ “อุ้มผาง” เปลี่ยนแปลงมาจากคำว่า “อุผละ” ซึ่งเป็นภาษากะเหรี่ยง มีความหมายว่า กระบอไม้ไผ่สำหรับใส่เอกสารเดินทาง

การเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่

จากการศึกษาชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากพบว่า ชื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงใหม่นั้น มีจำนวนทั้งสิ้น 10 ชื่อ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ บ่อน้ำร้อนพาเจริญ น้ำตกขุนพะวอ น้ำตกผาทะเว วัดมณีบรรพตวรวิหาร วัดสีตลาราม

วัดไทยวัดนาราม วัดชุมพลคีรี เชื้อนภูมิพล ซึ่งสามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ตามสาเหตุต่างๆ ดังนี้

1. เพื่อเทิดพระเกียรติ และแสดงความเคารพ ชื่อสถานที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ เชื้อนภูมิพล

อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช มีชื่อเดิมว่า อุทยานแห่งชาติคันกระบากใหญ่ ซึ่งชื่อเดิมมีที่มาจากชื่อต้นไม้ขนาดใหญ่ซึ่งถูกค้นพบในเขตอุทยานแห่งชาตินี้ ต่อมากองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ พิจารณาเห็นว่า เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแด่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งในอดีตเคยดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่อุทยาน ตลอดจนเพื่อเป็นการรำลึกถึงสถานที่อันมีค่าทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย เนื่องจาก ในสมัยโบราณพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นเส้นทางเดินทัพของขุนสามชน เจ้าเมืองจอดเพื่อบุกเข้าตีเมืองตากซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของไทยในขณะนั้น นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางเดินทัพของพม่า โดยพระเจ้าอลองพญาภักษัตริย์พม่าคราวยกทัพกลับจากการล้อมกรุงศรีอยุธยาขณะเสด็จกลับระหว่างทางทรงประจวบแลสิ้นพระชนม์ในป่าแห่งนี้ กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เพื่อใช้พระนามของสมเด็จพระเจ้าตากสินเป็นชื่ออุทยานแห่งชาติแห่งนี้แทนชื่อเดิม

อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ มีชื่อเดิมว่าอุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่กาษา เนื่องจากเส้นทางอุทยานฯ จะจัดตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติ บริเวณใกล้กับน้ำตกแม่กาษา ซึ่งอยู่ในเขต ต.แม่กาษา อ.แม่สอด จ.ตาก แต่เนื่องจากไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมที่จะจัดตั้งที่ทำการอุทยานได้ จึงจะย้ายมาจัดตั้งบริเวณใกล้ๆ ศาลเจ้าพ่อพะวอ ซึ่งเจ้าพ่อพะวอเป็นผู้ซึ่งประชาชนชาวจังหวัดตากให้ความเคารพนับถือ โดยเชื่อกันว่า “พะวอ” เป็นนายด่านแม่ละเมาชาวกะเหรี่ยงที่ต่อสู้กับข้าศึกอย่างกล้าหาญจนเสียชีวิตบริเวณภูเขาที่ศาลแห่งนี้ตั้งอยู่ จึงเปลี่ยนชื่ออุทยานฯ แห่งนี้ เป็นอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพสักการะแด่เจ้าพ่อพะวอ แต่อย่างไรก็ตามที่ทำการอุทยานฯ แห่งนี้ ก็ได้จัดตั้งอยู่บริเวณดังกล่าวอีกครั้ง หากแต่ย้ายไปตั้งอยู่ในเขต ต.สามหมื่น อ.แม่ระมาด จ.ตาก แต่ทางอุทยานฯ พิจารณาเห็นว่าแม้ไม่ได้จัดตั้งที่ทำการอุทยานฯ บริเวณขุนเขาพะวอ แต่ชื่อ “อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ” นี้มีความเป็นสิริมงคล จึงใช้ชื่อนี้

เชื้อนภูมิพล เดิมมีชื่อว่า เชื้อนยันฮี ชื่อเดิมนี้มีที่มาจากชื่อภูเขายันฮี ซึ่งเป็นบริเวณเดิมของสถานที่ก่อสร้างเขื่อน (ปรากฏชื่อโครงการก่อสร้างเขื่อนว่า โครงการยันฮี) แต่ก่อสร้าง

ยังมีแล้วเสร็จ เนื่องจากพบว่าโครงสร้างของชั้นหินใต้ดินนั้นมีเอื้ออำนวยเท่าที่ควร จึงได้สำรวจสถานที่ก่อสร้างใหม่ พบว่า บริเวณเขาแก้ว ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือขึ้นไปมีลักษณะภูมิประเทศและลักษณะทางธรณีวิทยาที่เหมาะสมแก่การก่อสร้างเขื่อนอเนกประสงค์ขนาดใหญ่เป็นอย่างมาก จึงเปลี่ยนสถานที่ก่อสร้างจาก เขายันฮิมาก่อสร้างที่เขาแก้วแทน เมื่อสร้างเสร็จเขื่อนยันฮิมเป็นเขื่อนอเนกประสงค์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระปรมาภิไธยเป็นชื่อเขื่อนว่า “เขื่อนภูมิพล” ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา

2. เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวนี้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ ได้แก่ บ่อน้ำร้อนพาเจริญ และน้ำตกขุนพะวอ

บ่อน้ำร้อนพาเจริญ เดิมมีชื่อว่า บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนก เนื่องจากบ่อน้ำร้อนแห่งนี้อยู่ในเขตพื้นที่ หมู่บ้านห้วยน้ำนก ต.พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก จึงตั้งชื่อบ่อน้ำร้อนแห่งนี้ตามชื่อหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้อยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ ทางอุทยานฯ เห็นว่า น่าจะใช้ชื่อเดียวกับชื่อของน้ำตกและชื่อของอุทยานแห่งชาตินี้ ซึ่งเป็นชื่อที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ดังนั้น การเปลี่ยนชื่อเป็นบ่อน้ำร้อนพาเจริญ น่าจะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

น้ำตกขุนพะวอ เดิมมีชื่อว่า น้ำตกห้วยโป่ง เนื่องจากลำห้วยโป่งเป็นต้นน้ำของน้ำตกแห่งนี้ ต่อมาทางอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ เห็นว่าน้ำตกแห่งนี้เป็นจุดเด่นของทางอุทยานฯ และอยู่ไม่ไกลจากที่ทำการอุทยานฯ มากนักจึงนำใช้ชื่อเดียวกับชื่อของอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักน้ำตกแห่งนี้ให้มากขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อน้ำตกห้วยโป่ง เป็นน้ำตกขุนพะวอ

3. เพื่อความไพเราะ โดยการเปลี่ยนจากชื่อเดิมซึ่งเป็นคำไทย หรือ คำภาษาถิ่น เป็นคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตซึ่งมีความไพเราะกว่า การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ ได้แก่ วัดมณีบรรพตวรวิหาร วัดสีตลาราม วัดไทยวัฒนาราม วัดชุมพลคีรี

วัดมณีบรรพตวรวิหาร เดิมชื่อว่า วัดเขาแก้ว เมื่อวัดนี้ได้รับการสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร จึงมีการเปลี่ยนแปลงชื่อใหม่เป็นวัดมณีบรรพตวรวิหาร แต่ยังคงยึดถือความหมายของชื่อเดิม นั่นคือ วัดตั้งสร้างบนภูเขาที่มีหินแก้วน้ำค้าง

วัดสีตลาราม เดิมชื่อว่า วัดน้ำหัก ชื่อเดิมของวัดนี้มีที่มาจากลักษณะทางภูมิประเทศ ซึ่งในอดีตวัดนี้อยู่ใกล้กับฝั่งของแม่น้ำปิง ซึ่งบริเวณนั้นแม่น้ำมีกระแสน้ำหักวน เนื่องจากกระแสน้ำจากลำห้วยแม่ท้อซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามได้ไหลพุ่งมาตัดกับกระแสน้ำของแม่น้ำปิง ทำให้กระแสน้ำของแม่น้ำปิงหักเบนมายังทำนน้ำวัดนี้ เมื่อ พ.ศ. 2448 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานชื่อใหม่เป็น “วัดสีตลาราม” สันนิษฐานว่าตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้สร้างวัด นั่นคือ หลวงจิตร จานงก์วานิช ซึ่งมีชื่อเดิมว่า บุญเย็น เนื่องจากสีตลมีความหมายว่า เย็น

วัดไทยพัฒนาราม เดิมชื่อ วัดแม่ดาวเจี๊ว เนื่องจากเป็นวัดในหมู่บ้านแม่ดาว ซึ่งในอดีตเป็นชุมชนของชาวไทยใหญ่ เมื่อเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น วัดไทยพัฒนาราม ทำให้ความหมายเปลี่ยนไปเป็นวัดไทยที่มีความเจริญรุ่งเรือง

วัดชุมพลคีรี เดิมชื่อ วัดกลาง (ชาวบ้านซึ่งเป็นคนไทยถิ่นเหนือ ออกเสียงว่าวัดกำง) วัดนี้เป็นวัดแรกในชุมชนอีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนอีกด้วย เมื่อเปลี่ยนชื่อเป็นวัดชุมพลคีรี ทำให้ความหมายเดิมหายไป แต่หมายถึงวัดที่เป็นที่ชุมนุมของผู้คนที่อยู่ในเมืองแห่งขุนเขา

4. เพื่อความเหมาะสมกับลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุผลนี้มีเพียง 1 ชื่อ ได้แก่ น้ำตกผาเทวะ ซึ่งมีลักษณะสวยงามและสูงใหญ่ เปลี่ยนจากชื่อเดิม คือ น้ำตกแม่สลิดน้อย

ตารางที่ 3 แสดงผลสรุปการเปลี่ยนแปลงชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

ลักษณะ การเปลี่ยนแปลง	ประเภทสถานที่ ท่องเที่ยว	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา	ศิลป วัฒนธรรม	สิ่งก่อสร้าง ที่มนุษย์ สร้างขึ้น
1. ด้านเสียง		3	-	4	-
2. ด้านคำ		-	-	2	-
3. เปลี่ยนเป็นชื่อใหม่		5	4	-	1
รวม		8	4	6	1

จากตารางที่ 3 อธิบายได้ว่า ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากมีการเปลี่ยนแปลง 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านคำ การเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่

สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ พบการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง พบจำนวน 3 ชื่อ การเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ พบจำนวน 5 ชื่อ

สถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนา พบการเปลี่ยนแปลงเพียงลักษณะเดียว คือ เปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ จำนวน 4 ชื่อ

สถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมพบการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง พบจำนวน 4 ชื่อ การเปลี่ยนแปลงด้านคำ พบจำนวน 2 ชื่อ

สถานที่ท่องเที่ยวประเภทสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นพบการเปลี่ยนแปลงเพียงลักษณะเดียว คือ เปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ จำนวน 1 ชื่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

จากการศึกษาชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากพบว่า ชื่อสถานที่ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยจำแนกผลการศึกษาออกเป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพและทางธรรมชาติของแผ่นดิน รวมถึงความสูงต่ำของผิวโลก ทะเลสาบ ถนนหนทาง และเมืองต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 825)

ภูมิประเทศของจังหวัดตาก โดยทั่วไปเป็นป่าไม้ และเทือกเขาสูง โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงเป็นทิวเขาถนนธงชัยที่สลับซับซ้อน นอกจากความอุดมสมบูรณ์ด้านป่าไม้แล้ว ยังมีความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรณีอีกด้วย ซึ่งทรัพยากรธรณีเหล่านั้น ประกอบด้วยหินต่างๆ

หลายชนิด เช่น หินแกรนิต หินแกรโนไดโอไรต์ ซึ่งพบเป็นบริเวณกว้างด้านตะวันออกของพื้นที่ตั้งแต่เหนือจรดใต้ ดังนั้นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ รองลงมาคือสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้นบ่งบอกว่าเป็นสถานที่บนภูเขา หรือสร้างอยู่บนภูเขา หรือที่สูง มักปรากฏคำว่า คอย ดอน ม่อน เขา เนิน ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ได้แก่ คอยหัวมด คอยสอยมาลัย ม่อนกั่วลม ม่อนพุนสุดา ม่อนกรุบาไส เนินพิสวง วัดดอนแก้ว วัดมณีบรรพต วรวิหาร (วัดเขาแก้ว) พระธาตุหินกั้วคอยคินกี วัดคอยข่อยเขาแก้ว
2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้นบอกลักษณะบางประการของหินที่ภูเขา (ผา) ซึ่งเป็นชื่อของน้ำตก ได้แก่ น้ำตกผาลาด น้ำตกผาเท น้ำตกผาน้อย น้ำตกผาผึ้ง น้ำตกผาเทวะ น้ำตกผาขาวผาแดง ถ้ำธารลอดผาขาวผาแดง
3. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้นแสดงให้เห็นถึงสภาพป่าไม้ หรือชนิดของต้นไม้ ได้แก่ ต้นกระบากใหญ่ น้ำตกป่าหมาก น้ำตกป่าหวาย ผาปรง ถ้ำตะโกะบี
4. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้นแสดงลักษณะภูมิประเทศในลักษณะอื่นๆ ได้แก่ สะพานหินธรรมชาติ

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับตำนานหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

ตำนาน หมายถึง เรื่องราวมนานที่เล่ากันสืบๆ มา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 462)

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือความเป็นมาตามที่เป็นที่กไว้เป็นหลักฐาน

จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน เชื่อกันว่าเป็นเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัยเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เดิมเป็นเมืองที่พวกมอญสร้างขึ้น เพราะอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง และอยู่

บริเวณปากแม่น้ำวัง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมในสมัยนั้น แต่อย่างไรก็ตามยังมิได้มีการสำรวจหรือขุดค้นอย่างละเอียดจึงไม่ปรากฏร่องรอยทางโบราณคดีว่าเป็นเมืองของชาวมอญจริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังมีตำนานช่วยสนับสนุนว่าเมืองตากน่าจะเป็นเมืองที่มีมาก่อนกรุงสุโขทัย ตามตำนานกล่าวว่า เมืองตาก เดิมเคยเป็นเมืองราชธานีของแคว้นทางเหนือมาก่อน ต่อมาในสมัยของพระยาภาณุวรรณคิส ได้ย้ายจากเมืองตากไปครองเมืองละโว้แทน เมืองตากจึงถูกทิ้งร้าง ต่อมาพระนางจามเทวีพระราชธิดาของพระยาภาณุวรรณคิส กษัตริย์เมืองละโว้ได้เสด็จทางชลมารคมาตามลำน้ำปิงเพื่อขึ้นไปครองเมืองหริภุญไชย โดยระหว่างทางเกิดพายุฝนโหมกระหน่ำ จึงไม่สามารถเสด็จต่อไปได้ จึงต้องขึ้นฝั่งเพื่อประทับแรม และได้ทรงอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า หากพระองค์มีบุญญาบารมีจะได้ไปครองเมืองหริภุญไชย ขอให้พายุสงบลง ซึ่งคำอธิษฐานได้เป็นจริงตามนั้น พร้อมปรากฏเงาของพระพุทธรูป 3 องค์ ที่หน้าผาบริเวณที่ประทับแรม ตามตำนานนี้มีความสัมพันธ์กับชื่อ “ผาสามเงา” ซึ่งเป็นหน้าผาที่เจาะเป็นช่องลึกเข้าไปในเนื้อหินเรียงกัน 3 ช่อง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปิดทองช่องละองค์

ในสมัยสุโขทัย เมืองตากเริ่มปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากขึ้น กล่าวคือ เมืองตาก เป็นสมรภูมิยุทธหัตถีระหว่างพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับขุนสามชนเจ้าเมืองลพบุรี เมื่อครั้งที่ขุนสามชนได้ยกทัพเข้ามารุกรานเมืองตาก พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงทรงจัดทัพออกรบพร้อมด้วยพ่อขุนรามคำแหง ดังปรากฏหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า

...ขุนสามชนเจ้าเมืองลพบุรี มาที่เมืองตาก พ่อขุนไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนจับมาหัวขวา ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใส พ่อขุนหนีญญาจะเง้น กุบหนี กุขี้ช้างเบกพล กุขี้ช้างเข้าก่อนพ่อขุน กุขี้ช้างด้วยขุนสามชน ตนกูฟุ้งช้างขุนสามชน ชื่อมาสเมืองแพ้ว ขุนสามชนพ่ายแพ้ว พ่อขุนจึงขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง เพื่อกูฟุ้งช้างขุนสามชน...

จากหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงนี้เองที่ทำให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า เจดีย์ทรงดอกบัวตูม บนดอยช้างเหนือวัดพระบรมธาตุ ซึ่งเป็นเจดีย์ศิลปะสุโขทัย อาจมีความเกี่ยวข้องกับการทำยุทธหัตถีของพ่อขุนราม คำแหงกับพ่อขุนสามชนในครั้งนั้น ซึ่งปัจจุบันเจดีย์องค์นี้ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ มีชื่อเรียกว่า “เจดีย์ยุทธหัตถี” และจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดตาก

สถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในสมัยสุโขทัย คือ “คอกช้างเผือก” ซึ่งตามพงสาวดารกล่าวว่า

ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชครองเมืองสุโขทัยนั้น มะกะโทหนุ่มชาวมอญ ซึ่งรับราชการอยู่ในเมืองสุโขทัย ได้ลักลอบพาพระราชธิดาของพ่อขุนรามคำแหงหนีไปที่เมืองเมะตะมะ ต่อมามะกะโทได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์ ครองเมืองเมะตะมะ มีพระนามว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว ครึ่งหนึ่งมีช้างเผือกคู่ร้ายออกอาละวาด ณ เมืองตาก พ่อขุนรามคำแหงทรงทราบ พระองค์ทรงประกอบพิธีเลี้ยงทวยและทรงเลี้ยงสัตว์อริยฐานว่า หากช้างเผือกเชือกนี้เป็นช้างคู่बारมีของกษัตริย์นครใด ก็ขอให้บ้ายหน้าไปทางทิศนั้น สันคำอริยฐานช้างเผือกนั้น บ้ายหน้าไปทางทิศตะวันตก พ่อขุนรามคำแหงจึงทราบได้ทันทีว่าเป็นช้างคู่बारมีของเจ้าฟ้ารั่ว จึงให้ทหารนำพระราชสาสน์ไปแจ้งว่า จะนำช้างเผือกมามอบให้ โดยให้ทหารติดตามช้างเผือกมาจนถึงบริเวณเชิงเขาแห่งหนึ่งซึ่งมีแม่น้ำขวางกั้น จึงทำเพี้ยดล้อมเอาไว้ และทำพิธีมอบช้างให้กับพระเจ้าฟ้ารั่ว ณ ที่แห่งนี้ ดังนั้น จึงสันนิษฐาน “คอกช้างเผือก” แห่งนี้ คือ เพี้ยดล้อมจับช้างตามที่ปรากฏในพงสาวดารนั่นเอง

“ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะเมืองตากเป็นเมืองที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยดำรงตำแหน่งปลัดเมืองตาก หรือเจ้าเมืองตาก ซึ่งเป็นตำแหน่งสุดท้ายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อนที่จะทรงสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี แม้พระองค์จะทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 หรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่ชาวเมืองตากเรียกพระองค์ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช “ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” จึงเป็นสถานที่ที่ชาวเมืองตากสร้างขึ้น เพื่อแสดงความเคารพต่อองค์พระมหากษัตริย์ผู้มีพระมหากรุณาธิคุณต่อแผ่นดินไทยอย่างใหญ่หลวง

นอกเหนือจากศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่งที่มีความเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทั้งเมื่อครั้งที่พระองค์ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก และเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี สถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นได้แก่ “วัดคอยขอยเขาแก้ว” ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อครั้งที่ “พระยาตากสิน” ท่านเจ้าเมืองคนใหม่ได้ไปทำบุญตักบาตรที่วัดคอย ซึ่งฝังอยู่หลังหมู่บ้านป่ามะม่วงฝั่งขวาของแม่น้ำปิง เจ้าเมืองตาก

ได้ตั้งสัตยาธิษฐานขึ้นในครั้งนั้นว่า “ถ้าบารมีของข้าพเจ้าถึงซึ่งบรมสุขได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็ขอให้ข้าพเจ้าขว้างไม้เคาะระฆังอันนี้ไปถูกจำเพาะกลางเท้าด้วยแก้วที่คอดกัวยุ่มนั้นให้หักออกไป แต่ตัวด้วยแก้วนั้นอย่าได้เป็นอันตรายปรากฏว่าไม้เคาะระฆังขว้างไปถูกดังคำอธิษฐาน จึงนำลูกแก้วนั้นไปประดิษฐานไว้บนยอดเจดีย์ที่อยู่ที่วัดกลางสวนดอกไม้ ใกล้กับวัดคอยแห่งนั้น ต่อมาวัดนั้นจึงมีชื่อเรียกว่า “วัดคอยเขาแก้ว หรือวัดคอยข่อยเขาแก้ว”

“อุทยานแห่งชาติลานสาง” เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีตำนานเกี่ยวกับบุญญาธิการของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อเสร็จจากศึกปราบทัพพม่าที่เชียงใหม่ ทรงพักทัพอยู่ที่บ้านระแหง เมืองตาก มีชาวมอญมาสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก ทหารพม่าจึงติดตามมารุกราน พระองค์เสด็จฯ นำทัพไปรุกไล่จนพลัดหลงกับกองทัพด้วยสภาพพื้นที่เป็นป่าเขารกทึบ และเป็นเวลากลางคืนกองทัพมีโอกาสติดตามพระองค์ได้จึงพักทัพ ในขณะที่พักทัพอยู่นั้น ปรากฏแสงสว่างจ้าพุ่งสู่ท้องฟ้า และได้ยินเสียงม้าศึกร้อง เหล่าทหารจึงรีบไปและได้พบพระองค์ประทับม้าอยู่บนลานหิน มีแสงสว่างออกจากพระวรกาย ส่วนทหารพม่าหมอบอยู่โดยรอบ ขณะนั้นเป็นเวลาฟ้าสางพอดี ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนั้นว่า “ลานสาง” ซึ่งเป็นที่มาของชื่อน้ำตก และชื่อของอุทยานแห่งนี้ นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่า “น้ำตกลานเลี้ยงม้า” เป็นบริเวณกับที่หยุดพักไพร่พลและม้าศึกของกองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินนั่นเอง

นอกเหนือจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ยังมีพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่อีก 2 พระองค์ ที่มีความสัมพันธ์กับดินแดนเมืองตาก พระองค์แรกคือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อครั้งพระองค์ทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง แล้วทรงยกทัพจากพม่ากลับกรุงศรีอยุธยา โดยเดินเข้ามาทางด่านแม่ละเมา ทางผ่านเมืองตาก ซึ่งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในครั้งนั้น เป็นที่มาของตราประจำจังหวัดตาก นั่นคือ รูปสมเด็จพระนเรศวรทรงช้างต้นเหนือครุฑ หลังน้ำตกยี่โนนกอก เมื่อพระองค์ประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครงแล้วจึงนำกองทัพข้ามแม่น้ำสะโตงมาฝั่งตะวันออก เมื่อข้ามมาแล้วกองทัพพม่าติดตามมาด้านฝั่งตรงข้ามพอดี ทั้งไทยและพม่าต่างระดมยิงปืนใส่กัน สมเด็จพระนเรศวรทรงประทับบนหลังช้างใช้พระแสงปืนต้น โดยได้ตั้งสัตยาธิษฐานว่า “หากพระองค์จะทรงมีบุญญาธิการกอบกู้บ้านเมืองได้สำเร็จ ขอให้ยิงพระแสงปืนต้นนี้ไปถูกแม่ทัพพม่าถึงแก่ความตาย” ปรากฏว่าครั้งนั้น ขุนพลสุกรรมาแม่ทัพพม่าถูกกระสุนที่สมเด็จพระนเรศวรยิงไปถึงแก่ความตาย เมื่อแม่ทัพถึงแก่ความตาย กองทัพพม่าจึงถอยร่นกลับไป สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงนำไพร่พล เดินทางเข้ามายังด่านแม่ละเเมามายังเมืองตาก และเดินทางกลับกรุงศรีอยุธยา

พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่อีกพระองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์ทรงแต่งตั้งให้เมืองตากเป็นเมืองหน้าด่านสำหรับบัญชาการรบและเป็นที่ตั้งกองกำลังในการยกทัพไปตีหัวเมืองฝ่ายเหนือ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าเมืองตากเป็นเมืองมีความเกี่ยวข้องกับมหาราช ถึง 4 พระองค์ ดังนั้น ชื่อของ “ศาลหลักเมืองสี่มหาราช” จึงเป็นชื่อบ่งบอกความสัมพันธ์กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดตากที่สำคัญอีกชื่อหนึ่ง

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก นอกจากเป็นชื่อที่มีความสัมพันธ์พระมหากษัตริย์แล้ว ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ อีกด้วย เช่น “ศาลเจ้าพ่อพะวอ” จากการศึกษาที่มาของชื่อพบว่าตำนานเกี่ยวกับ “พะวอ” มีปรากฏ 2 ตำนานด้วยกัน ตำนานแรกกล่าวว่าพะวอเป็นนักรบชาวกะเหรี่ยง มีตำแหน่งเป็นนายด่านแม่ละเมาเมืองหน้าด่านของไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อีกตำนานกล่าวว่าท่านเป็นชาวเวียงจันทน์ ซึ่งหลบหนีจากการกดขี่ข่มเหงของเจ้าเมืองเวียงจันทน์ข้ามมาฝั่งไทย และเป็นทหารในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช แต่อย่างไรก็ตามแม้ตำนานของ “พะวอ” จะไม่มีความแน่ชัด แต่ “เจ้าพ่อพะวอ” ก็คือ เทพารักษ์ที่ชาวเมืองตากเคารพสักการะ เนื่องจากเชื่อว่าท่านเคยเป็นนักรบผู้เสียสละปกป้องผืนแผ่นดินไทย จากรุกรานของพม่า

“วัดพระบรมธาตุ” เป็นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับตำนานทางพระพุทธศาสนาของล้านนา นั่นคือ ตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งกล่าวไว้ว่าเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้จาริกแสดงธรรมไปในที่ต่างๆ และได้เสด็จมายังดอยมเหยงกะ เชื่อว่าเป็นบริเวณวัดพระบรมธาตุในปัจจุบัน พระพุทธทรงเห็นว่าเป็นบริเวณที่ร่มรื่นน่าเฝ้าใจในศาสนา จึงตรัสกับพระอรหันต์ที่ตามเสด็จว่า หากพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้วให้นำอัฐิกับพระเกศมาบรรจุไว้ที่นี่ให้ประชาชนสักการบูชา ดังนั้นเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานลง พระอรหันต์จึงได้นำพระอัฐิและพระเกศาของพระองค์มาที่ดอยมเหยงกะนี้โดยชาวบ้านช่วยกันสร้างเจดีย์ครอบไว้ ซึ่งตรงกับวันวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 พ.ศ. 40

“น้ำตกพาเจริญ” ตามประวัติของน้ำตกกล่าวว่า ชื่อของน้ำตกแห่งนี้มีความเกี่ยวข้องกับชื่อของผู้นำผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นผู้พบน้ำตกแห่งนี้คนแรก มีนามว่า “สหายพา” พื้นที่บริเวณนั้นในอดีตจึงเป็นที่ซ่อนตัวกำลังของผู้ก่อการร้าย ต่อมาเมื่อทางราชการปราบปรามกลุ่ม

ผู้ก่อการร้ายได้แล้ว ชาวบ้านจึงอพยพเข้ามาอาศัยอยู่พื้นที่บริเวณนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงเกิดเป็นชุมชนที่เจริญขึ้น จากเดิมชาวบ้านเรียกว่า “น้ำตกสหายพา” หรือ “น้ำตกพา” ต่อมาจึงต่อคำว่า “เจริญ” ท้ายชื่อน้ำตกซึ่งเป็นการบ่งบอกว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความเจริญขึ้นแล้ว ชื่อ “น้ำตกพาเจริญ” และ “อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ” จึงสามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตของชุมชนบริเวณนั้นได้

“ตรอกบ้านจีน” เป็นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอเมืองตาก ที่บ่งบอกเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของชนชาติจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย และได้ทำการค้าขายจนตั้งเป็นชุมชนการค้าที่รุ่งเรืองมากของจังหวัดตากในอดีต ถนนในตรอกนี้เป็นเพียงทางเดินเท้า บ้านแต่ละหลังจะมุงหลังคาบ้านชนกันจึงเป็นที่ร่มใช้เดินถึงกันได้ตลอด สินค้าที่จำหน่ายมีทุกชนิด เช่น ถ้วยชาม เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องนอน เครื่องอัฐฐาบริหาร ยาสมุนไพร ขนมอบเคี้ยว ฯลฯ แม้ในปัจจุบันจะไม่มีภาพเหล่านั้นปรากฏอยู่แล้ว แต่ชื่อและลักษณะการก่อสร้างบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวยังคงสะท้อนเหตุการณ์ในอดีตได้เป็นอย่างดี

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือ แบบอย่างที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่แสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงประกอบด้วย ภาษา ความคิด ความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติ ข้อห้าม หลักการ ขนบประเพณี เครื่องมือ เทคนิควิทยาการ ผลงานด้านศิลปะ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีการต่างๆ การพัฒนาของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับการศึกษาของมนุษยชาติ ที่นำไปสู่การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ความสำเร็จ สืบต่อกันไป ตามชั่วอายุคน (Encyclopaedia Britannica, inc, 1987:784)

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อ และวัฒนธรรมด้านภาษา ดังนี้

1. ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่ก็ตาม การยอมรับนับถือนี้อาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่พิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มีหลักฐานที่นำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากมีความสัมพันธ์กับความเชื่อในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

1.1 ความเชื่อเรื่องวิญญาณผีบรรพบุรุษ ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ศาลเจ้าพ่อพะวอ และศาลหลักเมืองสี่มหาราช วิญญาณผีบรรพบุรุษแม้จะมีหรือไม่มีตัวตนก็ตาม แต่ชาวบ้านเชื่อว่าสามารถช่วยเหลือคุ้มครองตนให้ได้รับความสุข และความร่มเย็นสืบไป

1.2 ความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์และบุญบารมี ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อดังกล่าวนี้ ได้แก่ ผาสามเงา เป็นความเชื่อเรื่องบุญบารมีของพระนางจามเทวี รัชกาลยี่สิบสองระวะ เมื่อครั้งเสด็จทางชลมารคผ่านเมืองตาก น้ำตกลานสางและอุทยานแห่งชาติลานสาง เป็นความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์และบุญบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่สามารถทำให้ข้าศึกยอมสวามิภักดิ์ และมีปาฏิหาริย์แสงสว่างเกิดขึ้น วัดคอยข่อยเขาแก้ว เป็นความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์และบุญบารมีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก และได้อธิษฐานเสี่ยงทายบารมีว่าพระองค์จะได้ครองราชย์เป็นกษัตริย์หรือไม่ ซึ่งความเชื่อต่างๆ เหล่านี้กลายเป็นที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว

1.3 ความเชื่อเรื่องมงคลนาม กล่าวคือ ชื่อสถานที่ที่มีความไพเราะและมีความหมายเป็นสิริมงคล เชื่อกันว่าย่อมทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในสถานที่แห่งนั้นมีความเป็นสิริมงคลตามไปด้วย ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อในลักษณะนี้ ได้แก่ วัดไทยพัฒนาราม วัดโพธิคุณ สวนเทพพิทักษ์ อำเภอบพพระ จากการศึกษามาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากนี้ พบว่า ชื่อที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องความหมายของคำนี้ไม่เพียงแต่เป็นความเชื่อของคนไทยเราเท่านั้น แต่ยังปรากฏในกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงอีกด้วย ดังเช่น ชื่อถ้ำเม่อสุ ซึ่งมีที่มาจากชื่อหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเดิม ชื่อหมู่บ้านที่โก้ ซึ่งมีความหมายว่าน้ำร้อน แต่เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นในหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่บ้านอุชู ซึ่งมีความหมายว่าเป่า หรือทำให้เย็น

2. ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางภาษา

ภาษา น. ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 822)

ภาษา คือ ระบบของการพูดหรือสัญลักษณ์การเขียนที่สืบทอดต่อกันมาโดยเป็น การสื่อความหมายของมนุษย์ ภาษาจัดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง วัฒนธรรมทางภาษาที่ปรากฏ ลักษณะเด่นชัดในชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ เนื่องจากจังหวัดเป็น จังหวัดที่อยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง ทุกอำเภอในจังหวัดตาก ยกเว้นอำเภอเมืองบางส่วน ประชาชน พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ ดังนั้นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวหากเป็นชื่อที่เรียกในท้องถิ่น จะมีภาษาไทยถิ่น เหนือปนอยู่ด้วย เช่น พระธาตุหินกั้วคอยดิงกิ (ดิงกิ มีความหมายว่า อธิษฐาน หรือดินที่นำไป เผาไฟ) บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนัก หรือบ่อน้ำร้อนพาเจริญ (นัก มีความหมายว่า มาก) ม่อนกั้วลม ม่อนพูนสุดา ม่อนครุบาไส (ม่อน มีความหมายว่า เนินเขา ยอดเขา, กั้ว มีความหมายว่า คอด, ครุบา มีความหมายว่า พระสงฆ์ผู้ได้รับการยกย่องอย่างสูง)

2.2 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง คือ กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก จัดเป็นกลุ่ม ที่มีประชากรมากที่สุดเมื่อเทียบกับประชากรชาวเขาทั้งหมดในจังหวัด ดังนั้น บางพื้นที่ของ จังหวัดตากโดยเฉพาะอำเภออุ้มผาง และอำเภอท่าสองยาง จึงมีชื่อเรียกสถานที่ท่องเที่ยวเป็นภาษา กะเหรี่ยง หรือเรียกเพี้ยนมาจากภาษากะเหรี่ยง เช่น น้ำตกทีลอซู น้ำตกทีลอเล น้ำตกทีลอจ่อ ถ้ำตะโกะบิ หมู่บ้านปะหละทะ หมู่บ้านเลตองคุ หมู่บ้านทิโพจิ หมู่บ้านแปโคทะ หมู่บ้าน อุ้มผางคี ถ้ำแม่อุสุ ซึ่งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคน ในท้องถิ่น บางชื่อออกเสียงเพี้ยนไปจากคำเดิม เช่น ทีลอซู ทีลอเล ทีลอจ่อ เนื่องจากเป็นชื่อที่ คนไทยเรียกตามภาษากะเหรี่ยงจึงทำให้มีการออกเสียงเพี้ยนไปบ้าง และบางชื่อเป็นการประสม กันระหว่างคำไทยกับคำภาษากะเหรี่ยง เช่น อุ้มผางคี แม่อุสุ

2.3 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากเป็นการประกอบคำขึ้นใหม่ ทั้งโดยวิธีการ ประกอบคำแบบไทย และการประกอบคำตามแบบบาลีสันสกฤต

การประกอบคำแบบไทยโดยวิธีประสมคำ

1. นาม + นาม ได้แก่ (น้ำตก) ผา^๕ผึ่ง (น้ำตก) ป่า^๕หวาย (น้ำตก) ป่า^๕หมาก (น้ำตก) ผา^๕ทวะ (น้ำตก) ชาว^๕คอย (น้ำตก) ลาน^๕สาง (วัด) เขา^๕ถ้ำ (วัด) คอย^๕ข่อยเขา^๕แก้ว (อำเภอ) ท่า^๕สองยาง ผา^๕สามเงา สะพาน^๕หินธรรมชาติ

คำที่นำมาประกอบกันมี ดังนี้

ผา ^๕ ผึ่ง	=	ผา + ผึ่ง
ป่า ^๕ หวาย	=	ป่า + หวาย
ป่า ^๕ หมาก	=	ป่า + หมาก
ผา ^๕ ทวะ	=	ผา + ทวะ
ชาว ^๕ คอย	=	ชาว + คอย
ลาน ^๕ สาง	=	ลาน + สาง
เขา ^๕ ถ้ำ	=	เขา + ถ้ำ
คอย ^๕ ข่อยเขา ^๕ แก้ว	=	คอย + ข่อย + เขา + แก้ว
ท่า ^๕ สองยาง	=	ท่า + สอง + ยาง
ผา ^๕ สามเงา	=	ผา + สาม + เงา
สะพาน ^๕ หินธรรมชาติ	=	สะพาน + หิน + ธรรมชาติ

2. นาม + วิเศษณ์ ได้แก่ (คอย) หัว^๕หมด (น้ำตก) ผา^๕ลาด (น้ำตก) ผา^๕เท (น้ำตก) ผา^๕น้อย (น้ำตก) ผา^๕ขาว ผา^๕แดง

คำที่นำมาประกอบกันมีดังนี้

หัว ^๕ หมด	=	หัว + หมด
ผา ^๕ ลาด	=	ผา + ลาด
ผา ^๕ เท	=	ผา + เท
ผา ^๕ น้อย	=	ผา + น้อย
ผา ^๕ ขาว ผา ^๕ แดง	=	ผา + ขาว ผา + แดง

3. นาม + กริยากรรม ได้แก่ (น้ำตก) ลานเลี้ยงม้า (อำเภอ) บ้านตาก

คำที่นำมาประกอบกันมีดังนี้

ลานเลี้ยงม้า	=	ลาน + เลี้ยงม้า
บ้านตาก	=	บ้าน + ตาก

4. กริยา + นาม ได้แก่ (คอย) สอยมัลลย์ (อำเภอ) พบพระ

คำที่นำมาประกอบกันมีดังนี้

สอยมัลลย์	=	สอย + มัลลย์
พบพระ	=	พบ + พระ

การประกอบคำตามแบบบาลีสันสกฤต

1. คำสมาส ได้แก่ (วัด) มณีบรรพตวรวิหาร (วัด) โพธิ์คูณ (วัด) พระบรมธาตุ (เขื่อน) ภูมิพล (ศาล) สี่มหาราช (ศาล) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

คำที่นำมาประกอบกันมีดังนี้

มณีบรรพตวรวิหาร	=	มณี + บรรพต + วร + วิหาร
โพธิ์คูณ	=	โพธิ์ + คูณ
พระบรมธาตุ	=	พระ + บรม + ธาตุ
ภูมิพล	=	ภูมิ + พล
มหาราช	=	มหา + ราช

2. คำสมาสแบบมีสนธิ ได้แก่ (วัด) ไทยวัดนาราม (วัด) สีตลาราม

คำที่นำมาประกอบกันมีดังนี้

วัดนาราม = วัดนา + อาราม

สีตลาราม = สีตล + อาราม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งเพื่อศึกษาลักษณะการตั้งชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น เนื่องจากจังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จึงส่งผลให้มีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงทำให้จังหวัดมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในวัฒนธรรมการใช้ภาษา สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางภาษาอย่างหนึ่ง ควรได้รับการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อประโยชน์แก่บุคคลในท้องถิ่น และบุคคลทั่วไป ในการช่วยสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ หวงแหน และรู้คุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น

จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การศึกษาที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก จำนวนทั้งสิ้น 71 ชื่อ ผลการศึกษาพบว่า ทุกชื่อล้วนแต่มีที่มา ซึ่งที่มาของชื่อเหล่านั้นบางชื่อถ่ายทอดเป็นมุขปาฐะ ส่วนบางชื่อมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
2. การศึกษาความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ผู้วิจัยศึกษา จำนวน 62 ชื่อ ตามขอบเขตการศึกษาที่ได้ระบุไว้ ผลการศึกษารูปได้ดังนี้
 - 2.1 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวทุกชื่อมีความหมายตรงตามรูปภาษา ยกเว้น ชื่อดอยแม่ระเมิง

2.2 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหมายเปรียบ มีจำนวน 2 ชื่อ ได้แก่ คอยสอยมาลัย
และน้ำตกผาทะ

2.3 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหมายตามตำนาน มีจำนวน 23 ชื่อ ได้แก่

- 1) อุทยานแห่งชาติลานสาง
- 2) อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ
- 3) อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ
- 4) น้ำตกลานเลี้ยวม้า
- 5) ถ้ำแม่อุสุ
- 6) ถ้ำแม่กาษา
- 7) ม่อนพูนสุดา
- 8) ม่อนครุบาไส
- 9) ศาลเจ้าพ่อพะวอ
- 10) ศาลหลักเมืองสี่มหาราช
- 11) วัดคอนแก้ว
- 12) วัดคอยข่อยเขาแก้ว
- 13) วัดพระบรมธาตุ
- 14) วัดมณีบรรพตวรวิหาร
- 15) วัดสีตลาราม
- 16) เจดีย์ยุทธหัตถี
- 17) ผาสามเงา
- 18) คอกช้างเผือก
- 19) อำเภอท่าสองยาง
- 20) อำเภอบ้านตาก
- 21) อำเภอพบพระ
- 22) อำเภอแม่สอด
- 23) อำเภออุ้มผาง

3. จากการศึกษาที่มาและความหมายของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ทำให้จำแนกหมวดหมู่ลักษณะการตั้งชื่อ สรุปได้ดังนี้

3.1 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ มีจำนวน 12 ชื่อ

3.1.1 ตั้งชื่อตามลักษณะของหน้าผา จำนวน 3 ชื่อ

3.1.2 ตั้งชื่อตามลักษณะของหิน จำนวน 3 ชื่อ

3.1.3 ตั้งชื่อตามลักษณะของภูเขา จำนวน 4 ชื่อ

3.1.4 ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่มองเห็นโดยรอบ จำนวน 2 ชื่อ

3.2 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามชื่อของแม่น้ำลำธาร มีจำนวน 4 ชื่อ

3.2.1 ตั้งชื่อตามชื่อแม่น้ำ จำนวน 2 ชื่อ

3.2.2 ตั้งชื่อตามชื่อลำห้วย จำนวน 2 ชื่อ

3.3 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามชื่อพืช มีจำนวน 3 ชื่อ

3.4 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามชื่อสัตว์ มีจำนวน 2 ชื่อ

3.5 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามชื่อบุคคล มีจำนวน 10 ชื่อ

3.5.1 ตั้งชื่อตามบุคคลที่ก่อสร้างหรือค้นพบ จำนวน 5 ชื่อ

3.5.2 ตั้งชื่อตามบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 2 ชื่อ

3.5.3 ตั้งชื่อตามชื่อบุคคลเพื่อเทิดพระเกียรติหรือให้เกียรติ จำนวน 3 ชื่อ

3.6 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามตำนาน หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มีจำนวน 12 ชื่อ

3.6.1 ตั้งชื่อตามตำนาน หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ หรือเจ้าเมือง จำนวน 8 ชื่อ

- 3.6.2 ตั้งชื่อตามตำนานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จำนวน 1 ชื่อ
- 3.6.3 ตั้งชื่อตามเรื่องราวของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น
จำนวน 3 ชื่อ

3.7 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามชื่อสถานที่ที่มีอยู่เดิม มีจำนวน 9 ชื่อ

- 3.7.1 ตั้งชื่อตามชื่อตำบล หรือหมู่บ้านที่สถานที่ท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่ หรืออยู่ใกล้เคียง จำนวน 5 ชื่อ
- 3.7.2 ตั้งชื่อตามชื่ออุทยานแห่งชาติ จำนวน 2 ชื่อ
- 3.7.3 ตั้งชื่อตามสถานที่อื่นๆ จำนวน 2 ชื่อ

3.8 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามคำภาษากะเหรี่ยง มีจำนวน 11 ชื่อ

- 3.8.1 ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ จำนวน 5 ชื่อ
- 3.8.2 ตั้งชื่อตามชื่อพืช จำนวน 2 ชื่อ
- 3.8.3 ตั้งชื่อตามชื่อลำห้วย จำนวน 2 ชื่อ
- 3.8.4 ตั้งชื่อตามเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีต จำนวน 2 ชื่อ

3.9 ตั้งชื่อเพื่อความเป็นมงคลนาม มีจำนวน 5 ชื่อ

3.10 ลักษณะอื่นๆ มีจำนวน 3 ชื่อ

- 3.10.1 ตั้งชื่อเพื่อเป็นการเปรียบเทียบ จำนวน 2 ชื่อ
- 3.10.2 ไม่ทราบแน่ชัด จำนวน 1 ชื่อ

4. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากบางชื่อมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำแนกการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

- 4.1 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง มีจำนวน 7 ชื่อ
- 4.2 การเปลี่ยนแปลงด้านคำ มีจำนวน 2 ชื่อ

4.3 การเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ มีจำนวน 10 ชื่อ มีเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงดังนี้

- 4.3.1 เพื่อเทิดพระเกียรติ และแสดงความเคารพ มีจำนวน 3 ชื่อ
- 4.3.2 ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากขึ้น มีจำนวน 2 ชื่อ
- 4.3.3 เพื่อความไพเราะ มีจำนวน 4 ชื่อ
- 4.3.4 เพื่อความเหมาะสมกับลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว มีจำนวน 1 ชื่อ

5. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

5.1 ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ

- 5.1.1 ชื่อนั้นบ่งบอกว่าเป็นสถานที่บนภูเขา
- 5.1.2 ชื่อนั้นบ่งบอกลักษณะบางประการของหน้าผา
- 5.1.3 ชื่อนั้นบ่งบอกสภาพของป่าไม้ หรือชนิดของต้นไม้
- 5.1.4 ชื่อนั้นแสดงลักษณะภูมิประเทศในลักษณะอื่น

5.2 ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับตำนาน หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

5.2.1 ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ เจ้าเมือง หรือบุคคลที่ประชาชนนับถือ

- 5.2.2 ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับตำนานทางพระพุทธศาสนา
- 5.2.3 ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้น

5.3 ชื่อที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

5.3.1 วัฒนธรรมด้านความเชื่อ

- 1) ชื่อมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องวิญญาณ ผีบรรพบุรุษ
- 2) ชื่อมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์ และบุญบารมี
- 3) ชื่อมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องมงคลนาม

5.3.2 วัฒนธรรมด้านภาษา

- 1) ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ
- 2) ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
- 3) ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากเป็นการประกอบคำขึ้นใหม่ตามวิธีแบบไทยและตามแบบภาษาบาลี สันสกฤต

จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก พบว่า ชื่อสถานที่เหล่านี้มีที่มาในลักษณะต่างๆ กัน อาทิ มีที่มาจากลักษณะภูมิประเทศ มีที่มาจากชื่อของบุคคล มีที่มาจากชื่อสถานที่ที่มีอยู่เดิม มีที่มาจากภาษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นต้น จากที่มาของชื่อเหล่านี้จึงทำให้สามารถจัดประเภทลักษณะการตั้งชื่อ ซึ่งจำแนกได้เป็น 10 ลักษณะดังที่สรุปไว้ข้างต้น

การศึกษาในครั้งนี้ นอกจากทำให้ผู้วิจัยทราบที่มาของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากแล้ว ยังทำให้ทราบความหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นด้วย อีกทั้งทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีกด้วย

การอภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับลักษณะ ภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นจังหวัดตาก

ผู้วิจัยพบว่า ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นชื่อสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ซึ่งชื่อเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะพื้นที่ของจังหวัดตากนั้น ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ภูมิประเทศด้านนี้ประกอบด้วยภูเขาสูงประมาณ 80% ของพื้นที่ ในขณะที่ทางด้านตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาสูงประมาณ 56% ของพื้นที่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวล

เอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 4)

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นจังหวัดตาก ส่วนใหญ่เป็นชื่อของสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา เนื่องจากจังหวัดตาก เป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ดังที่ ขวัญเมือง (2539: 33) กล่าวไว้สรุปได้ว่า เมืองตากเป็นเมืองเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จังหวัดหนึ่งของประเทศ นับตั้งแต่ตำนานพระนางจามเทวี ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชื่อผาสามเงา และชื่ออำเภอบ้านตาก นอกจากนี้ยังมีหลักฐานทางโบราณคดี ช่วยสนับสนุนว่าเมืองตากเคยเป็นหัวเมืองในอาณาจักรสุโขทัยมาก่อน เพราะปรากฏเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า อาจเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเมื่อครั้งพ่อขุนรามคำแหงชนช้างชนะขุนสามชน นอกจากนี้ จังหวัดตากยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่งที่ชื่อมีความสัมพันธ์กับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเจ้าพ่อพะวอ ผู้ซึ่งชาวเมืองตากให้ความสักการบูชา

ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมด้านต่างๆ นั้น ผลการศึกษาพบว่า ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องวิญญาณ ผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องบุญบาป โดยความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย และเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติอื่นๆ ด้วย คือ เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น สิ่งลึกลับ ที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือคนอาจบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายได้ นอกจากนี้ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากยังสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องมงคลนามซึ่งเป็นการตั้งชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคล อีกทั้งเป็นความเชื่อที่สร้างขวัญและกำลังใจของคนในชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ เพียรทอง (2537) ศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้านในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากนี้มิได้สัมพันธ์กับความเชื่อของคนไทยเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับความเชื่อของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงด้วย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่ท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมด้านภาษา ผู้วิจัยพบว่า นอกจากลักษณะที่ปรากฏอย่างเด่นชัดว่า มีการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษากะเหรี่ยงเพื่อตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของ

กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้การเรียกสรรพสิ่ง หรือการบัญญัติชื่อเรียกสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งลักษณะนี้สอดคล้องกับที่ สุริยา (2544: 33-34) กล่าวไว้ในหัวข้อแนวคิดเรื่องนามบัญญัติ สรุปได้ว่า การบ่งจำแนกหรือการจัดประเภทของอย่างเดียวกันไว้ด้วยกันเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงความหมายในภาษา ในสังคมที่มีความผูกพันและให้ความสำคัญกับสิ่งนั้น อาจมีชื่อเรียกมากกว่า 1 ชื่อ เพื่อแยกความแตกต่างบางประการ เช่น การจำแนกลักษณะภูมิประเทศ ภูเขา โคน และน้ำตก ในสังคมเมืองอาจบอกไม่ได้ว่าทั้ง 3 ชื่อนี้แตกต่างกันอย่างไร

จากการศึกษาชื่อน้ำตก ในอำเภออุ้มผาง ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกตามคำภาษากะเหรี่ยง พบว่าชาวกะเหรี่ยงเรียกน้ำตกในลักษณะต่างๆ ด้วยคำเรียกชื่อที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ “ทีหล่อฮู” ใช้เรียก บริเวณน้ำตกที่มีน้ำไหลดังลงจากหน้าผา “ทีล่อเล” ใช้เรียกน้ำตกที่น้ำไหลลดหลั่นลงมาตามหน้าผา ส่วน “ทีหล่อจ่อ” ใช้เรียกน้ำตกที่หยดต่างๆ ลงจากหน้าผา ซึ่งการเรียก “น้ำตก” ในลักษณะต่างๆ ด้วยคำเรียกที่ต่างกันนั้น แสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมีความเกี่ยวข้องกับน้ำตกและให้ความสำคัญกับธรรมชาติ จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีชื่อเรียกสิ่งเหล่านี้เป็นจำนวนมาก ในขณะที่คนไทยใช้คำว่า “น้ำตก” เพียงคำเดียว สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นว่ามุมมองหรือโลกทัศน์ของคนไทยกับคนกะเหรี่ยงนั้นต่างกัน ซึ่งสะท้อนออกมาอย่างเด่นชัดในด้านวัฒนธรรมการใช้ภาษา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาชื่อสถานที่อื่นๆ เช่น ชื่อของวัดในท้องถิ่น โดยศึกษาความหมาย ที่มา และการเปลี่ยนแปลงของชื่อเหล่านั้น
2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชื่อสถานที่อื่นๆ กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น
3. ควรศึกษาลักษณะการตั้งชื่อของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ แล้วนำมาศึกษาเปรียบเทียบ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรรณิการ์ วัฒนเกษม. 2534. ภาษาถิ่นเหนือ. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- กฤษณา สินไชย. 2546. แดนดินถิ่นไทย ชื่อบ้านนามเมือง. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คำ.
- กลุ่มประสานการจัดสวัสดิการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2547.
ชุมชนบนพื้นที่สูง (online). ที่มา: www.23.brinkster.com/hilltribe/inthai2.htm
- กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว
ในระดับจังหวัด ภาคเหนือ. ม.ป.ท.
- กาญจนา คุ้มชนะศิริ. 2528. ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. เข้าใจถิ่น เข้าใจเที่ยวตาก. ม.ป.ท.
- _____. 2544. คู่มือท่องเที่ยวตาก. กรุงเทพมหานคร: กองผลิตอุปกรณ์โฆษณา, การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 4. 2545. อัมผาง แผ่นดินลอยฟ้า.
ม.ป.ท.
- _____. 2547. ที่ล่อชูและอัมผาง มรดกแห่งผืนป่าตะวันตก จังหวัดตาก. ม.ป.ท.
- กิ่งแก้ว อรรถากร. 2519. คติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ขนิษฐา จิตชินะกุล. 2545. คติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ขวัญเมือง จันทโรจณี. 2539. เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ ตอนล่าง.

พิษณุโลก: ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม

พระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542. 2544. วัฒนธรรม

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดตาก. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จำลอง คำบุญชู. 2527. ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำพูน: การศึกษาศัพท์.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินตนา ยอดยิ่ง. 2519. ประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โสมสุภาวงศ์ ทองปลิว. 2535. การศึกษาความหมายชื่อหมู่บ้าน และตำบลในอำเภอเมือง

จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทัศนาลัย บุรพาชีพ. 2543. ภาษาศาสตร์สำหรับการแปลเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร:

คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เทพ สุนทรสารทูล. 2539. มงคลนาม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมมิก.

ธวัช ปุณโณทก. 2529. ภาษาถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_____. 2545. วิวัฒนาการภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

นิคม จารุมณี. 2535. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

บริษัท ดวงกมลสมัย จำกัด. 2532. ภาคเหนือ คู่มือท่องเที่ยวไทยของดวงกมล. กรุงเทพมหานคร:
ดวงกมล.

ปราณี กุลละวณิชย์. 2535. รายงานการวิจัยเรื่อง ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทลวงสีและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจนารถ เสมอมิตร. 2526. ระบบเสียงในภาษาโผล่ว อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิลาส เรืองโชติวิทย์. 2535. การวิเคราะห์ความหมายของคำ. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พุทธวิริโย ภิกขุ (บรรณาธิการ). 2548. หนังสือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น และสวดมนต์พิเศษบางบทแปลไทย พร้อมประวัติวัดโพธิ์คุณ. พิมพ์ครั้งที่ 6. ม.ป.ท.

เพียรทอง ไชยวงศ์คำ. 2537. วัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 9. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.

ยุพดี เสตพรรณ. 2544. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: พิเศษการพิมพ์.

รัตนพร เศรษฐกุล, พิริยะ สีหะกุล และ อุทิศ ชำนิบรรณาการ. 2546. สถิติชุมชนท้องถิ่นชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย: อดีตและปัจจุบันกรณีศึกษาและปัญหา. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

- รุ่งอรุณ ทิมขุนทดเถียร และ มะลิวัลย์ บุรณพัฒนา. 2537. รายงานการวิจัยเรื่อง ชื่อหมู่บ้าน
ท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2531. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม
เพื่อการพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วันทนี พันธชาติ. 2526. ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาคำศัพท์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2541. โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วินิจ วีรยางกูร. 2532. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
บริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2544. ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย,
คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. 2537. ชื่อบ้านนามเมือง. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา. 2547. ชาวเขาในจังหวัดตาก (online).
ที่มา: www.geocities.com/hesdp/takweb/takweb02.htm.
- ศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญ์โลก. 2522. นิทานพื้นบ้านของ
ท้องถิ่นสุโขทัยและบริเวณโดยรอบ. พิชญ์โลก: ศูนย์สุโขทัยศึกษา, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ พิชญ์โลก.

สถาบันวิจัยทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2538.

สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: ม้ง. นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธิตสุข
อาเชียน, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2547. **วัดมณีบรรพตวรวิหาร อ.เมือง จ.ตาก.** กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. (พิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทานของคุรุสภา ณ วัดมณี
บรรพตวรวิหาร อ.เมือง จ.ตาก. กรุงเทพมหานคร วันที่ 20 พฤศจิกายน 2547)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. 2529. **การสำรวจประชากรชาวเขา: พ.ศ. 2528**
จังหวัดตาก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำรวจ โลกพันธุ์ไทย. 2528. **ประวัติศาสตร์เมืองตาก.** หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานตากสิน
มหาราชานุสรณ์และงานกาชาดจังหวัดตาก. ม.ป.ท.

สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง และ วชิราภรณ์ วรรณดี. 2544. รายงานการวิจัยเรื่อง **ชื่อหมู่บ้านใน**
ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: การศึกษาเบื้องต้น. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุริยา รัตนกุล. 2544. **อรรถศาสตร์เบื้องต้น.** นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม
เพื่อการพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา.

_____. 2529. **พจนานุกรมภาษาไทย-กะเหรี่ยงสะกอ 2 เล่ม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และ สุขุมาวดี ขำหิรัญ. 2527. **ชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์.**
นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล
วิทยาเขตศาลายา.

เสาวลักษณ์ อนันต์สานต์. 2542. **ความหมายและขอบเขตของคติชาวบ้าน-คติชน-คติชนวิทยา.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องค์การค้าของคุรุสภา. 2540. **กฤดาภินิหาร สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อนุรักษ์ พันธุ์รัตน์. 2541. **แม่สอดหนึ่งร้อยปี**. นครสวรรค์: โรงพิมพ์นิวเสรินคร.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2545. **ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. 2539. **พจนานุกรมคำศัพท์ล้านนา เฉพาะคำที่ปรากฏในโบราณ**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์. (จัดพิมพ์ในวโรกาสเฉลิมฉลอง 700 ปี เมืองเชียงใหม่)

อารี ถาวรเศรษฐ์. 2546. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

อุดม วโรตม์ลิขิตกิจ. 2537. **ภาษาศาสตร์เหมาะสมัยเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2542. **ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_____. 2545. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุดร ตันติสุนทร. ม.ป.ป. **สะพานมิตรภาพ ไทย-พม่า พลิกประวัติศาสตร์โลกเอเชีย**.
วารสารฉบับพิเศษในโอกาสเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่า. ตาก: บริษัทโพรเจกต์
ไฟฟ์-โฟว์ จำกัด.

Encyclopaedia Britannica, inc. 1987. **The New Encyclopaedia Britannica Volume 3**.
Chicago: Encyclopaedia Britannica.

Jackson, H. 1988. **Words and Their Meaning**. London: Longman.

Paul Procter. (Ed.). 1984. **Longman Dictionary of Contemporary English**. Holland:
Rotatic Boekendruk B.V.

ภาคผนวก

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองตาก

อุทยานแห่งชาติลานสาง

ตั้งอยู่ในท้องที่บ้านลานสาง ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

อุทยานแห่งชาติลานสาง มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน มีเทือกเขานนทขัย ตั้งอยู่กึ่งกลางพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีพื้นที่ทั้งหมด 65,000 ไร่ หรือ 104 ตารางกิโลเมตร มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด เป็นป่าต้นน้ำลำธาร มีสัตว์ป่าชุกชุม และมีทิวทัศน์ที่สวยงามร่มรื่น

ภายในอุทยานฯ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่

น้ำตกผาลาด เป็นน้ำตกที่ไหลลงตามแผ่นหินที่มีความลาดชันเล็กน้อย แผ่นหินนี้มีขนาดกว้างประมาณ 56 เมตร ยาว 40 เมตร

น้ำตกลานเลี้ยงม้า มีลักษณะเป็นเนินหินเดี่ยว ตรงกลางว่าเป็นช่องกว้างประมาณ 6 เมตร กระแสน้ำไหลมาตามลำห้วยลานสาง เมื่อไหลถึงเนินเดี่ยวนี้ น้ำจะไหลลงตามช่องหินซึ่งแคบเล็กลง ตกลงสู่เบื้องล่าง

น้ำตกลานสาง น้ำตกจะไหลพุ่งออกจากซอกเขาแล้วไหลลดหลั่นลงมา 3 ชั้น ลงสู่แอ่งน้ำ

น้ำตกผาผึ้ง เป็นน้ำตกที่เกิดจากสายน้ำที่ไหลลงมาจากหน้าผาที่สูงประมาณ 30 เมตร เอียงลาดชันลดหลั่นลงมาตามชั้นเล็กๆ และแผ่กว้างออกเป็นผืนน้ำบางๆ แล้วแยกออกเป็น 2 สาย ไหลไปตามลำธารเล็กๆ

น้ำตกผาน้อย มีความสูงประมาณ 10 เมตร เป็นน้ำตกที่ไหลผ่านหน้าผาหินช่องแคบๆ ลงสู่แอ่งน้ำด้านล่าง

อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช

อยู่ในเขตอำเภอเมืองตาก และอำเภอแม่สอด ติดถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 105 (ตาก-แม่สอด)

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงชันสลับซับซ้อน มีพื้นที่ราบอยู่เพียงเล็กน้อย อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ยประมาณ 800-900 เมตร ประกาศเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 165,250 ไร่ หรือ 264.4 ตารางกิโลเมตร

ภายในอุทยานฯ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่

ต้นกระบากใหญ่ อยู่ในบริเวณหุบเขา เขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ประมาณ 2.5 กิโลเมตร

สะพานหินธรรมชาติ อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ 10 กิโลเมตร สะพานหินธรรมชาติมีความกว้างและความสูงประมาณ 25 เมตร ยาวประมาณ 30 เมตร

น้ำตกผาขาว-ผาแดง และถ้ำธารลอดผาขาว-ผาแดง อยู่ห่างจากต้นกระบากใหญ่ 35 กิโลเมตร น้ำตกผาขาว-ผาแดง มีความกว้างประมาณ 10 เมตร สูง 30 เมตร มี 2 ชั้น ส่วนถ้ำธารลอดผาขาว-ผาแดงอยู่ไม่ไกลกันนักเป็นถ้ำที่มีธารน้ำลอดผ่าน

วัดมณีบรรพตวรวิหาร (วัดเขาแก้ว)

ตั้งอยู่เลขที่ 239 บ้านเขาแก้ว ถ. พหลโยธิน ต.ระแหง อ.เมือง จ.ตาก

วัดมณีบรรพตวรวิหาร เป็นวัดประจำจังหวัด เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแสนทอง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน หน้าตักกว้าง 30 นิ้ว ซึ่งชาวบ้านอัญเชิญมาจากวัดร้างแห่งหนึ่งใน ต.แม่ตั้น อ.แม่ระมาด เมื่อปี พ.ศ. 2473 ถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองตาก

วัดสีตลาราม (วัดน้ำหัก)

วัดสีตลารามเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในจังหวัดตาก ตั้งอยู่บ้านจีน ต.ระแหง อ.เมือง จ.ตาก ภายในวัดมีบรรพชาศรมรณ มีโบสถ์ และอาคารเรือนไม้สร้างตามแบบศิลปะยุโรป

วัดเขาลำ

วัดเขาลำ ตั้งอยู่บ้านแพะ ถ.พหลโยธิน ต.ไม้งาม อ.เมือง จ.ตาก

วัดเขาลำ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูงประมาณ 70 เมตร ซึ่งบริเวณภูเขานี้มีหินแกรนิต หินลอย ก้อนขนาดใหญ่โดมหิมาตั้งสลับซับซ้อน ภายใต้วัดเขาลำนี้ มีถ้ำขนาด 1.2×6 เมตร ลึกยาวไปทางทิศตะวันออก แต่ในปัจจุบันมีหินปิดปากถ้ำไม่อาจเข้าไปภายในถ้ำได้

วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง

ตั้งอยู่เลขที่ 231 บ้านรมณีย์ ถนนตากสิน ต.หนองหลวง อ.เมือง จ.ตาก

ภายในวัดมีเจดีย์ทรงมอญ ซึ่งบรรจุพระธาตุไว้ที่ส่วนบนของยอดวิหารเป็นที่ประดิษฐาน หลวงพ่อพุทธมนต์ และภายในวิหารมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

วัดคอย้อยเขาแก้ว หรือวัดพระเจ้าตาก

ตั้งอยู่ ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

วัดคอย้อยเขาแก้วตั้งอยู่บนเนินเขาสูง อยู่ทางตะวันตกของลำน้ำปิงประมาณ 250 เมตร จัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดตาก

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ตั้งอยู่บนเนินใกล้สี่แยกถนนจรดวิถีถ่องตัดกับถนนมหาไชยบำรุง ต.หนองหลวง อ.เมือง จ.ตาก

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในพระอิริยาบถประทับนั่งบนราชอาสน์ ทรงชุดออกศึก พระมาลาปีก และพระแสงดาบพาดอยู่บนพระเพลา โดยพระหัตถ์ขวากระชับพระแสงดาบ หล่อด้วยสัมฤทธิ์ ที่ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์มีคำจารึกว่า “พระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี ทรงพระราชสมภพเมื่อ พ.ศ. 2277 สวรรคต 2325 รวมพระชนมายุ 48 พรรษา”

ศาลหลักเมืองสี่มหาราช

ตั้งอยู่เชิงสะพานกิตติขจร ก่อนเข้าตัวเมืองตาก

ภายในศาลหลักเมืองสี่มหาราช มีเสาหลักเมืองเป็นไม้ชัยพฤกษ์ ซึ่งสมเด็จพระเทพ พระรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดศาลหลักเมือง สี่มหาราช เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2534

ตรอกบ้านจีน

อยู่บริเวณห้าแยก ใกล้สำนักงานสาธารณสุขชุมชน เทศบาลเมืองตาก

ตรอกบ้านจีน เป็นตรอกที่มีบ้านเรือนไทยโบราณส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้สัก มีลักษณะ เฉพาะ คือ แต่ละบ้านจะมีหน้าถ้ำ ซึ่งเป็นแผ่นไม้กระดาน เรียงกันเลื่อนไปตามรางสำหรับเปิดปิด เนื่องจากแต่ละบ้านเปิดเป็นร้านค้าขายสิ่งของอุปโภคบริโภคต่างๆ

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอบ้านตาก

อำเภอบ้านตาก

อำเภอบ้านตาก สันนิษฐานว่า คือ ตัวเมืองตากเดิม เป็นเมืองหน้าด่านสำหรับป้องกันข้าศึกศัตรูในอดีต ตั้งอยู่บนดอยเล็กๆ ลูกหนึ่ง ปัจจุบัน คือ หมู่บ้านท่าพระธาตุ ต.เกาะตะเภา อยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปิง ต่อมาสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ย้ายเมืองตากจากที่เดิมมาอยู่ที่ ต.ป่ามะม่วง อ.เมือง จ.ตาก และในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ย้ายเมืองตากไปอยู่ที่ ต.ระแหง อ.เมือง จ.ตาก ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นที่ตั้ง จ.ตาก ในทุกวันนี้

เมื่อได้ย้ายเมืองตากไปตั้งที่ใหม่แล้ว ไม่อาจจะทราบได้ว่าสถานะของเมืองตากเดิมจะมีฐานะเป็นอำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน แต่พอมีหลักฐานว่า ที่ว่าการอำเภอบ้านตากได้ตั้งขึ้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ในท้องที่หมู่ที่ 8 ต.ตากตก ในปัจจุบัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2438 โดยมีหลวงพรหมสุภา (นายโต กาญจนสูต) เป็นนายอำเภอคนแรก

ดอยสอยมาลัย

อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ต๋น ตามทางหลวงหมายเลข 1175 สายบ้านตาก-แม่ระมาด

พื้นที่ทั่วไปของดอยสอยมาลัย มีสภาพเป็นป่าสนเมืองหนาว มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,600 เมตร มีจุดชมวิวและชมทะเลสาบแม่ปิงยามเช้าที่สวยงาม ดอยสอยมาลัยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่ชอบการผจญภัย เนื่องจากยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ นอกจากนั้นการเดินทางโดยยานพาหนะขึ้นไปบนดอยสอยมาลัยนั้น ต้องอาศัยรถขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น โดยเส้นทางจากดอยสอยมาลัยนี้จะไปสิ้นสุดที่หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงบริเวณอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนภูมิพล ซึ่งจะต้องนำรถลงแพเพื่อกลับเข้าฝั่ง

วัดพระบรมธาตุ

ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านท่าพระธาตุ ต.เกาะตะเภา อ.บ้านตาก จ.ตาก

สันนิษฐานว่า วัดนี้สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยตอนต้น ต่อมาไม่ได้รับความเอาใจใส่ จนกระทั่งกลายเป็นวัดร้าง ภายหลังจึงมีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2440 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 ภายในวัดประดิษฐานพระบรมธาตุซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเจดีย์เขาคองของประเทศพม่า

เจดีย์ยุทธหัตถี

ตั้งอยู่บนเนินเขาใกล้จุดเริ่มต้นของทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1175 คือ ถนนสายเจดีย์ยุทธหัตถี-แม่ระมาด อยู่ในเขตท้องที่ตำบลเกาะตะเภา อ.บ้านตาก จ.ตาก

เจดีย์องค์นี้มีลักษณะทรงดอกบัวตูม ก่ออิฐถือปูน ฐานกว้าง 12 เมตร เรือนธาตุรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมสูง 16.68 เมตร เหนือเรือนธาตุเป็นล่ำสี่เหลี่ยมย่อมุมตลอดถึงยอดที่เป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ยอดสุดมีฉัตร ฐานพุ่มมีลายปั้นเป็นรูปสิงห์ หน้าสิงห์ด้านเหนือยังสมบูรณ์ด้านอื่นๆ ชำรุดและมีรอยซ่อมแซม

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอสามเภา

ผาสามเภา

ตั้งอยู่ที่ ต.ย่านรี ริมทางหลวงหมายเลข 1107 (เจดีย์ยุทธหัตถี-เขื่อนภูมิพล) อ.สามเภา จ.ตาก

ผาสามเภา เป็นหน้าผาที่เจาะเป็นช่องลึกเข้าไปในภูเขาเรียงกัน 3 ช่อง ภายในช่องเหล่านั้นมีพระพุทธรูปปิดทองประดิษฐานอยู่ช่องละหนึ่งองค์ ด้านข้างมีบันไดไม้ต่อขึ้นสำหรับเดินขึ้นไปนมัสการพระพุทธรูปที่หน้าผานั้นได้

เขื่อนภูมิพล

ตั้งอยู่ในเขต อ.สามเภา จ.ตาก

เขื่อนภูมิพล เป็นเขื่อนอเนกประสงค์แห่งแรกของประเทศไทย สร้างเป็นเขื่อนคอนกรีต
รูปโค้งขนาดใหญ่ มีรัศมีความโค้ง 250 เมตร สูง 154 เมตร ยาว 486 เมตร ความกว้างของ
สันเขื่อน 6 เมตร จัดว่าเป็นเขื่อนอเนกประสงค์ที่สูงและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และเอเชีย
อาคเนย์ และใหญ่เป็นอันดับ 8 ของโลก

ปัจจุบันเขื่อนภูมิพล นอกจากจะก่อประโยชน์ด้านการผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อการชลประทาน
การประมง การป้องกันน้ำท่วม การผลักดันน้ำเค็มและน้ำเสียแล้ว ยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ
และเป็นสถานที่ศึกษาธรรมชาติอีกด้วย เนื่องจากบริเวณสองฝั่งลำน้ำปิงเหนืออ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล
ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ตื่น มีสภาพธรรมชาติที่หลากหลายทั้งป่าดิบเขา ป่าเต็งรัง และ
ป่าเบญจพรรณ

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่สอด

อำเภอแม่สอด

อำเภอแม่สอดอยู่ห่างจากอำเภอเมือง 86 กิโลเมตร

เดิมเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยง ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านพะหน่อเก” ต่อมาพ่อค้าจาก
ชาติอื่นที่เดินทางผ่านเข้าออกบริเวณนั้น เห็นว่าเป็นทำเลที่ดีในการติดต่อค้าเนื่องจากอยู่ไม่ไกล
จากเมืองมะละแหม่งประเทศพม่า ซึ่งมีท่าเรือมะละแหม่งเป็นศูนย์รวมสินค้านานาชาติ จากพม่า
มาไทยและไทยไปพม่า การเดินทางก็สะดวกกว่าที่จะเดินทางมายังเมืองตาก ผู้คนเหล่านั้น
จึงอพยพมาอยู่มากขึ้นเรื่อยๆ เดิมเป็นพวกไทยใหญ่ จีนจากยูนนาน และพม่า ต่อมาเป็นพวก
มุสลิมจากบังคลาเทศ และคนไทยถิ่นเหนือ ตามมาด้วยพวกซิกข์และฮินดู เมื่อมีผู้คนจากถิ่นอื่น
อพยพมามากขึ้นๆ ชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นชนดั้งเดิมต้องพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น หลังจากนั้นชุมชน
แห่งนี้ก็ได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2441 แม่สอดได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ
เรียกชื่อว่า “อำเภอแม่สอด”

น้ำพุร้อนแม่กาษา

อยู่ในเขต หมู่บ้านโพธิ์ทอง ต.แม่กาษา อ.แม่สอด จ.ตาก

น้ำพุร้อนแม่กาษาในอดีตเป็นเพียงธารน้ำร้อน เมื่อชาวบ้านมาเก็บผักบริเวณนี้ และพบว่า มีกบตายสูงอยู่ในลำธารนี้จึงทราบว่าเป็นธารน้ำร้อน ต่อมาทางราชการได้ถมถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน จึงได้ทราบว่าบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้มีธารน้ำร้อน จากนั้นเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรธรณีจึงได้เข้ามาสำรวจ และขุดเจาะนำแร่ลิแกไนต์ได้ดินไปใช้ประโยชน์ในโรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง จากการขุดเจาะนั่นเองทำให้เกิดบ่อน้ำพุร้อนขึ้น ต่อมาจึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้นอกเหนือจากน้ำพุร้อนแล้วยังมีบ่อน้ำร้อนอีก 2 บ่อน้ำมีอุณหภูมิประมาณ 75 องศาเซลเซียส ปัจจุบันมีห้องบริการอาบน้ำแร่และบ่ออาบน้ำ

ถ้ำกาษา

อยู่ในเขตหมู่บ้านโพธิ์ทอง ต.แม่กาษา อ.แม่สวด จ.ตาก อยู่ห่างจากบ่อน้ำร้อนแม่กาษา ประมาณ 800 เมตร

ถ้ำแม่กาษา หรือถ้ำแม่อุษา เป็นถ้ำขนาดใหญ่มีห้องโถงถึง 13 ห้องมีทางเดินเชื่อมถึงกันได้ทุกห้อง ภายในมีหินงอกหินย้อยรูปแบบต่างๆ เช่น ห้องเห็ดหลินจือ มีหินงอกหินย้อยรูปร่างคล้ายเห็ดหลินจือ ห้องกะหล่ำแก้ว มีหินงอกหินย้อยรูปร่างคล้ายดอกกะหล่ำ ภายในอากาศโปร่งเย็นสบายเป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาวนับล้านตัว

น้ำตกป่าหมาก

อยู่บริเวณหมู่บ้านป่าหมาก ต.พะวอ อ.แม่สวด จ.ตาก ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติขุนพะวอประมาณ 40 กิโลเมตร

น้ำตกป่าหมาก เป็นน้ำตกที่มีน้ำผุดออกมาจากพื้นดินแล้วตกลงมาเป็นน้ำตกสูงประมาณ 60 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี

วัดโพธิคุณ (วัดห้วยเตย)

วัดโพธิคุณ ตั้งอยู่ใกล้ถนนสายเอเชียตาก-แม่สอด ห่างจากตัว อ.แม่สอด 11 กิโลเมตร ตั้งอยู่เลขที่ 64/1 หมู่ที่ 6 ต.แม่ปะ อ.แม่สอด จ.ตาก

วัดโพธิคุณสร้างอยู่บนเนินเขา ห่างจากถนนสายเอเชียตาก-แม่สอด ประมาณ 500 เมตร ภายในวัดมีสถาปัตยกรรมที่วิจิตรงดงามมาก อาทิพระอุโบสถ เป็นอาคารทรงไทยสูง 3 ชั้น ลักษณะตรีมุข ภายในได้รับการตกแต่งอย่างสวยงาม ทั้งผนัง เพดาน และห้วเสา ภายในชั้นที่สองเป็นที่ประดิษฐาน พระศรีโลกเชษฐ พระพุทธรูปประธานปางมารวิชัย นอกจากนี้ยังมีวิหารไม้สักทอง ทั้งหลัง รวมทั้งหอระฆังที่งดงามมากเช่นกัน

วัดชุมพลคีรี

วัดชุมพลคีรี ตั้งอยู่ในตัวเมือง อ.แม่สอด จ.ตาก

วัดชุมพลคีรี เป็นวัดเก่าแก่ สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2314 ภายในประดิษฐานเจดีย์สี่ทอง องค์ใหญ่ สร้างจำลองแบบมาจากเจดีย์เขาคองของพม่า ภายในโบสถ์ประดิษฐานพระพุทธรูปประธานปางมารวิชัย ที่จำลองมาจากพระพุทธรชินราช แต่ย่อขนาดลงมา

วัดไทยวัฒนาราม (วัดแม่ดาวเจ็ว หรือวัดไทยใหญ่)

วัดไทยวัฒนาราม ตั้งอยู่บ้านแม่ดาวเมย หมู่ที่ 1 ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก

วัดไทยวัฒนาราม เป็นวัดในพระพุทธศาสนานิกายมหายานของชาวไทยใหญ่ ภายในวัดสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบพม่า และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามูนิ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่จำลองมาจากพระพุทธรูปหามูนิอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวเมืองมัณฑเลย์ ประเทศพม่า

พระธาตุหินกั้วดอยดินกั (ดินจี่)

พระธาตุหินกั้วดอยดินกั ตั้งอยู่ในเขตบ้านวังตะเคียน ต.ท่าสายลวด อ.แม่สวด จ.ตาก

พระธาตุหินกั้วดอยดินกั สร้างอยู่บนภูเขาสูงการขึ้นไปนมัสการพระธาตุต้องเดินขึ้นบันได 413 ขั้น ลักษณะพระธาตุเป็นเจดีย์ทรงมอญขนาดเล็ก สูงประมาณ 1.5 เมตร ประดิษฐานอยู่บนก้อนหินขนาดใหญ่ที่มีฐานเล็กมาก ตั้งอยู่บนชะง่อนผา

คอกช้างเผือก

คอกช้างเผือก ตั้งอยู่ในเขตบ้านท่าอาจ ต.ท่าสายลวด อ.แม่สวด จ.ตาก

คอกช้างเผือก (เพนียด) เป็นโบราณสถานที่ก่อเป็นกำแพงอิฐมอญ มีความสูงประมาณ 1 เมตรเศษ ปากคอกกว้างประมาณ 15 เมตร ยาวประมาณ 50 เมตร สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยสุโขทัย

ศาลเจ้าพ่อพะวอ

ตั้งอยู่บนเนินดินเชิงเขาพะวอ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 62-63 ริมทางหลวงหมายเลข 105 (ตาก-แม่สวด) เดิมทีศาลเจ้าพ่อพะวอนี้เป็นศาลเล็กๆ อยู่อีกด้านหนึ่งของภูเขา ซึ่งในอดีตเป็นเส้นทางเดินเท้าเขตหมู่บ้านแม่ละเมา แต่เมื่อมีการตัดถนน จึงได้สร้างศาลขึ้นใหม่ซึ่งอยู่ริมถนนที่ตัดใหม่นี้

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า

ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าสายลวด อ.แม่สวด จ.ตาก

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า เป็นสะพานที่สร้างข้ามแม่น้ำเมย ระหว่างอำเภอแม่สวด จ.ตาก กับเมืองเมียวดี สหภาพพม่า มีความยาว 420 เมตร กว้าง 13 เมตร โดยมีพิธีวางศิลาฤกษ์โครงการเมื่อวันที่ 20 ต.ค. 2537 โดย ฯพณฯ พ.อ.วินัย สมพงษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

คมนาคมในสมัยนั้น กับ ๔พวกๆ อุ๋ จิ้น หม่อง ยิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงก่อสร้างของพม่า สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2540 และมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540

ตลาดริมเมย

ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าสายลวด สดุดทางหลวงหมายเลข 105 อ. แม่สอด จ.ตาก

เป็นตลาดขายสินค้านำเข้าจากประเทศจีนและอินเดีย อีกทั้งยังเป็นแหล่งค้าอัญมณีที่มีชื่อเสียง เช่น หยก ทับทิม และพลอยสีจากพม่า ตลอดจนผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของไทยและพม่า งานหัตถกรรม เครื่องตกแต่งบ้านซึ่งทำจากไม้

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่ระมาด

อำเภอแม่ระมาด

เป็นอำเภอชายแดนที่ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่าอีกอำเภอหนึ่งของจังหวัดตาก อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 120 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา เดิมอำเภอแม่ระมาดเป็นชุมชนของชาวกะเหรี่ยง แต่ต่อมามีชาวล้านนาอพยพเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมาก จนยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 1 มกราคม 1494

อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ

อยู่ในเขตอำเภอแม่สอด และอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

อุทยานแห่งชาติขุนพะวอเป็นผืนป่าบนเทือกเขาสลับซับซ้อนทางด้านตะวันตกในเขตจังหวัดตาก มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 137,500 ไร่ หรือ 220 ตารางกิโลเมตร ความชุ่มชื้นของป่าคงคิบทที่ปกคลุมอยู่อย่างหนาแน่น ทำให้อุทยานแห่งชาติแห่งนี้เป็นแหล่งต้นน้ำของลำห้วยหลายสายและเกิดน้ำตกสวยงามหลายแห่ง

ภายในอุทยานฯ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจดังนี้

ผาปรัง

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อ.แม่ระมาด จ.ตาก อยู่บริเวณเส้นทางไปน้ำตกขุนพะวอ ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติขุนพะวอประมาณ 1 กิโลเมตร

บริเวณหน้าผาแห่งนี้มีต้นปรังอายุไม่ต่ำกว่า 70 ปีขึ้นอยู่ทั่วไป เป็นจุดชมวิวยอดนิยมที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งในเขตอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ

น้ำตกขุนพะวอ (น้ำตกห้วยโป่ง)

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อ.แม่ระมาด จ.ตาก ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

เป็นน้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดปี มีความสูงประมาณ 100 เมตร เป็นต้นน้ำของลำห้วยแม่จะเรอ เส้นทางไปน้ำตกเป็นเส้นทางเดินเท้าลัดเลาะไปตามหน้าผา ตลอดทางเดินจะพบเห็นต้นปรังขึ้นอยู่ทั่วไป หากจะชมน้ำตกต้องเดินลงไปยังด้านล่างอีกประมาณ 300 เมตร

วัดดอนแก้ว

หมู่ที่ 6 ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก (หลังที่ว่าการอำเภอแม่ระมาด จ.ตาก)

วัดดอนแก้วเป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อน ขนาดหน้าตักกว้าง 50 นิ้ว สูงจากฐานถึงเศียร 73 นิ้ว มีพุทธลักษณะที่งดงามมาก เป็นประติมากรรมของชาวพม่า ซึ่งแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งได้สลักพร้อมกัน 3 องค์ องค์แรกได้ประดิษฐานประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศปากีสถาน และองค์ที่ 3 ประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอท่าสองยาง

อำเภอท่าสองยาง

เป็นอำเภอชายแดนติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า มีรูปร่างเรียวยาวทอดตามลำน้ำเมย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขาสูงตามแนวเทือกเขาถนนธงชัย ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกระเหรี่ยง แต่เดิมเป็นเขตที่ตั้งของกิ่งอำเภอ ขึ้นอยู่กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อมาได้แยกมาขึ้นอยู่กับเขตปกครองของจังหวัดตาก

อำเภอท่าสองยางในอดีต สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นเมืองเดียวกับเมืองจอดที่ปรากฏอยู่ในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง โดยเมืองเก่าท่าสองยางนั้น ตั้งอยู่บริเวณห้วยลึก ห้วยธาตุนิมฟ์งแม่น้ำเมยทางทิศใต้ของชุมชนแม่ด้าน จากการสำรวจของกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2502 พบซากเมืองโบราณอยู่ในป่าด้านทิศใต้บ้านแม่ด้านริมฝั่งแม่น้ำเมย ภายในเมืองโบราณมีแนวเทินดินมีคูคันเป็นกำแพงเมืองโบราณ ภายในบริเวณเมืองโบราณมีศาลเจ้าอโมกขละ มีวัดเก่าที่ร้างหลายแห่ง และมีเจดีย์เก่าที่สำคัญ คือ พระธาตุเมืองเก่าห้วยลึก ได้บูรณะหลายครั้ง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2412 มีชาวกระเหรี่ยงชื่อ นายพะสุเฮ ได้ศรัทธาทำการบูรณะพระเจดีย์องค์นี้จนเป็นผลสำเร็จ ต่อมาปี พ.ศ. 2470 พระอภิชัย (ปี) หรือปะขาวปี ได้บูรณะขึ้นมาใหม่ โดยทำเป็นเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยม และมีงานประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ในวันที่ 19 เมษายนของทุกปี

อุทยานแห่งชาติแม่เมย

อยู่ในอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ติดชายแดนประเทศพม่า

ลักษณะภูมิประเทศส่วนมากเป็นภูเขาสลับซับซ้อนมีที่ราบน้อยมาก โดยมีความสูงเฉลี่ย 680 เมตร จากระดับน้ำทะเล จุดสูงสุด 1,250 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่ไม้ใหญ่น้อย เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของลำน้ำแม่สอง ลำน้ำแม่อุสุ ลำน้ำแม่สลิดหลวง และแม่น้ำเมย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 115,800 ไร่ หรือ 185.28 ตารางกิโลเมตร ภายในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย

ภายในเขตพื้นที่อุทยานฯ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนี้

น้ำตกผาเทวะหรือน้ำตกแม่สลิดน้อย

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อ.ท่าสองยาง จ.ตาก

เป็นน้ำตกสำหรับผู้รักการเดินป่า เพราะต้องเดินจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่เมย ประมาณ 3 กิโลเมตร ระหว่างทางจะมีพันธุ์ไม้ที่น่าสนใจให้ชมตลอดทาง เช่น ดอกเทียน หงอนเงือกเล็ก ดอกไม้เถา

น้ำตกแม่สลิดน้อย เป็นน้ำตกที่มี 4 ชั้น ชั้นแรก มีสายน้ำ 2 สาย ตกจากหน้าผาสูงราว 40 เมตร ส่วนน้ำตกชั้นที่ 2, 3 และ 4 ต้องปีนป่ายไปตามทางที่สูงชัน ชั้นบนสุดจะพบน้ำตกอีกสองชั้นใหญ่ๆ ที่มีลักษณะเป็นหน้าสูงชันไม่น้อยกว่า 80 เมตร สายน้ำของน้ำตกแห่งนี้ไหลลงมากระทบโขดหิน และแอ่งน้ำเบื้องล่าง มีละอองน้ำกระจายฟุ้งไปทั่วบริเวณ ทำให้ป่ารอบๆ บริเวณน้ำตกชุ่มชื้นตลอดเวลา ถ้ามองจากยอดเขาอีกด้านหนึ่งจะสามารถมองเห็นสายน้ำขาวโพลนไหลยาวลงมาจากหน้าผา

น้ำตกขาวดอย

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อ.ท่าสองยาง จ.ตาก ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติตามถนนแม่สลิด-แม่ระเมิง ประมาณ 5 กิโลเมตร

น้ำตกขาวดอยเป็นน้ำตกที่ไหลจากหน้าผาสูงประมาณ 25-30 เมตร ลักษณะเป็นน้ำตกขนาดกลางชั้นเดียวที่ทั้งตัวเป็นสายลงสู่ลำธารเบื้องล่างเป็นธารน้ำไหลลดหลั่นไปตามโขดหิน

น้ำตกแม่ระเมิง

อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่เมย ตามเส้นทางสู่ม่อนกิ่วลม อยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 20

น้ำตกแม่ระเมิงเป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีความสูงประมาณ 15 เมตร ตกลงมาเป็นสองชั้น ไหลลงแอ่งน้ำเบื้องล่าง

ถ้ำแม่อุสุ

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอท่าสองยางตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 105 สายแม่สวด-แม่สะเรียง ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร

ถ้ำแม่อุสุ เป็นถ้ำหินปูนที่มีขนาดกว้างใหญ่ มีลำห้วยแม่อุสุไหลเข้าสู่ปากถ้ำซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ แล้วไหลเวียนไปออกด้านหลังถ้ำลงไปสู่แม่น้ำเมยซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีระยะทางโดยประมาณ 450 เมตร ปากถ้ำกว้างประมาณ 20 เมตร สูงประมาณ 6 เมตร ภายในของถ้ำมีคูหาใหญ่ๆ อยู่ 3 คูหา มีหินงอกหินย้อยที่สวยงามมาก เวลากลางวัน แสงอาทิตย์ส่องลอดผ่านปล่องถ้ำลงมากระทบหินทราย เกิดประกายแวววาว ฤดูฝนระดับน้ำในถ้ำจะขึ้นสูงจนไม่สามารถเข้าไปในถ้ำได้ ถ้ำแม่อุสุจึงเที่ยวได้เฉพาะในช่วงฤดูหนาวและฤดูแล้งเท่านั้น

ม่อนพุนสุดา

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อยู่บริเวณถนนสายแม่สลิคน้อย-แม่ระเมิง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเมยประมาณ 7 กิโลเมตร

ม่อนครูบาไต

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย ห่างจากม่อนพุนสุดา 200 เมตร

ม่อนกิ่วลม

อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เมย อยู่บริเวณถนนสายแม่สลิคน้อย-แม่ระเมิง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเมยประมาณ 12 กิโลเมตร

ม่อนกิ่วลม อยู่บนความสูง 940 เมตรจากระดับน้ำทะเล เป็นจุดชมทะเลหมอกและดวงอาทิตย์ขึ้นยามเช้าที่สวยงามที่สุดในอุทยานแห่งชาติแม่เมย

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอบพพระ

อำเภอบพพระ

อำเภอบพพระ อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดตาก 135 กิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีชายแดนติดกับประเทศสหภาพพม่า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดตาก ได้รับการจัดตั้งให้เป็นอำเภอบพพระ เมื่อ พ.ศ. 2537

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ

ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 1090 สายแม่สอด-อุ้มผาง ครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอแม่สอด และอำเภอบพพระ จังหวัดตาก

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ ประกอบไปด้วยป่าที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนเป็น แหล่งต้นน้ำลำธาร และยังเป็นต้นกำเนิดของห้วยแม่ละเมา มีเนื้อที่ประมาณ 535,375 ไร่ หรือ 855 ตารางกิโลเมตร

ในเขตพื้นที่อุทยานฯ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่

น้ำตกพาเจริญ อยู่ห่างจากทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1090 เพียง 700 เมตร กม.ที่ 37 ต.ช่องแคบ อ.บพพระ จ.ตาก เป็นน้ำตกหินปูนที่สวยงามด้วยชั้นน้ำตกที่ไหลลดหลั่นลงมาเป็นชั้นเล็กชั้นน้อยเกิดจากลำห้วยน้ำนํก มีน้ำตลอดปี มีถึง 97 ชั้น สภาพป่ารอบๆ บริเวณน้ำตกค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

บ่อน้ำร้อนพาเจริญ (บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนํก)

อยู่บริเวณหมู่บ้านห้วยน้ำนํก ต.บพพระ อ.บพพระ จ.ตาก ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 7 กิโลเมตร

บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนัก เป็นบ่อน้ำร้อนขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 เมตร ลึก 2 เมตร อุณหภูมิของน้ำในบ่อวัดได้ 60 องศาเซลเซียส เป็นบ่อน้ำร้อนที่มีความใสบริสุทธิ์ปราศจากกำมะถัน จึงใช้อุปโภคได้ มีสถานบริการอาบน้ำแร่ บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงยังเป็นที่ตั้งโรงงานผลิตน้ำแร่ “มองเฟลอร์” ซึ่งมีจำหน่ายทั่วประเทศ

น้ำตกป่าห้วย

อยู่ในท้องที่ หมู่ 3 ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

น้ำตกป่าห้วยเป็นน้ำตกหินปูนเกิดจากลำห้วยห้วยมีน้ำไหลตลอดปีมีจำนวนชั้นมากกว่า 100 ชั้น สภาพป่าบริเวณน้ำตกสมบูรณ์มาก มีไม้ตั้งแต่ขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่

สวนเทพพิทักษ์

ตั้งอยู่เลขที่ 130 หมู่ 9 ต.ช่องแคบ อ.พบพระ จ.ตาก

สวนเทพพิทักษ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ จ.ตาก เป็นสวนที่มีพื้นที่ปลูกทับทิมมากที่สุดในเอเชีย ทับทิมศรีปัญญาเป็นสายพันธุ์ที่เจ้าของสวน นั่นคือ คุณไพรัตน์ ไชยนอก ได้พัฒนาขึ้นมาเองมีขนาดผลใหญ่หนักผลละกว่า 1 กิโลกรัม นอกจากทับทิมแล้วยังมีผลไม้ชนิดอื่นๆ อีก เช่น ส้ม น้อยหน่า ทางสวนเปิดให้ผู้สนใจและนักท่องเที่ยวเข้าชมได้ทุกวัน

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภออุ้มผาง

อำเภออุ้มผาง

อำเภออุ้มผาง อยู่ห่างจากอำเภอเมืองตาก ประมาณ 250 กิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีชายแดนติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า เดิมเป็นเมืองหน้าด่านชายแดนตะวันตกขึ้นอยู่กับจังหวัดอุทัยธานี

คอยหัวหมด

อยู่ในเขตบ้านอู้มผาง ต.อู้มผาง อ.อู้มผาง จ.ตาก ห่างจากตัวเมืองอู้มผางประมาณ 10 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 1090 (อู้มผาง- บ้านปะละทะ) ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 20-22 แยกซ้ายมือประมาณ 700 เมตร

คอยหัวหมดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่เหมาะสำหรับชมทิวทัศน์ หากขึ้นไปบนยอดเขาจะมองเห็นบ้านอู้มผาง และทิวเขาที่สลับซับซ้อน และเป็นสถานที่ชมพระอาทิตย์ขึ้นพร้อมทั้งทะเลหมอกในยามเช้า และชมพระอาทิตย์ตกในยามเย็นที่สวยงามมาก อีกทั้งในฤดูฝนจะมีดอกหยดน้ำค้างออกดอกสีม่วงสะพรั่งเต็มคอย

ถ้ำตะโกะบิ

อยู่ในเขตบ้านแม่กลองใหม่ หมู่ 1 ต.แม่กลอง อ.อู้มผาง จ.ตาก ตามเส้นทางแม่กลองใหม่-น้ำตกทีลอเล ห่างจากอ.อู้มผาง ประมาณ 3 กิโลเมตร

ถ้ำตะโกะบิ เป็นถ้ำหินปูนขนาดใหญ่ ลักษณะของถ้ำมีทางเดินลงไปเป็นชั้นๆ ข้างในจะมีทางแยกหลายทาง เพดานสูงห้องโถงมีขนาดใหญ่กว้างขวาง อากาศโปร่ง มีหินงอกหินย้อยสวยงามและมีเส้นทางเดินออกบ้านแม่กลองใหม่ได้

น้ำตกทีลอเล

อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออก อ.อู้มผาง จ.ตาก

น้ำตกทีลอเล เป็นน้ำตกที่อยู่บนโตรกผา มีลักษณะเป็นหน้าผาล้ำยถ้ำ อยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง โดยมีลำน้ำสายใหญ่ไหลผ่านหน้าผาสูงชันตกลงสู่ลำน้ำแม่กลอง น้ำตกแห่งนี้มีความสูงประมาณ 80 เมตร

น้ำตกทีลอซู

ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง อ.อุ้มผาง จ.ตาก

น้ำตกทีลอซู เป็นน้ำตกภูเขาหินปูนขนาดใหญ่ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 900 เมตร เกิดจากลำห้วยกล้อท้อ ลำน้ำทั้งสายตกลงจากหน้าผาสูงชัน ไหลลดหลั่นเป็นชั้นๆ มีความสูงประมาณ 300 เมตร ความกว้างของน้ำตกประมาณ 500 เมตร ล้อมรอบด้วยป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่มีความสวยที่สุดในประเทศไทย และติดอันดับ 1 ใน 6 ของโลก

น้ำตกทีลอจ่อ หรือ น้ำตกสายฝน

อยู่ห่างจาก อ.อุ้มผาง ประมาณ 3 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายอุ้มผาง-บ้านปะหละทะ

ลักษณะของน้ำตกมี 2 ชั้น น้ำตกชั้นที่ 1 อยู่บนหน้าผาสูงชัน ชั้นที่ 2 ตกลงสู่ลำน้ำแม่กลอง สายน้ำแตกกระจายเป็นฝอยมองดูคล้ายสายฝน ทำให้บริเวณโดยรอบได้รับความชุ่มชื้น มีพืชประเภทมอสและตะไคร่น้ำขึ้นปกคลุมเขียวชอุ่มตลอดปี

หมู่บ้านปะหละทะ

เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงเก่าในอำเภออุ้มผาง ตั้งอยู่ริมลำน้ำแม่กลอง ชาวบ้านเลี้ยงช้างไว้เป็นพาหนะและใช้ขนส่ง การแต่งกายยังคงเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมของตนเอง มีการจัดชุมชนเป็นระเบียบ แต่ละบ้านจะมีหูกทอผ้าและเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร จากบ้านปะหละทะสามารถเดินป่าหรือขี่ช้างไปยังบ้านโคทะ และน้ำตกทีลอซู อีกทั้งยังเป็นจุดล่องเรือยางตามลำน้ำแม่กลองที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทางสู่น้ำตกทีลอเล

หมู่บ้านกะเหรี่ยงทิโพจิ

หมู่บ้านกะเหรี่ยงทิโพจิเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่มีอายุประมาณ 100 กว่าปี อยู่ในป่าดิบท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม ยังไม่มีทางรถยนต์เข้าถึง การเดินทางต้องเดินเท้าหรือนั่งช้าง มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่งดงาม สร้างที่พักอาศัยแบบเรียบง่ายหลังคาด้วยวัสดุธรรมชาติที่หาได้ใน

ท้องถิ่น เช่น ใบไม้ และเปลือกไม้ การดำรงชีวิตของชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเลี้ยงช้างไว้เป็นพาหนะ

หมู่บ้านกะเหรี่ยงเลตองคุ

หมู่บ้านกะเหรี่ยงเลตองคุ เป็นหมู่บ้านที่มีอายุประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านนี้นับถือพระฤๅษี ซึ่งมีประเพณีที่แตกต่างจากชาวกะเหรี่ยงทั่วไป งานที่สำคัญ คือ การจุดไฟบูชาอาจารย์พระฤๅษีในเดือนธันวาคมของทุกปี ในสำนักพระฤๅษีมีสิ่งสำคัญเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน นั่นคือ งาม้างโบราณ หนักกว่า 40 กิโลกรัม และสลักเป็นรูปพระพุทธรูปนั่งสมาธิโดยรอบ

หมู่บ้านกะเหรี่ยงแปโคทะและอุมผางคี

หมู่บ้านกะเหรี่ยงแปโคทะและอุมผางคี เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ สามารถเดินทางโดยรถยนต์ หรือจักรยานเสือภูเขาได้ จะถึงหมู่บ้านกะเหรี่ยงแปโคทะก่อน จากนั้นมีเพียงเส้นทางเดินเท้าหรือนั่งช้างสู่หมู่บ้านอุมผางคี ซึ่งตั้งอยู่ท่ามกลางป่าใหญ่ มีธรรมชาติที่สวยงามสามารถพักพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) หรือกางเต็นท์ได้

น้ำตกทีลอซู

น้ำตกทีลอเล

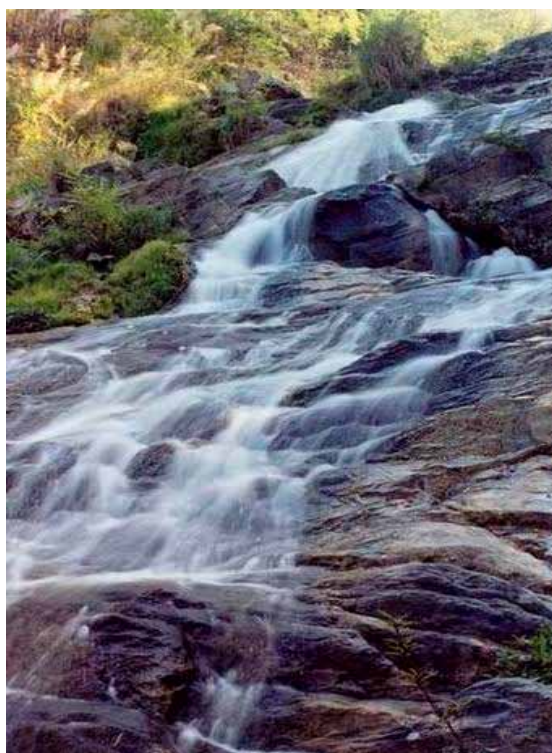
น้ำตกที่ล่อจ่อ

น้ำตกลานสาง

น้ำตกลานเลี้ยวม้า

น้ำตกผาผึ้ง

น้ำตกผาเท

น้ำตกผาน้อย

น้ำตกผาลาด

น้ำตกพาเจริญ

น้ำตกขุนพะวอ

น้ำตกชาวคอย

ต้นกระบากใหญ่

ถ้ำแม่อุตุ

น้ำพุร้อนแม่กาษา

บ่อน้ำร้อนพาเจริญ

เนินพิสาง

อุทยานแห่งชาติดากสินมหาราช

พระธาตุหินกิ้งคอยคินกี

วัดเขาถ้ำ

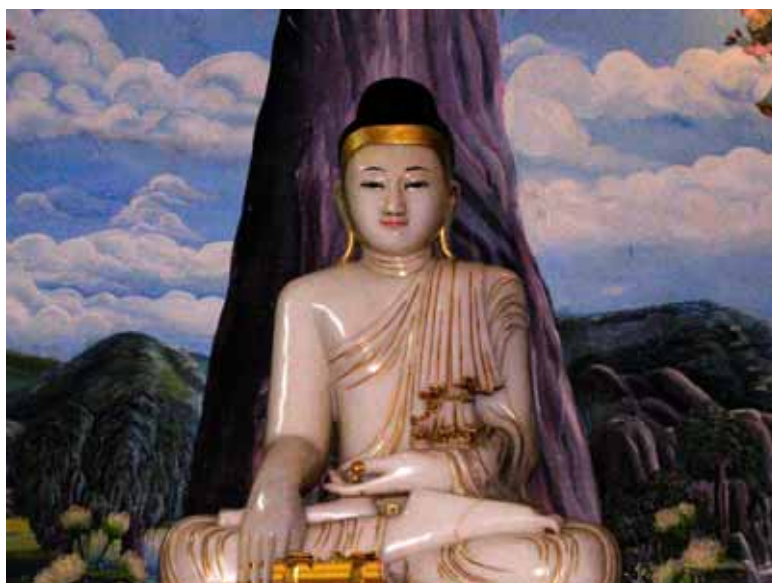
วัดไทยวัฒนาราม

วัดชุมพลคีรี

วัดโพธิ์คุณ

วัดดอนแก้ว

วัดสีตลาราม

วัดโบสถ์มณีศรีบุญเรือง

วัดพระบรมธาตุ

เจดีย์ยุทธหัตถี

คอกช้างเผือก

วัดคอกข่อยเขาแก้ว

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ศาลเจ้าพ่อพะวอ

ศาลหลักเมืองลี้มหาราช

ผาสามเงา

ตรอกบ้านจีน

เขื่อนภูมิพล

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า

รายชื่อผู้บอกข้อมูล

พระครูสุนทร จริยคุณ อายุ 59 ปี เจ้าอาวาสวัดชุมพลคีรี อ.แม่สอด จ.ตาก

พระชิน โชติวณฺโณ อายุ 46 ปี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหินกั้วคอยดิ่ง อ.แม่สอด จ.ตาก

พระปณฺญโต อายุ 85 ปี เจ้าอาวาสวัดแม่ตาวเงี้ยว อ.แม่สอด จ.ตาก

พระปทุม จันทโชโต อายุ 79 ปี วัดมณีบรรพตวรวิหาร อ.เมือง จ.ตาก

พระมหาบุญมี จิระมโม อายุ 66 ปี เจ้าอาวาสสำนักสงฆ์คอกช้างเผือก อ.แม่สอด จ.ตาก

พระมหาวิบูลย์ พุทธญาโณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์คุณ อ.แม่สอด จ.ตาก

พระอธิการถวิล ยุตุโต เจ้าอาวาสวัดเขาถ้ำ อ.เมือง จ.ตาก

พระอุดมมะ อายุ 76 ปี วัดแม่ตาวเงี้ยว อ.แม่สอด จ.ตาก

นางจิตติมา กันทะวงศ์ อายุ 32 ปี นักวิชาการเผยแพร่ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อ.เมือง จ.ตาก

นางชวนพิศ คีสถิต อายุ 58 ปี บ้านเลขที่ 46 หมู่ 9 ต.ตากตก อ.บ้านตาก จ.ตาก

นางยุพา ลังกางศ์ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 20/1 หมู่ที่ 11 หมู่บ้านโพธิ์ทอง ต.แม่กาษา อ.แม่สอด จ.ตาก

นางสาวเกสร พุดตาลดง อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 690 ตรอกกระแหง อ.เมือง จ.ตาก

นางสาวพัชนี วงศ์เสรี อายุ 72 ปี บ้านเลขที่ 748 ตรอกกระแหง อ.เมือง จ.ตาก

นางสาวสิดี โป่งคอยหลวง อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 7/5 หมู่ 3 ต.บ้านนา อ.สามเงา จ.ตาก

นายแก้ว ลังกางศ์ อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 20/1 หมู่ที่ 11 หมู่บ้านโพธิ์ทอง ต.แม่กาษา
อ.แม่สอด จ.ตาก

นายจตุชล ป่าดีเหนือ อายุ 27 ปี เจ้าหน้าที่หน่วยบริการนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ
ลานสาง อ.เมือง จ.ตาก

นายจรรยา กาวงศ์ อายุ 35 ปี เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่เมย อ.ท่าสองยาง จ.ตาก

นายฐิติพงศ์ ศรีเที่ยงตรง อายุ 56 ปี หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ อ.พบพระ
จ.ตาก

นายนิรันดร์ วโรทัย อายุ 59 ปี อดีตเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา
คอยมูเซอ จ.ตาก

นายประชา ชันวานา อายุ 50 ปี บ้านเลขที่ 13 หมู่ 3 ต.พะวอ อ.แม่สอด จ.ตาก

นายประสาท กำเนิด อายุ 42 ปี หัวหน้าอุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อ.แม่ระมาด จ.ตาก

นายปรีชา เชื้อนเคนทร์ อายุ 68 ปี อดีตช่างสำรวจการก่อสร้างเขื่อนภูมิพล

นายปฐวิกรณ์ กำคำตะ อายุ 37 ปี นายหมู่ใหญ่ อาสารักษาดินแดน อ.แม่ระมาด จ.ตาก

นายพิว มุลเพ็ง อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 52 หมู่ 1 ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

นายไพรัตน์ ไชยนอก อายุ 52 ปี บ้านเลขที่ 130 หมู่ 9 ต.ช่องแคบ อ.พบพระ จ.ตาก

นายไร่ กันเพียงเวียง อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 159 หมู่ 3 ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก

นายวรรัชต์ บัวทอง อายุ 32 ปี เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน
ภาคเหนือ เขต 4

นายศุภวุฒิ นิลพัฒน์ อายุ 50 ปี เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน
ภาคเหนือ เขต 4

นายสมเพชร พิมสาร อายุ 72 ปี บ้านเลขที่ 9 หมู่ 1 ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

นายสุชาติ จันทร์หอมหวาน อายุ 41 ปี บ้านเลขที่ 40 หมู่ 6 ต.อุ้มผาง อ.อุ้มผาง
จ.ตาก

นายเอกรัตน์ ราสี อายุ 26 ปี นักวิชาการเผยแพร่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ
อ.พบพระ จ.ตาก

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวระพีพรรณ แก้วจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	21 กันยายน พ.ศ. 2523
สถานที่เกิด	จังหวัดตาก
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากคณะศึกษาศาสตร์ (สาขาวิชาภาษาไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2545
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครูผู้ช่วย
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนเทศบาล 3 (ชุมชนวัดไชยชนะสงคราม) อำเภอเมือง จังหวัดตาก